

İÇİNDEKİLER

Alphonse Daudet'den;
-^Altın Beyinli Adam Tolstoy'dan;
+ Geç Kalan Adalet Zulümdür Mark T wain'dan;
+ Bir Ziraat Mecmuasını Nasıl idare Ettim "J" Ölüm Piyangosu *" Eskimo Kızının Romanı []
Giovanni Verga'dan;
T Mizzaro'nun Tarlalan Storm'dan;
Bulemann'ın Evi Guy de Maupassant'dan;
-*" Bir Ana-Baba Katili "T Bir Annenin Gözyaşları Cervantes'den;
t Adalet Schiller'den;
1 Wilhelm Tell
Anton Pavloviç Çehov'dan;

•f Gizü Tefüş j, Ydbaş Hilekârları f. Bombeli Ayna j Hatip Bordeaux'dan;
insan Her Yerde Yine insandır
Kaynakçı Mağda Hanım Garcia'ya Götürülecek Mektup
DÜNYA HİKAYELERİNDEN SEÇMELER

Eğer, Peygamberler olmasaydı,
insanlar neyin iyi neyin kötü olduğunu
deneme usulüyle bulacaktı. Her gün iki
kadeh içki içen, belki içkinin lehinde
konuşacaktı. Bu konuşmalara aldanıp,
içmeye başlayan, ayyaş olup
hayatını mahvedecekti.

Demek ki bir kısım denemeler, insanlara çok pahalıya mal olmuş ve
olacaktır da.

Bu sırrı anlayan AKILLI insanlar, hangi dinden, hangi milletten olursa
olsun, dinlerden faydalanmıştır. Böylece Rönesans devri başladı.

Dün, Avrupalıları a faydalı olan İslâmiyet,
bugün Avrupalıları in eliyle bize dönüyorsa, kaybolmuş malımızı
bulmuş gibi sevinmeliyiz. Bu hikâyelerde zararlı olacak bir husus
olmadığı gibi, faydalıdır da. Ayrıca,
İslâm'dan ayrılan, hatta Avrupalı olmakla
övünen bir kısım kimselerin ne duruma
düştüğü, kendi kalemlerinden
okunup, öğrenilecektir.

Öğrencilere ve araştırmacılara faydalı
olur düşüncesiyle, yazarların
hayatını da yazdık.

Edebiyatla meşgul olanlara iyi bir
örnek sunduğumuzu zannediyoruz. Bir
yabancı'nın hikâyesi veya romanı, Türkiye'de okunup, bir yerli yazannki
okunmazsa, suç, okuyucunun üzerine
atmamak gerektir. v Bir eserin en büyük reklamı, kendini be-
ğendirmesidir. Bu duygular içinde eseri takdim ediyor, saygılar sunuyoruz.

TİMAŞ

(1840-1897)0'nlü bir Fransız yazarıdır. 1840 yılında Nîmes'de doğdu. Edebi
sahada şansını denemek üzere gittiği Paris'te önceleri şiir yazdıysa da nesirde
daha yetenekli olduğunu görerek hikâye ve roman sahasına kaydı. 1858'de Leş
Amoureses isimli şiir kitabı yayınlandı. 1866'da Değirmenden Mektuplar, 1873'de
de Pazartesi Hikâyeleri isimli hikâye kitapları neşredildi, ilk romanı 1868'de
yayınladığı Bir Çocuğun Hayatı'dır. En tanınmış romanı ise, Tartarın adında
birinin avcı, dağcı ve sömürgeci olarak hayatını ve maceralarını dile getirdiği
"Tarasconlu Tartarın" dir.

Daudet, edebiyat dünyasında gerçekçi bir yazar olarak kabul edilir. Herhangi bir
akıma katılmayarak Bağımsız kalmaya özen göstermiş, böylece hem halkın
nazarında, hem de edebiyat çevrelerinde kendine has bir yer edinmiştir. Daudet,
sevilen ve tutulan çocuk hikâyeleri de yazmıştır.

Karısı da bir romancı olan Daudet'in evlilik hayatı mutlu geçmiştir. Son
yıllarında uykusuzluk hastalığına yakalandığı için hayli sıkıntı çekmiş, 1897
yılında vefat etmiştir.

ALTIN BEYİNLİ ADAM

–Eğlenceli hikâyeler isteyen hanıma–

...Bir varmış bir yokmuş, altın beyinli bir adam varmış. Evet, öyle madam hem de som altından bir beyin. Dünyaya geldiği zaman başı o kadar ağır, kafatası o kadar kocamanmış ki hekimler, bu çocuk yaşamaz demişler.

Demişler amma çocuk yaşamış, güneşte boy atan güzel bir zeytin fidanı gibi gelişmiş. Yalnız kocaman kafası, hep ağır başarmış. Yürürken sağa sola tos vurması pek acınacak şeymiş... Sık sık düşermiş de. Bir gün sahanlıktan yuvarlanmış ve alını mermer bir basamağa çarpınca, kafatası bir maden külçesi gibi "tmn!" etmiş. Öldü sanmışlar. Amma çocuğu yerden kaldırdıkları zaman, kumral saçlarında donmuş iki üç altın damlasıyla hafif bir yaradan başka bir şey bulamamışlar, işte anasıyla babası, oğullarının altından bir beyni olduğunu böylece anlamışlar.

Mesele o kadar gizli tutulmuş ki zavallı çocuk bile işin farkına varamamış; vakit vakit, komşu çocuklarıyla kapı önünde oynamasına neden izin verilmediğini sorarmış annesi de ona:

–Sonra seni çalarlar, elmasım! diye cevap verirmiş.

Çocukcağız, çalınmaktan pek korkarmış, hiç ağızını açmadan, yalnız başına, oynamaya gidermiş, bir odadan öbür odaya tıpış tıpış dolaşır dururmuş...

Ancak on sekizine basınca anası babası, kendisine kaderin bahsettiği o harikulade nimeti anlatmışlar, bu yaşa kadar besleyip büyütmelerine karşılık altından birazcık istemişler. Çocuk hiç tereddüt etmemiş hemen o anda, nasıl, neyle, bu masalda

10

yok, beyninden ceviz büyüklüğünde bir altın külçesi kopararak, böbürlene, böbürlene, annesinin ayaklan altına atıvermiş... Sonra, kafasında taşıdığı bu zenginlikten gözü kamaşmış, bin-bir arzu ile deliye dönmüş, kendi kudretinden mest, baba evinden ayrılmış ve diyar diyar dolaşarak hazinesini israfa başlamış. Hadsiz hesapsız altın harcıyarak sürdüğü şahane hayata bakılırsa beyni bitip tükenmeyecek gibi gelirmiş... Amma beyin tükenmekteymiş, beyin tükendikçe de gözlerinin ferri sönmekte, yanaklan çukur çukur olmaktadır. Nihayet günün birinde, çılgın bir hovardalığın sabahında, zavallı genç, ziyafetin döküntüleri ve sararıp solan avizeler arasında yapayalnız kalınca, altın külçesinde açtığı kocaman gediği görüp ürkmüş, artık uslu oturmak zamanının geldiğini anlamış.

O andan itibaren, yeni bir hayata başlamış. Altın beyinli adam, artık dokunmak istemediği bu uğursuz zenginliği unutmaya çalışarak, şeytana uymaktan korkan bir hasis gibi vesveseli, yapayalnız, bir köşeye çekilip yaşamış... Ne çare ki, sırrını öğrenmiş olan bir dostu, inzivasında da peşini bırakmamış.

Bir gece, zavallı adam, müthiş bir baş ağrısıyla sıçrayarak uyanmış, şaşkın şaşkın doğrulmuş ve ay ışığında arkadaşını, paltosunun altında bir şeyler gizleyerek kaçarken görmüş...

Demek beyninden bir parça daha çalmışlar!..

Bundan bir müddet sonra altın beyinli adam âşık olmuş ve bu sefer büsbütün hapı yutmuş... Bütün kalbiyle, sansın bir kadıncağızı sevmiş, o da onu seviyormuş amma süsü pusu, beyaz tüylü şapkalan, o güzelim püsküllü potinleri daha çok severmiş.

Bu yarı bebek, yarı kuş miniminnacık hatunun ellerinde altının eriyip gitmesi bir zevkmış. Türlü türlü hevesleri varmış, adam da hiç bir zaman "Olmaz!" diyemezmiş; hatta kendisini üzmemek için sonuna kadar zenginliğinin o hazin sırrını gizle-

11

mış.

Kadın ona:

–Biz çok zenginiz, değil mi? diye sorunca, zavallı adam:

–Elbette çok zenginiz! dermiş. Sonra da, kafasını masum masum kemiren bu minimini devlet kuşuna sevgiyle gülümser-miş. Amma bazen korkar, hasis davranmak istermiş. Fakat tam o sırada kadıncağız, kırıtı kınta kendisine yaklaşıyor ve:

–Kocacığım, dermiş, bu kadar zenginsin, bana pahalı bir-şeyler al sana!..

Adam da ona pahalı bir şeyler almış.

Bu, böyle iki sene sürmüş, nihayet bir sabah kadıncağız, sebebi bilinmeden, kuş gibi ölüp gidivermiş... Hazine de suyunu çekmek üzereymiş. Zavallı dul adam, ne kalmışsa onunla sevgili karısına mükemmel bir cenaze merasimi tertip etmiş. Çanlar çalınmış, cenaze arabası siyahlara bürünmüş, atlar süslenmiş, kara kadifelere gözyaşı gibi gümüşten süsler asılmış. Adamcağız, ne yapıldıysa, az görmüş. Altına kim bakar ki! Kiliseye vermiş, cenazeyi götürönlere vermiş, ıskatçılara vermiş, hiç pazarlık etmeden, her isteyene vermiş... Öyle ki, mezarlıktan dönüşte, bu harikulade beyin hemen hemen boşalmış, ancak kafatasının dibinde birkaç zerre kalmış.

Kendisini, sarhoş gibi ellerini uzatarak, yalpa vura vura sokaklarda dolaşır görmüşler. Akşam olup da mağaza vitrinleri aydınlanınca, top top kumaşlarla türlü türlü süslerin ışıklar içinde pırıl pınl yandığı bir camekânın önünde durmuş. Kenarlarında kuğu tüyleri bulunan mavi satenden bir çift zenne ayakkabısına hayran hayran bakakalmış. Kendi kendine: "Bunlar, bizimkinin hoşuna gider!" diyerek gülümsemiş. Karıcığının öldüğünü unutarak, ayakkabıları satın almak için mağazaya dalmış.

Satıcı kadın, dükkânın arka tarafmdayken müthiş bir çığlık

12

duymuş ve hemen koşmuş. Bir de ne görsün? Bir adam, ayakta tezgâha dayanmış, ızdırap içinde, alıklaşmış bir tavırla kendisine bakıyor. Bir eliyle de, tırnaklarının ucuna yapışmış birkaç altın zerresini uzatıp duruyor. İşte, madam, altın beyinli adam masalı.

Peri masallarına benzemesine rağmen bu masal, başından sonuna kadar hakikattir... Bu dünyada beyinlerini harcayarak yaşamaya mahkûm öyle zavallılar vardır ki, en küçük ihtiyaçlarını bile, özlerinin ve iliklerinin o halis altımyle öderler. Bu, on-lann günlük ıstırabıdır. Sonra bir gün ıstırap çekmekten de bıkip usanınca...

13

THÎ CTfiV l UL/U l U I

Nik°layeviç Tolstoy, 1828-1910)

Rus dramatik roman ve hikâye yazarı. Zengin ve soylu bir aileye mensuptu. Çok küçük yaşta yetim kalarak, kardeşleriyle birlikte zengin akrabalarının yanında büyüdü. Eğitimi özel Fransız hocalarına bırakılmıştı. Kazan Üniversitesi' ne devam ettiği halde, diploma alamadan okuldan ayrıldı. Bir müddet bos gezdikten sonra askerliğe yazıldı. Kafkasya'da görev aldı. Üç yıl sonra Sivastopol Müdafaası' na katıldı. Orada "Sivastopol Hikâyeleri" adındaki meşhur eserini yazdı. Kırım harbi sırasında edindiği tecrübeler ona "Harp ve Sulh"u kazandırdı. Askerlikten sıkılan Tolstoy, istifa ederek uzun bir Avrupa seyahatine, çıktı. Seyahat dönüşü köyüne yerleşip, çocuk denecek yasta bir kızla evlendi. Karısı Sophie Behrs ona beklediği mutluluğu veremedi. Daha da kötüsü, Tolstoy karısına evlilik öncesi cinsel ilişkilerini kaydettiği hâtıra defterini göstermiş ve Sophie Behrs'ın ondan nefret etmesine sebep olmuştu. Bu evlilikten onüç çocuk sahibi olduğu halde, her fırsatta "trajedilerin en büyüğü kötü bir evliliktir" diyordu.

Harp ve Sulh ile Anna Katerina gibi iki büyük

15

edebiyat şaheseri de Tolstoy'u tatmin etmemiş; elli yaşına kadar tezatlar içinde yaşamıştır. Fakat elli yaşından sonra, bütün şüpheleri bir tarafa atarak, kendisini dine verdi. Hayatının bu dönüm noktasını "Bir itiraf" adlı eserinde dile getirdi. Hıristiyanlığa sonradan ilave edilen bütün uydurmaları reddederek Aziz Paul'ü sahtekârlıkta itham etti. Yazdığı "Diriliş" adlı eserindeki bu tür fikirlerinden dolayı aforoz edildi.

Hıristiyan dünyasının baskıları karşısında tekrar bunalıma giren Tolstoy, aşırı siy asi, fikirler geliştirmeye, devleti şeytani bir müesseseye ve devlet adamlarım eşkıyaya benzetmeye başladı. Etrafına topladığı müritlerine bu aşırı fikirleri aşılamaaya çalıştı. En yakın adamı Vladimir Çertkoff, karısı ile birlik olup ona ihanet edince, bu acıya dayanamayıp evden kaçtı. Seksen iki yaşında, meczup bir halde, oradan oraya gayesiz dolaştı durdu. Sıhhati iyice bozuldu ve zatürreye yakalanarak küçük bir kasabanın demiryolu istasyonunda yatağa düştü. Karısı Sophie'ye haber gönderildi ise de Çertkoff, artık onu tanımayacak bir hale gelinceye kadar, Tolstoy'u görmesine izin vermedi. Çok geçmeden, dokuz

kasım günü, meraklılardan, gazetecilerden ve eski müritlerinden müteşekkil kalabalık bir insan topluluğunun önünde hayata gözlerini yumdu.

GEÇ KALAN ADALET ZULÜMDÜR!.

Vladimir şehrinde Aksenov adlı genç bir tüccar yaşıyordu. Bu tüccarın iki dükkânı ile bir evi vardı.

Aksenov, yakışıklı, kumral kıvırcık saçlı, pek şen, sesi pek güzel bir adamdı. Gençliğinde çok içer, sarhoş olunca da taşkınlık ederdi, ama evlenince sarhoşluğu bıraktı, yalnız arada bir iç-16 tiği olurdu.

Bir yaz günü, Aksenov, Nijniy panayırına gitmek için hazırlandı. Ailesi ile vedalaşırken karısı:

-Ne olur İvan Dimitrieviç bugün gitme, dedi. Kötü bir rüya gördüm de.

Aksenov güldü:

-Panayırda kafayı çekerim, diye mi korkuyorsun yoksa? dedi.

-Neye korktuğumu ben de bilmiyorum, ama fena gördüm; sözde şehirden gelmişsin, şapkanı çıkardın, baktım, bembeyaz olmuş.

Aksenov güldü:

-Beyaz saç zenginliktir; bak gör, alışverişte kazanınca sana ne hediyeler getireceğim.

Sonra ailesiyle vedalaşıp yola çıktı.

Yolu yanlayınca bir tanıdık tüccara rastladı, geceyi geçirmek üzere bir yerde durdular. Beraber çay içtiler, sonra yanya-na olan odalarına çekilip yattılar. Aksenov çok uyumayı sevmezdi; geceyarısı uyandı, serinlikte daha kolay yol almak için arabacıyı uyandırdı. Atlan koşmasını söyledi. Sonra kerpiç kulübeye girdi, hancı ile hesabı görüp yola çıktı.

Kırk verst kadar yol aldıktan sonra, atlara yem vermek için durdu, hanın sofasında dinlendi, öğleye doğru merdiven başına çıktı, semaveri hazırlamalarını söyledi, eline kitarasını alıp çalmağa başladı. Birden çingiraklı bir arabanın hana yaklaştığı görüldü. Arabadan iki askerle bir memur çıktı, memur, Aksenov'un yanına yaklaşıp: "Kimsin? Nerelisin?" diye sordu. Aksenov, kim olduğunu söyledi, sonra dönüp, "Bir çay içmez misiniz?" dedi. Ama memur: "Dün geceyi nerede geçirdin? Yalnız mı idin, yoksa bir tüccarla beraber mi? Sabahleyin tüccan gördün mü? Handan neye bu kadar erken çıktın?" diye boyuna soruyor-Altın Beyinli Adam: F.: 2

17

du. Aksenov, böyle sorguya çekilmesine şaştı kaldı; herşeyi olduğu gibi anlattı, sonra: "Ne diye beni böyle sorguya çekiyorsunuz? dedi. Ben ne hırsızını, ne haydut. Kendi işime gidiyorum. Beni sorguya çekecek ne var."

O zaman memur, askerleri çağırdı.

-Ben ilçe kaymakamıyım, dedi. Soruyorum, çünkü geceyi kendisi ile aynı handa geçirdiğin tüccar, boğazlanmış. Göster eşyalarını, siz de üstünü arayın.

Hana girdiler, çantasını, torbasını aldılar, çözüp aramaya başladılar. Birden kaymakam, torbadan küçük bir, bıçak çıkardı.

-Bu bıçak kimin? diye haykırdı:

Aksenov, baktı bıçak kanlı; kendi torbasından çıkmıştı, bunu düşününce korktu.

-Bıçak üzerindeki bu kan ne?

Aksenov, karşılık vermek istiyor, ama ağzını açıp tek bir söz söyleyemiyordu.

-Ben bilmiyorum... ben... bıçağı... ben.... benim değil...

O zaman kaymakam dedi ki:

-Sabahleyin, tüccar yatağında boğazlanmış olarak bulundu. Senden başka bu işi yapacak kimse yok. Han, içeriden kilitli imiş, içeride senden başka da kimse yokmuş, tşte kanlı bıçak da senin torbandan çıktı, hem yüzünden de belli oluyor. Söyle tüccarı nasıl öldürdün, ne kadar parasını aldın?

Aksenov böyle bir şey yapmadığına yemin ediyordu, birlikte çay içtikten sonra bir daha tüccarı görmemişti, yanındaki 8000 ruble, kendi parası idi. Bıçak onun değildi. Ama sesi kısılıyordu, benzi kül gibi idi, gerçekten suçlu imiş gibi korkudan bütün vücudu tir tir titriyordu.

Kaymakam, askerleri çağırdı, onu bağlayıp arabaya bindirmelerini emretti.

Aksenov, elleri ayaklan bağlanıp arabaya bin-

18

dirilince istavroz çıkardı, ağladı. Eşyalarını paralannı topladılar, kendisini yakın şehirdeki cezaevine yolladılar. Nasıl bir adam olduğunu sorup öğrenmek için Vladimir şehrine birini , gönderdiler. Bütün tüccarlarla şehir halkı, Aksenov'un gençliğini içkiyle, eğlenceyle geçirdiğini, ama iyi bir adam olduğuna tanıklık ettiler. O zaman mahkemesine başlandı. Onu, Ryazan'lı tüccarı öldürüp 20000 rublesini almakla suçlandırıp mahkum ettiler.

Karısı, kocası için üzülüyor ne düşüneceğini bilemiyordu. Çocuklarının hepsi de küçüktü, hatta bir tanesi henüz memedeydi. Kadın her şeyini toplayıp kocasının hapis yattığı şehre gitti, ilk önce içeri bırakmadılar, sonra amirlere yalvardı, onu kocasının yanına götürdüler. Kendisini, hırsızlarla bir arada hapishane elbiseleriyle, zincirleriyle görünce bayılıp yere yıkıldı, uzun zaman kendine gelemedi. Sonra çocuklarını etrafına sıraladı, kocası ile yanyana oturdu, evde olup bitenleri birbir anlatmağa, onun başına gelenleri de uzun uzun sormağa başladı. Kocası herşeyi anlattı kadın:

-Şimdi ne yapmalı? dedi. Erkek:

-Çar'a yalvarmah, dedi. Suçsuz bir insan böyle yok olup gitmemeli.

Kadın, bağışlanması için Çar'a bir dilekçe sunduğunu, ama karşılık gelmediğini söyledi. Aksenov, birşey söylemedi, sadece başını önüne eğdi. Karısı dedi ki:

-Tevekkeli değil, o zaman rüyamda saçlarının bembeyaz olduğunu görmüştüm. Bak, işte kederden bembeyaz olmuş artık. O zaman yola çıkmıyacaktın.

, Sonra erkeğinin saçlarını düzeltmeğe başladı:

-Vanya, canım dostum, dedi. Karma doğruyu söyle, bu işi sen yapmadın değil mi?

19

Aksenov: "Demek sen de benim böyle bir şey yapabileceğimi düşündün!" dedi ellerini yüzüne koyarak ağladı. Sonra bir asker geldi, kadınla çocukların dışarı çıkmasını gerektiğini söyledi. Aksenov, ailesiyle son olarak vedalaştı.

Karısı çıkınca Aksenov ne konuştuklarını aklından geçirmeğe başladı. Karısının bile öyle düşündüğünü, tüccan sen mi öldürdün, diye sorduğunu hatırlayınca kendi kendine: "görülüyor ki, Allah'dan başka kimse gerçeği bilemiyor, yalnız O'na yalvarmak lâzım, yalnız ondan beklemek lâzım." dedi. O günden sonra dilekçe vermekten vazgeçti, başkasına ümit bağlamaktan vazgeçti, sadece Allah'a yalvarıyordu.

Aksenov'u önce kırbaçlanmağa, sonra da Sibiry'a da kürek cezası çekmeğe mahkum ettiler.

İlk önce kırbaçladılar, yaraları iyileşir iyileşmez de başka mahkumlarla birlikte Sibiry'a gönderdiler.

Aksenov, Sibiry'a da 26 yıl sürgün hayatı yaşadı. Saçları kar gibi bembeyaz oldu, sakalı uzadı, bembeyaz ince uzun aşağı doğru sarkıyordu. Şen tabiatından eser kalmadı. Beli büküldü, sessiz sessiz dolaşır, az konuşur, hiç gülmez, boyuna Allah'a yalvarırdı.

Cezaevinde ayakkabı dikmeği öğrendi, kazandığı paralarla bir Kutsal Takvim aldı, içeride ışık olduğu zaman okurdu, tatil günlerinde cezaevi kilisesine gidip Havariler'! okuyor, kilise korosunda tlahi söylüyordu; sesi hâlâ güzeldi, idare, uysal bir adam olduğu için Aksenov'u severdi, mahpus arkadaşları da ona saygı gösterirler "dede", "Allah adamı" derlerdi, idare ile bazı işleri olunca arkadaşları hep Aksenov'u ricaya gönderirler, mahpuslar kavga edince, haklıyı haksızı ayırması için her zaman ona başvururlardı.

Evinden hiç mektup almıyor, kansı ile çocuklarının sağ olup olmadıklarını bilmiyordu.

20

Bir gün sürgüne yeni mahpuslar getirdiler. Akşamleyin bütün eski mahpuslar yeni gelenlerin etrafını sardılar, hangi köyden, hangi şehirden olduklarını, kimin ne kadar ceza giydiğini sormağa başladılar. Aksenov da yeni gelenlerin kerevetlerine oturdu, başını önüne eğmiş, anlatılanları dinliyordu.

Mahpuslardan biri uzun boylu sapasağlam, altmış yaşlarında, tıraşlı beyaz sakallı bir ihtiyardı. Hikâyesini şöyle anlattı.

-Ben arkadaşlar, buraya bir hiç yüzünden düştüm. Arabacının kızığından bir atı çözdüm. Hayvanı çalmışsın diye yakaladılar. Ben gideceğim yere daha çabuk varmak için atı saldım dedim. Sonra arabacı da dostum. Uygunsuz birşey yok, dedim.

Onlar hayır, çalmışsın, dediler. Neyi çaldığımı, nerede çaldığımı bile

bildikleri yok. Daha çok eskiden beni buraya düşürecek işler oldu, ama ele geçiremediler, şimdi ise kanuna aykırı olarak getirdiler. Şimdi: "Yalan söylüyorsun, Sibiryaya'ya gitmişsin, yalnız uzun zaman misafir kalmamışsın" diyecekler...

Mahpuslardan biri sordu: -Sen nerelisin?

-Biz Vladimir'deniz. Şehrin yerlisiyiz, esnaf takımındamz. Adım Makar, baba adım Semeneviç.

Aksenov, başını kaldırıp sordu:

-Peki Semeniç, Vladimir şehrinde tüccar Aksenov'lardan söz edildiğini hiç duydun mu?

-Duymaz olur muyum hiç? Zengin tüccarlar; yazık ki babalan Sibiryaya'da. Öyle anlaşılıyor ki, o da bizim gibi günahkârlardan. Ya sen dede, buraya nasıl düştün?

Aksenov, kendi kara yazısından konuşmayı sevmezdi; içini çekti:

-Günahlarım yüzünden yirmi altı yıldır kürek cezası çekiyorum işte, dedi.

21

Anton Pavloviç Çehov'dan;

•f Gizli Teftiş f. Yılbaşı Hilekârları j- Bombeli Ayna j Hatip Bordeaux'dan; insan Her Yerde Yine insandır

Kaynakçı Mağda Hanım Garcia'ya Götürülecek Mektup

132 138 144 148

153 162 171

Aksenov, bu sözleri işitince tüccarı öldürenin bu adam olduğunu düşündü. Kalktı oradan uzaklaştı. Bütün gece gözüne uyku girmedi. Müthiş içi sıkıldı; gözleri önüne neler gelmiyordu. Kâh karısını, en son, panayıra kendisini uğurladığı zamanki hali ile görüyordu. Onu canlı gibi görüyordu. Sonra çocukları, o zamanki halleriyle gözlerinin önüne geldiler, hepsi de minimini, birinin üstünde kısa paltosu, öbürünün önlüğü vardı. Kendisini de o zamanki gibi görüyordu; neşeli genç bir adamdı, yakalandığı hanın çardağında nasıl oturduğunu, nasıl kitara çaldığını, o zaman ne kadar sevinçli olduğunu hatırlıyordu. Kendisine dayak attıkları ceza meydanını, celladı, etrafta toplanan halkı, zincirleri, mahpusları, bütün yirmi altı yıllık mahpus hayatını hatırladı, ihtiyarlığını hatırladı. Aleksey'in üstüne öyle bir sıkıntı çöktü ki, aklından kendi kendini öldürmek geçiyordu.

"Hep şu cani yüzünden" diye düşündü.

Makar Semenov'a karşı öyle bir hınç besliyordu ki, kendi felaketi pahasına da olsa, içinde intikam alma isteği uyanıyordu. Bütün gece dualar okudu, ama bir türlü kendini yatıştıramadı. Gündüzleri Makar Semenov'un yanına gitmiyor, hiç yüzüne bakmıyordu.

Böylece iki hafta geçti. Geceleri uyuyamıyordu, üstüne öyle bir sıkıntı çöküyordu ki, nereye gideceğini bilemiyordu.

Bir gece cezaevi içinde dolaşmağa başladı, bir kerevet altından toprak atıldığını gördü. Durup baktı. Birden Makar Semenov, kerevet altından çıktı, korku ile Aksenov'a baktı. Aksenov, görmemezlikten gelerek geçip gitmek istiyordu; ama Makar elini yakaladı. Duvarlar altından nasıl bir geçit kazdığını, her gün çizme konçlarına koyup taprağı dışarı taşıdığını, işe çıkarırken de sokağa serptiğini anlattı:

-Yalnız moruk, ağzını sıkı tut, dedi, seni de alırım. Ama söylersen bana müthiş bir dayak atarlar, ben de senin yanına bırakmam, öldürürüm seni.

23

Aksenov, kendisine kıyan bu adamı görünce baştan aşağı kinle ürperdi.

-Ben buradan ne diye çıkayım, sen de beni öldüremezsın, çünkü beni çoktan öldürdün. Seni haber verir miyim, vermez miyim, bilmem. Allah nasıl dilerse öyle olur.

Ertesi gün mahpusları işe çıkardıkları zaman askerler, Ma-kar Semenov'un yere toprak serptiğini fark ettiler, cezaevi içinde araştırma yaptılar, deliği buldular. Müdür cezaevine geldi: "deliği kim kazdı?" diye herkesi sorguya çekmeğe başladı. Suçu kimse üstüne almıyordu. Bilenler Makar Semenov'u ele vermiyorlardı. Çünkü öldüresiye döveceklerini biliyorlardı. O zaman müdür, Aksenov'a döndü. Aksenov'un doğru bir adam olduğunu-biliyordu:

-ihtiyar dedi, sen doğru adamsın, Tanrı adına söyle, kim yaptı bu işi?

Makar Semenov, sanki hiç bir şeyden haberi yokmuş gibi duruyor, hep müdüre bakıyor, Aksenov'a hiç bakmıyordu. Akse-nov'un elleri dudaklan titriyordu, ama uzun zaman ağzını açıp birşey söyleyemedi. Şöyle düşünüyordu: "Onu ele versen mi acaba? Beni mahvetti, ne diye onu başışlayacak mışım? Bana çektiirdiği için o da çeksin. Gerçi söylersem, onu müthiş döverler. Ne diye boşu boşuna onu düşüneyim. Peki ama elime ne geçecek, içim daha mı rahat edecek?"

Müdür tekrar:

-E, ihtiyar, dedi, hadi doğruyu söyle: deliği kim kazdı?

Aksenov, Makar Semenov'a baktı:

-Söyliyemem, sayın bayım dedi, Allah söylememi emretmiyor. Ben de söylemeyeceğim, istediğınızı yapın, irade sizin.

Müdür, onu söyletmek için çok uğraştı, ama Aksenov, ağzını açıp, başka bir şey söylemedi. Böylece deliği kimin kazdığını öğrenemediler.

24

Ertesi gün, Aksenov, geceleyin kerevetine yattı, henüz dalmıştı ki, birinin yaklaşıp ayak ucuna oturduğunu işitti. Karanlıkta baktı, Makar'ı tanıdı.

Aksenov:

-Daha ne istiyorsun benden? dedi. Burada işin ne?

Makar Semenov, susuyordu. Aksenov, biraz doğruldu.

-Ne istiyorsun? dedi. Hadi git. Yoksa askeri çağınırım.

Makar Semenov, Aksenov'un üzerine doğru eğildi, fısıltı ile:

-Ivan Dimitriç, dedi. Beni affet.

Aksenov:

-Ne diye af diliyorsun?

-Tüccarı ben öldürdüm, bıçağı torbana ben soktum. Seni de öldürmek istiyordum, ama avludan sesler geldi; bıçağı torbana soktum, pencereden atlayıp kaçtım. Aksenov susuyor, ne diyeceğini bilemiyordu. Makar Semenov, kerevetten kaydı, yerlere kadar eğildi.

-Ivan Dimitriç, dedi; affet beni, Allah aşkına affet! Tüccarı öldürdüğümü açıklayacağım, seni başışlayacaklar. Evine döneceksin.

Aksenov:

-Senin için söylemek kolay, ama bir de bana sor! Nereye giderim şimdi? Karım ölmüş, çocuklarım beni unutmışlardır; gidecek bir yerim yok...

Makar Semenov, yerden kalkmıyor, başını yere vuruyor:

-Ivan Dimitriç, affet diyordu. Şimdi gözlerine bakmak, bana yediğim kırbaçlardan daha ağır geliyor... Sen yine bana acıydın, beni ele vermedin. Allah aşkına beni başışla, pişmanlık getiren caniyi başışla!... dedi, hıçkırıklarla ağlamağa başladı.

-Allah seni affetsin, dedi; belki ben senden yüz kat daha kötüyümdür!

25

Birdenbire içi açıldı. Evi barkı için tasalanmaktan vazgeçti, cezaevinden bir yere gitmek istemiyordu, sadece son saatim düşünüyordu.

Makar Semenov, Aksenov'u dinlemedi, suçlu olduğunu açığa vurdu. Evine dönme müsaadesi çıktığı zaman Aksenov, artık ölmüştü.

f1

26

MAPJf TWAIN <Samuel Langhorne Clemens, lUttlMY i M Ali l mS-1910) Amerikalı Roman ve hikâye yazarı. Florida'nın küçük bir kasabasında dünyaya geldi. Bir basımevine çırak girdi. Ailesi Missisipi nehrine yakın bir yere göç edince, matbaacılığı bırakmak zorunda kaldı. Nehir üzerinde taşımacılık yapan bir gemide çalışmaya başladı.

Askere gidip geldikten sonra maden arayıcılığına merak sardı. Bir müddet zengin olma hayali ile dağ tepe dolaşmış ise de sonunda vazgeçip tekrar bir gazete matbaasında ise girdi. Asıl adı, Samuel Langhorne Clemens olduğu halde Mark Twain takma adıyla yazılar yazdı. Yazıları okunmaya ve takdir görmeye başlayınca gazele yetkilileri onu beden işçiliğinden fikir işçiliğine terfi ettirdiler. Sanayileşmenin beraberinde getirdiği zararları çeşitli hikâyelerinde akıcı bir üslupla anlatan Twain, bu zararların törelere sahip çıkmakla etkisiz hale getirilebileceğini savundu. Sâde hayatın insan tabiatına uygun olduğunu kendi yaşama tarzıyla gösterdi.

Tanınmış Eserleri: Tom Sawyer'in Maceraları 1876, Huckleberry Finn'in Maceraları 1884, Missisipi'de Hayat 1883.

27

I

n 11

BİR ZİRAAT MECMUASINI NASIL İDARE ETTİM

Nasıl bir çiftçi gemi kaptanlığına getirilir de işler karmakarışık olursa, bir ziraat mecmuasında kısa bir zaman için bile hatasız bir müdürlük yapamadım. Fakat bu işi biraz da ücretimin azlığından dolayı mahsus yaptım diyebilirim. Mecmuanın asıl müdürü izinliydi; yerini bana teklif ettiler, kabul ettim. Yeni baştan işbaşına gelmenin zevkine doyum olmuyor, bütün hafta neşe içindeydim. Neyse, mecmua matbaaya verildi; emeklerimin neticesini merakla, beklemeye koyuldum. Acaba mühim bir hadise meydana getirip, herkesin dikkatini çekebilecek miydim? O akşam idarehanenin kapısı kalabalık bir grup tarafından sarılmıştı. Ben dışarı çıkarken kenara çekilip yol açtılar, birkaç kişinin: "işte o!" diye beni gösterdiğini farkettim. Koltuklarım kabardı, memnun olmuştum. Ertesi sabah kapının önü yine öyle kalabalıktı. Sokakta üçer dörder kişi bir araya gelmiş, geçerken beni gösteriyor, fısıldaşıyorlardı. Ben yaklaşınca kapının önündeki kalabalık bir kenara çekildi, içlerinden birisi: "Gözlerine bak!.." diye bağırdı. Bana karşı gösterilen alâkanın farkında değilmişim gibi davramyordum. Çıkarken kendimi bir kuş kadar hafif hissediyordum. Odamdan sesler, neşeli kahkahalar geliyordu. Kapıyı açıp içeriye girdim. Odamda iki genç vardı. Beni görünce afallayıverdiler, yüzleri bembeyaz kesilmiş, elleri titriyordu. Onlara doğru bir iki adım atmaya kalkınca, deli gibi, açık duran pencereden atlayıp kaçtılar. Bu hareketlerine hiç mana verememiş, hayret içinde kalmıştım.

Aradan yarım saat geçmişti ki, odanın kapısı açıldı, içeri kır sakallı, temiz giyinmiş bir ihtiyar girdi. Bana bir şey söyle-

28

mek istiyormuş gibi bir hali vardı. Başından şapkasını çıkarıp yere koydu; elinde kırmızı bir mendille bizim mecmuanın son sayısı vardı.

Mecmuayı kucağına koyup mendiliyle gözlüklerini silerken: "Yeni müdür siz misiniz?" diye sordu.

Ben olduğumu söyledim.

-Şimdiye kadar başka bir ziraat mecmua idare ettiniz mi? -Hayır, bu ilk editörlüğüm.

-Esasen ben de öyle tahmin etmiştim. Kendiniz ziraat yaptınız mı? Yani, bu işleri pratik olarak bilir misiniz?

-Maalesef hayır.

İhtiyar: "Ben de öyle düşünmüştüm." diyerek gözlüklerini taktı; gazetesini münasip bir şekilde katlarken, beni tepeden tırnağa süzüyordu. "Bana bu fikri veren yazıyı okumak istiyorum, işte şu makale, dinleyin:

"Turpları zorla koparmamak lâzımdır. Daha doğrusu, ağaca bir çocuk çıkartıp, sallatmak en iyi usuldür."

-Buna ne buyrulur? Zannedersen bu yazı sizindir? -Evet, ama nesi var? Haksız mıyım? Her sene milyonlarca, belki milyarlarca turp ham ham koparıldığı için ziyan olup gidiyor. Hem, ağaca bir çocuk çıkarttırıp sallatacak olsalar...

-Be herif, hâlâ mı anlamıyorsun; turp ağaçta mı yetişir?

-Yaa, yetişmez değil mi? Ağaçta yetişir diyen kim? Burada süslü bir ifade kullanılmaya çalışılmış, farkında değil misiniz? Bu işleri bilen bir insan kolayca ne demek istediğimi anlar. Yani, turpun sapını sallayarak sökülmesini tavsiye ediyorum.

Adam, hiddetle ayağa fırlamıştı. Mecmuayı parça parça edip yere attı. Elindeki bastonu ile masaya vurarak, benim bir öküz kadar bön, saman kafalı olduğumu haykırmaya başladı.

29

Sonra kapıyı hızla çarptı, çekip gitti. Şaşırılmış kalmıştım. Acaba ne demek istiyordu? Tabii derdinin ne olduğunu öğrenmeden nasıl yardım edebilirdim?.. Bu hadiseden pek az sonra mumya gibi sapsarı yüzlü, yüzünün vadileri ve tepeleri bir haftalık sakalla kaplı upuzun bir adam çıkageldi. Kapıda durmuş, eli ağzında, hareket etmeden sabit nazarlarla yüzüme bakıyordu. Bir şeyler dinler

gibi bir hali vardır. Gel gör ki, etrafta da ses seda yoktu. Sonra yavaş yavaş, ayaklarının ucuna basa basa masama yaklaştı, elindeki mecmuayı uzatarak: "Şunu sen mi yazdın? Allah aşkına oku da, mânâsını izah et, sabahtan beri deli olacağım!"

Mecmuayı alıp yüksek sesle okumaya başladım. Ben okudukça adam sakinleşiyor, yüzünün hatları yumuşuyor, yanaklarına renk geliyordu. Büyük bir yükten kurtulmuş gibiydi. Yazı şöyle devam ediyordu:

"Guano^ hakikaten iyi bir kuştur. Yalnız, yetiştirilmesi biraz dikkat ister. Hazirandan evvel veya eylülünden evvel kuluçkaya yatırılmalı, kışın sıcak yerlerde muhafaza edilmelidir."

"Bu yıl mahsul iyi olmayacak gibi görünüyor. Bu sebeple mısır koçanlarını ve karabuğdayın ağustos yerine, temmuzda ekilmesini tavsiye ederiz."

"Kabaklara gelince: Dut ve çilek cinsinden olan bu meyve, bilhassa Orta İngiltere'de pek makbul sayılır ve pastacılar, inek besleyenler tarafından bol bol kullanılır. Portakal cinsinden olup, şimal yarım küresinde yetişen başka bir kabak cinsinin muhtelif türleri vardır. Son zamanlarda ön bahçeye dikilme modası ortadan

1) Deniz nebatlarından yapılan bir gübre

30

kalkıyor. Bugün artık kimse gölge yapsın diye bahçesine kabak ağacı dikmemektedir."

"Sıcakların yaklaşmaya başladığı şu günlerde kazlar serpilmeye başlamış..."

Dinleyicim birdenbire ayağa fırlayarak elime sarıldı: "Yeter, bu kadarı yeter!" diye bağırdı. "Meğer aklım başımdaymış. Sen de benim okuduklarımı okuduğuna göre, henüz oynamamışım. Fakat, tuhaftır, bu sabah mecmuayı açıp da bu satırları okuyunca deli olduğuma hükmettim. Şimdiye kadar kimbilir beni nasıl oyalatabiliyorlardı ki, bu halimin farkına varmadım, diye düşündüm.

Kilometrelerce uzaktan duyulabilecek bir nâra ile yerimden fırladım. Gözlerimi kan bürümüştü. Birini öldürmek, kan akıtmak istiyordum. Ergeç birini haklamazsam, rahat edemeyeceğimi biliyordum. Yazıyı bir daha okuyarak iyice emin olduktan sonra, evimi ateşleyip yollara düştüm. Yolda bir iki kişinin kolunu, iki üçünün bacağını kırdım, içlerinden biri ağaca tırmanarak zor kurtuldu, istesem onu da haklardım ya, daha iyice emin olmak istedim. Sana geldim.

Elhamdülillah şimdi ka-çırmadığımı anlamış bulunuyorum. Neyse, ağaca çıkan adamın verilmiş sadakası varmış... Haydi eyvallah, beyim. Allaha ısmarladık, beni büyük bir yükten kurtardın; okuduğum yazı aklımı başımdan almıştı. Onu yerine getirdin. Eksik olma. Bu iyiliğini ömrümün sonuna kadar unutmayacağım."

içimde bu mecmuanın sakatladığı zavallılar için bir acı uyanmıştı. Fakat bu düşüncem uzun sürmedi, biraz sonra karşımda asıl müdür duruyordu. Kendi kendime: "Sana tavsiye ettiğim gibi Mısır'a gitseydin, sana yardım ederdim. Mademki tavsiyemi dinlemedin, seninle uğraşamam." diye söylendim.

Müdür şaşırmış, afallamış, kelimenin tam manasıyla aptal-laşmıştı.

İhtiyar çiftçinin biraz evvel param parça edip yerlere serptiği mecmua parçalarını işaretle: "Bu çok kötü bir iş, çok kötü bir

31

iş" diye söylendi. "Mecmuanın şerefi mahvoldu. Bir daha iflah olmaz. Doğru, şimdiye kadar bu derece rağbet görmemiş, hususî nüshalarında bile bu derece yüksek satışa ulaşmamıştık, ama insan meşhur olacağım diye delilik taklidi yapar, zerre .kadar akli olmadığını iddia eder mi? Dostum, ben şerefli bir insanım. Kapının önü, sokaklar, insanlarla dolmuş, senin çıkmanı bekliyorlar. Çünkü herkes, senin zırdeli olduğunu zannediyor. Hakları da var ya, o yazıları okuduktan sonra başka türlü düşünmek mümkün mü? Bunlar gazeteciliğin yüzkarası olarak yaşayacak. Böyle bir yazı yazmak fikri nereden geldi sana? Meğer sen, ziraatın Z'sini bilmezmişsin. Sanki tırmıkla saban aynı şeymiş gibi konuşuyorsun; ineklerin kuluçka mevsiminden, ne bileyim ben, bin türlü akla hayale gelmez saçmalardan bahsetmişsin. Hafif bir müzik çalınırsa midyelerin daha sakin olacağı hakkındaki yazın da mânâsız. Midyeler her zaman hareketsiz duran, sakin hayvanlardır. Müziğin tesiri altında kalmak şöyle dursun, duymazlar bile. Allahım, ne günlere kaldık!... Bu yaşa geldim daha senin gibisiyle karşılaşmadım. Atkestanelerinin gittikçe kıymet kazanan ticarî bir matah olduğunu söyleyen, bu mecmuayı mahvetmek için yapılmış bir tertipten başka bir

şey olamaz. Hemen şu anda defolup gitmeni istiyorum. Tatilimi zehir ettin. Sen bu sandalyede oturdukça bana rahat nefes almak kısmet olmayacak. Senin şehir bahçesindeki istiridye tarlaları hakkında münakaşa ettiğini hatırladıkça bütün sabrımı, tahammülümü kaybedecek, nihayet çıldırıp gideceğim. Be adam, ne diye daha evvel bu işten anlamadığını söylemedin?"

Sabrım tükenmişti: "Bana baksana!..." diye haykırdım. "Sersem!... Ömrümde bu derece kötü niyetle söylenmiş lâf işitmedim. Tam 14 senedir matbuatta çalışıyorum. Defalarca editörlük yaptım. Sen karşıma geçmiş, bu işten anlamadığımı söylüyorsun. Düşünsene! Taşra gazetelerine tiyatro tenkitlerini kim yazar? Tiyatrodan, sanattan, benim çiftçilikten anladığım kadar anlayan boş adamlar. Kitap tahlillerini kim yapar? Öm-

32

ründe kitap yazmamış insanlar... En tumturaklı malî makaleler kimin kaleminden çıkar? Bu işte zerre kadar bilgisi olmayan en v' büyük cahillerin... Ziraî mecmuaları kim idare eder? Sen, evet senin gibi odun kafalılar! Şiirden, edebiyattan anlamayan, tiyatro nedir bilmez, doğru dürüst gazeteciliği de becerememiş kara cahiller, dilenmek için gelir böyle ziraat mecmuaları çıkarırlar. Şimdi karşıma geçmiş bana gazeteciliğin ne demek olduğunu göstermeye çalışıyorsun! Biz bu işin içinde çürümüşüz beyim. Boş fıçı çok ses verir derler. Zaten en büyük mevkiler hiçbir şey bilmeyenlerindir. Bu kadar geniş kültüre sahip olacak yerde cahil, mahcup olacak yerde küstah olsaydım, şimdiye kadar ne mevkilere ulaşırdım, Allah bilir.

Evet, gidiyorum beyim, bana bu şekilde muamele ettikten sonra sizin yanınızda kalır mıyım sanıyorsunuz? Şunu bilin ki, ben vazifemden başka bir şey yapmadım. Size mecmuanın sürümünü artırmayı vaadetmiştim. Sözümde durdum. Benim hazırladığım sayının satışı hemen hemen yirmi bini aşmıştır. Size bir ziraat mecmuasının temin edemeyeceği kadar geniş ve seçkin bir okuyucu kitlesi sağladım. Bu işte kaybeden ben değil, sizsiniz. Anladınız mı?"

Sonra çıkıp gittim.

Altın Beyinli Ad^m: F.: 3

33'

ÖLÜM PİYANGOSU

Olay, 17. Yüzyılda, Oliver Cromwell zamanında geçmişti. Albay Mayfair, İngiliz Commonwealth orduları kadrosunda, kendi rütbesinde olanların en genciydi. Otuz yaşlanıyordu. Gençliğine rağmen mesleğinde pişmiş, tecrübeli bir askerdi. Birçok muharebeye katılmış, yaşına göre yüksek olan rütbesini savaş meydanlarında basandan başanya koşarak kazanmıştı. Harplerde yıpranmış, çehresi güneşte yanıp tunçlaşmıştı. 17 yaşında başlayan ve bugüne kadar çok hareketli geçen askerlik hayatında daima başarılı olmuş ve herkesin hayranlığını kazanmıştı. Fakat şimdi başı dertteydi. Üzerinde kara bulutlar dolaşmaya başlamıştı.

Soğuk bir kış gecesi idi. Dışarının zifiri karanlığında şiddetli bir fırtına hüküm sürüyordu. Ev, tam bir sessizliğe gömülmüştü. Albayla genç kansı, başlarına gelen bu felaket karşısında ne diyeceklerini bilemiyorlardı, incil'in akşam vaktine mahsus bölümünü okumuşlar, akşam duasını yapıp şöminenin karşısına oturmuşlardı. El ele verip, parlayan alevlere bakarak vakit geçirmeye çalışıyorlardı. Kapı her an çalınabilirdi. Bu nokta aklına gelince, genç kadın titremekten kendini alamadı.

Sevimli bir kız çocukları vardı: Abby. Yedi yaşındaki Abby'yi çok seviyorlardı. Abby, her gece, uyumadan önce anne ve babasının yanaklarından öper, onlara "hayırlı geceler" dilerdi. Şimdi de odaya girmek üzereydi.

Albay söze başlayarak:

-Aman, lütfen gözyaşlarını sil. Abby'nin hatın için mutlu

34

görünmeye çalışalım. Başımıza gelen felaketi bir an için unutalım, dedi.

-Elimden geleni yapacağım. Bildiklerimi kalbime gömeceğim. O paramparça olan kalbime...

-Nasibimize rıza göstermeliyiz. Olaylara karşı sabır ve ta-hammüllü olmalıyız. Şuna inanmalıyız ki Allah ne emrederse o olur. O'nun şefkat ve lütuftan başka bir amacı olamaz.

-Allah'ın emir ve iradesine elbette karşı durulamaz. Bunu aklımla ve ruhumla söylüyorum. Kalbimle söyleyebilmeyi de ne kadar çok istiyorum bir bilsen. insanların yaptıklarına baktıkça...

-Aman sus sevgilim, yavrumuz geliyor.

Sırtında geceliğiyle, kıvrırcık saçlı, minyon tipli kızcağız içeri süzülüp babasına doğru koşmaya başladı. Babası kollarını açarak sevimli yavruyu kucakladı ve göğsüne bastırdı. Sonra derin bir sevgiyle öptü, öptü, öptü...

-AL Babacığım, beni böyle öpmen doğru değil. Bak saçlarım darmadağınık oldu.

-Afedersin kızım, buna üzüldüm. Beni affet öyleyse. Haydi, affediyorsun değil mi?

-Tabi babacığım, ama gerçekten üzüldün mü? Yalancıkıktan falan değil, değil mi?

-Bunu sen kendin anlamalısın Abby... dedi babası ve yüzünü elleriyle kapatarak, hıçkırma hıçkırma ağhyormuş gibi bir tavır takındı.

Kızcağızın küçük kalbi bu duruma dayanamadı. Gözlerinden yaşlar boşanmaya başladı. Babasının ellerini yakalayıp yüzünden çekmeye çalışarak,

-Oh, ağlama babacığım, lütfen ağlama. Abby isteyerek söylemedi ki o sözleri.

Abby bir daha seni hiç üzmeyecek. Haydi ba-

35

bacığım.

Babasının parmaklarını çekip, ellerini birbirinden ayırmaya çalışırken bir an için onun bir gözünü görebildi.

-Ne!.. Ah, seni gidi yaramaz baba seni!... Ağlamıyormuş-sun meğerse!... Sadece beni aldatıyormuşsun... diye haykırdı, öyleyse Abby'de anneciğinin yanına gidecek. Madem ki Abby'ye böyle şakalar yapıyorsun...

Dizlerinden aşağı kayıp inmeye çalıştı ama babası kollarıyla onu sararak,

-Yo, benim güzel kızım, haklısın. Baban yaramazlık etti. Bunu itiraf ediyor ve yaptığı şakadan dolayı da üzüntü duyuyor. Müsaade et de o sevimli gözyaşlarını öpe öpe kurutayım. Bak, baban senden özür diliyor ve... ve kendine ceza olsun diye de Abby ne isterse yapacak, diyerek küçük kızın yanaklarından öpmeye başladı.

-Eh, bütün gözyaşların öpüldü, saçlarının dağınıklığı da düzeltilip giderildi. Şimdi söyle bakalım, Abby ne emrediyor?

Böylece barıştılar. Küçük kızın yüzünde güneş yeniden doğdu ve bütün parlaklığıyla ışıldamaya başladı. Babasının yanaklarını okşayarak cezayı kararlaştırdı:

-Bir hikâye, bir hikâye anlat, dedi.

Dışarıdan, rüzgârın uğultuları arasında belli belirsiz ayak sesleri gelmeye başladı. Anneyle baba nefeslerini tutarak dikkat kesildiler. Ayak sesleri gittikçe yaklaştı, yaklaştıkça daha iyi duyulur oldu. Sonra, evin hizasını geçerek hafifledi ve kayboldu. Anneyle baba derin bir nefes aldılar. Baba:

-Bir hikâye öyle mi? Neşeli bir şey mi olsun? diye sordu.

-Hayır baba, müthiş bir hikâye istiyorum.

Babası neşeli bir hikâye anlatmak istiyordu ama küçük kız ayak diredi.

36

-Baba, her zaman neşeli hikâyeler dinlemek olmaz, dedi. Dadım diyor ki, insanlar daima neşeli bir hayat süremezlermiş. Doğru mu bu?

Annesi derin bir göğüs geçirdi, düşünceleri yeniden o büyük felakete kaydılar.

Baba, yumuşaklıkla,

-Doğru, sevgili kızım, dedi. insanın basma birçok felaketler gelebilir. Bu üzücü bir şey ama doğru.

-O halde o felaketler hakkında bir hikâye anlat baba... Müthiş bir hikâye olsun.

Anne, bana iyice sokul, ellerimden tut. Hikâye çok müthiş olursa birbirimize sarılarak heyecana daha kolay dayanınız. Ha şöyle, şimdi başlayabilirsin baba.

-Pekala başlayayım. Bir zamanlar üç albay vardı.

-Oo, ne kadar güzel. Ben albayları biliyorum. Sen de albay olduğun için biliyorum tabi. Üniformalarını da tanıyorum. Haydi devam et baba.

-Bu üç albay, bir muharebede disiplin suçu işlemişler. Bu cümle kızcağızın ilgisini çekti. Başını kaldırıp sordu: -Disiplin yenecek bir şey mi baba?

Büyükler gülümsediler. Baba cevap verdi:

, -Hayır, bambaşka bir şey güzelim. Yani aldıkları emrin haricine çıktılar.

-Hariç...

-Hayır, o da yenilebilecek bir şey değil. Emrin dışına demek istiyorum. Kaybedilmek üzere olan bir meydan savaşında, düşmanı üzerlerine çekip, ana kuvvetlere geri çekilme imkânı sağlamak üzere hücum rolü oynamaları istendi, fakat onlar rol yapacaklarına, vatan sevgisinin verdiği aşkla yalancı hücumu gerçek hücumla çevirdiler. Pırtına gibi hücum ederek düşmanı geri püskürttüler ve zafer kazandılar. Başkomutan olan Lord General, bu subayların itaatsizliğine çok öfkelenildi. Her ne ka-

37

dar onlar, vatan millet aşkıyla kendilerini tehlikeye almışlarsa da emre itaat etmemişlerdi. Onları takdir etmekle birlikte, Londra'ya çağırarak, emre itaatsizlikten cezalandırılmalarına karar verdi.

-O bahsettiğin komutan, General Cromwell miydi baba?

-Evet kızım.

-Ben onu gördüm baba! Bir gün bizim evimizin önünden geçti. Yanındaki askerler arasında o kadar haşmetli görünüyordu ki. At üstünde dimdik duruyordu. Sonra, şey... Nasıl anlatsam bilmem ki? Hiçbir şeyden memnun değilmiş gibi bir hali vardı. Halkın ondan korktuğu belli oluyordu. Fakat ben hiç korkmadım. Bana hiç korkunç görünmedi.

-Seni gidi cesur kız seni! Gelelim hikâyemize. O üç albay, yargılanıp ölüm cezasına çarptırıldılar.

-Neden baba?

-Komutanın emrine uymadıkları için kızım.

-Ama savaşı kazanmışlar.

-Olsun kızım. Ne olursa olsun komutanın emrine uyacaksın. Savaşın kontrolünü onlar ellerinde tutuyorlar. Vatan millet duygusuyla hareket etmek güzel bir şey ama bunu yaparken yenilgiye de sebebiyet verilebilir. Her neyse. Kaçmayacaklarına dair kendilerinden şeref sözü alındıktan sonra ailelerini son defa görmek üzere..

Yeniden ayak sesleri duyulmaya başlandı. Kulak kabarttılar, fakat ayak sesleri uzaklaşıp kayboldu.

-Albaylar bu sabah evlerine vardılar.

-Küçük kız gözlerini iri iri açtı.

-Ne!.. Bu sahiden yaşanmış hikâyeye mi?

-Evet yavrum.

-Oh, ne kadar güzel. Sahici olması bin defa daha iyi. De-

38

vam et baba, devam et! Ama anne, sevgili anneciğim sen niçin ağlıyorsun?

-Şey... Onların zavallı ailelerini düşünüyorum da onun için. Sen bana bakma yavrum.

-Anneciğim, ağlamayı istemiyorum. Hem göreceksin her şey yolunda gidecek. Hikâyeler daima güzel biter. Ben biliyorum. Sen anlat baba, sonunda onların sıkıntılardan kurtulup mesut yaşadıklarını anlat. O zaman annem artık ağlamayacak. Evet, öyle olacak, göreceksin anne. Devam et baba, lütfen devam et...

-Bir gece için evlerine gitmeye izin vermeden önce onları Londra Kalesi'ne kapatmışlardı.

-Oh, ben o kaleyi biliyorum baba. Bizim evden de görünüyor. Sonra ne oldu?

-Kalede askeri mahkeme onları bir saat kadar yargıladı. Kanunların ilgili maddelerine göre üçünü de suçlu bularak kurşuna dizilmeye mahkûm etti.

••

-Yani onları öldürecekler mi?

-Evet kızım. Emre uyup sadece düşmanı oyalasalar, ordu yenilse bile onlara bir şey olmayacaktı. Ama itaatsizlik edip, vatani savunmak için ileri atıldıklarından şimdi cezalandırılacaklar.

-Oh, ne gaddarlık. Anneciğim, bak yine ağlamaya başladın. Lütfen ağlama, bak göreceksin her şey düzelecek. Baba annemi üzmemek için biraz çabuk anlat lütfen, çok yavaş gidiyorsun...

-Çabuk anlatmadığımı ben de biliyorum kızım, bunun sebebi sık sık düşünmek zorunda kalmam.

-Düşünmeden anlat baba. -Pekala! O üç albay...

–Sen onları tanıyor musun baba? –Evet yavrum.

–Oh, ben de onları tanımak isterdim. Albayları çok seviyorum. Kendilerini öpmeme müsaade ederler mi acaba?

Cevap verirken Albayın sesi titriyordu.

–Onlardan bir tanesi müsaade eder sanıyorum. Haydi onun yerine beni öp.

–İşte öptüm baba. Bu iki öpücük de diğerleri için. Hem üçü de kendilerini öpmeme müsaade eder sanırım. Çünkü onlara derim ki: "Benim babam da albay. Sizin gibi cesur olduğundan, sizin yaptığınızı aynen yapardı. Hakkınızda ne derlerse desinler yaptığınızı iş yanlışı olamaz! Azıcık bile olsa utanmak zorunda değilsiniz. Asıl o, emre uyup yerinde sayanlar utansın!" Evet baba. Bunları söyledim. O zamanda kendilerini öpmeme müsaade ederlerdi, değil mi?

–Evet yavrum, ben de öyle düşünüyorum.

–Anne, ah anneciğim, bu senin yaptığın hiç doğru değil. Biraz sonra babam hikâyenin en güzel yerine gelecek. Haydi anlat baba.

–Hakimler bu hükmü verirken kanunun icabını yerine getirmişlerdi, ancak vicdanları aynı şeyi söylemiyordu. Hepsi de çok üzgündü. Bunun için Lord General'e giderek, vazifelerini yaptıklarını ancak kendisinden bir ricada bulunmak istediklerini belirttiler. Üç albaydan ikisinin affını rica ediyorlardı. Ordu disiplinine örnek olmak üzere yalnız birinin kurşuna dizilmesini yeterli buluyorlardı. Bu düşüncelerini anlattılar. Lord General, bu müracaatı son derece sert karşıladı. Hakim sıfatıyla vazifelerini yapıp vicdanlarını rahata kavuşturduklarını, ancak şimdi de başkumandan olarak kendisini vazife yapmamaya teşvik ettiklerini söyleyerek onları itham etti. Ricalarını kabul ederse askeri şerefini de tehlikeye atmış olacağını belirtti.

Ha-

40

kimler, onun makamında buldukları takdirde yapamayacakları bir şeyi kendisinden istemediklerini söylediler. Başkumandanlık makamı yüce bir makamdı ve affetmek yetkisine sahipti.

Hakimlerin sözleri Lord General üzerinde etkili oldu. Ceh-resindeki sertlik yavaş yavaş kaybolarak yerini düşünceli bir tavır aldı. Hakimlere yalnız kalmak istediğini belirterek beklemelerini emretti. Bir odaya çekilerek, kendisine doğru yolu göstermesi için Allah'a dua etti. Biraz sonra hakimlerin yanına dönerek,

–Kur'a çekecekler! Kazanan ikisi ölümden kurtulacak, dedi.

–Kur'a çektiler mi baba? Kur'a çektiler mi? –Hayır, albaylar kur'a çekmeyi reddettiler. –Yani kur'a çekmeyecekler mi baba? –Hayır. –Niçin?

–Dediler ki, ölüm kur'asını çekecek olan, kendi iradesiyle kendi kendini ölüme mahkûm etmiş olacak. Bu da intihar veya ona yakın birşey sayılır. Halbuki, kendi hayatlarına son vermelerine incil müsaade etmez. Bundan dolayı teklifi geri çevirerek askeri mahkemenin verdiği kararın aynen uygulanmasını istediler. Kendilerinin asker olduğunu, ölümden korkmadıklarını, ancak hayatlarının böyle piyangoya bağlanmasını da doğru bulmadıklarını belirttiler.

–Bu söylediklerin ne anlama geliyor baba? –Yani kızım, üçü de kurşuna dizilecekler.

Dışarıdan gürültüler gelmeye başladı. Rüzgâr sesi miydi? Hayır. Rap rap rap... Rap rap rap...

–Lord General adına kapıyı açın!

–Oh, baba, askerler gelmiş! Ben askerleri çok severim, tzin

41

ver onları içeri alayım, izin ver, ne olur babacığım!

Babasının dizinden yere atlayarak koşup kapıyı açtı. Neşeyle:

–İçeri girin! içeri girin! diye haykırdı.

–İşte geldiler baba. Bunlar piyade askerleri. Ben piyadeleri biliyorum.

Askerler, tüfekleri omuzda içeri girip aynı hizada durdular. Subayları albay! selamladı. Küçük kız bu manzarayı sevinçli gözlerle seyrediyordu. Yüzündeki kan tamamen çekilmiş olan Albay'ın karısı da kocasının yanında duruyor ama üzüntüsünü gizlemeye çalışıyordu.

Albay, karısı ve kızıyla vedalaşarak gitmeye hazır olduğunu belirtti. Subay, askerlere dönerek emir verdi: "Kaleye doğru, ile-rü marş!" Albay, asker yürüyüşüyle evden çıktı. Askerler de rap rap rap onu takip ettiler. Kapı kapandı.

-Oh, anne, ne kadar güzeldi değil mi? Ben sana bu hikâyenin sonu iyi bitecek demedim mi? İşte kaleye gidiyorlar. Babam o albayları görecek ve...

-Gel kollarıma, gel benim talihsiz kızım. Gel seni bağrıma basayım.

Ertesi sabah, bedbaht anne yataktan kalkamayacak durumdaydı. Yanında bulunan doktor ve hastabakıcılar ara sıra fisıl-daşıyorlardı. Abby'nin odaya girmesine izin verilmiyordu. Küçük kıza, istediği gibi koşup oynayabileceğini söylemişlerdi. Kalın kışlık elbiseler giymiş olan Abby, dışarı çıkıp bir süre sokakta oynadı. Sonra kalede bulunan babası aklına geldi. Annesinin hastalığını ona haber veren olmamıştı. Gidip babasını çağırmaya karar verdi ve oynaya oynaya kalenin yolunu tuttu.

Yaklaşık bir saat sonra Askeri Mahkeme üyeleri Lord Gene-ral'in huzuruna kabul ediliyorlardı. General, yumrukları masaya dayalı, çatık bir çehre ile dimdik ayakta duruyordu. Bir işa-

42

retle gelenleri dinlemeye hazır olduğunu belirtti. Grubun sözcüsü: "Verdikleri karar konusunda yeniden düşüncelerini söyledik, hatta bunu özellikle rica ettik. Fakat piyango çekmemekte ısrar ediyorlar. Dinimize aykırı bir harekette bulunmaktansa ölmeyi tercih ederiz diyorlar" dedi.

Cromwell'in kaşları çatıldı, fakat bir şey söylemedi. Bir süre düşündükten sonra: "Üçü birden ölmemeli. Mademki kur'a çekmeye yanaşmıyorlar, o halde onların adına başka biri çeksın" dedi. Mahkeme üyelerinin yüzlerinde bir şükran ifadesi belirdi.

-Onları buraya çağırın, şu yandaki odaya alın! Yüzlerini duvara dönüp yan yana dursunlar. Ellerini de arkalarında bir-leştirsınler. Bu emrim yerine getirildiğinde bana haber verin.

Cromwell yalnız kalınca koltuğuna oturdu. Emrindeki adamlardan birini çağırıp, "Git, sokaktan geçen ilk küçük çocuğu alıp buraya getir" dedi.

Bu emri alarak dışarı çıkan adam, bir süre sonra küçük bir kız çocuğuyla birlikte içeri girdi. Elbiselerini lapa lapa kar kaplamış olan Abby'nin elinden tutuyordu. Küçük kız, herkesin karşısında tir tir titrediği o muazzam şahsiyete doğru ilerleyip dizine tırmandı ve:

-Ben sizi tanıyorum, dedi. Siz Lord General'siniz. Bizim evin önünden geçerken sizi görmüştüm. Herkes sizden korkuyordu fakat ben korkmadım. Çünkü bana hiç de öfkeli görünme-diniz. Hatırlıyor musunuz? O gün kırmızı elbisemi giymiştim. Hani ön tarafında mavi süsler olan elbisemi. Bunu da mı hatırlamıyorsunuz?

Cromwell'in sert çehresi bir gülümseme ile yumuşadı. Küçük kıza vereceği cevabın diplomatça olmasına çalıştı:

-Dur bakalım, biraz düşüneyim...

-O sırada evdeydim ben. Bizim evimizde yani.

-Güzel kız, üzülmeye söyleyeyim ki...

43

Abby, çıkışırcasına generalin sözünü kesti:

-Anladım, hatırlamıyorsunuz. Halbuki ben sizi hiç unutmadım.

-Sevgili küçüğüm, gerçekten utandırdın beni. Fakat bundan sonra seni unutmayacağım. Söz veriyorum. Şimdi beni affetmeni istiyorum. Bundan böyle seninle iki iyi dost olalım, olur mu?

-Olur. Bunu ben de istiyorum. Beni nasıl unuttuğunuzu pek anlayamadım ama...

Biraz unutkansınız galiba. Doğrusu bazen ben de unutkan oluyorum. Sizi kolayca affedebilirim, çünkü iyi bir insan olduğunuzu ve iyi işler yapmak istediğinize eminim. Şefkatli olduğunuzu da hissediyorum. Hava soğuk olduğu için babamın yaptığı gibi bana daha çok sarılmalısınız?

-Benim yeni küçük dostum, canının istediği gibi sarılabili-rim sana. Bundan sonra seninle sonsuza dek dost olacağız. Biliyor musun, benim küçük kızımı hatırlatıyorsun. Senin gibi sevimli, tatlı, güzel bir kızdı. Çok canayakındı. Tanıdık olsun olmasın herkesi fetheden bir sokulganlığı vardı. Tıpkı şu anda senin yaptığın gibi kollarıma sığınıp göğsüme yaslanırdı. Kalbimin yorgunluğunu giderip bana huzur verirdi. Onunla arkadaştık, beraber oyun bile oynardık. Bu

söylediklerim senelerce önceydi. Ondan sonra zaman soldu, hayatın yükü ağırlaştı. Sen sevgi ve mutluluğu geri getirdin bana. Sevimli küçük kız, sırtına ağır bir yük almış olan bu adamı ne kadar sevindirdin bilemezsin.

-Onu çok, çok, çok mu sevmiştin?

-Ah... Ah...Ne kadar sevdiğimi şöyle anlatayım: O emrederdi, ben itaat ederdim.

-Çok sevimli bir insansın sen. Beni öper misin?

-Elbette. Hem de binlerce teşekkür ederek, işte bu öpücük senin için, bu da onun için..Biliyor musun, benim gözümde artık

44

sen onu temsil ediyorsun. Artık ne emredersen yerine getireceğim.

Küçük kız, kendisine gösterilen bu iltifat karşısında çok memnun olmuştu.

Sevinçle ellerini çırpıttı. Sonra gittikçe yaklaşan düzenli ayak sesleri duyulmaya başlandı.

-Askerler, askerler geliyor, diye haykırdı. Lord General, Abby onları görmek istiyor.

-Göreceksin sevgili çocuk. Yalnız biraz bekle. Senden istediğim küçük bir iş var.

Bir subay içeri girdi. Başıyla son derece saygılı bir selam vererek, "Geldiler efendim" dedi. Yeniden selâm verip çıktı.

Devlet başkanı, Abby'e üç küçük yuvarlak marka verdi. Bunlardan ikisi beyaz, biri parlak kırmızı renkteydi. Kırmızı olanı, avucuna düşecek olana ölüm getirecekti.

-Oh, bu kırmızı ne kadar güzel, benim için mi?

-Hayır, sevgili çocuk. Başkaları için onlar. Ordaki perdenin ucunu kaldır, açık bir kapı göreceksin. Oradan bakınca, arkalan sana dönük üç âdâm gözüne çarpacak. Avuçlarından biri açık olarak ellerini arkalarında tutuyorlar. Bu üç yuvarlak markayı onların avuçlarına bırakıp gel.

-Abby perdenin arkasında kayboldu. Devlet başkanı yalnız kalınca manevi duygular içinde kendi kendine: "Bu güzel fikri bana ilham eden Cenab-ı HakTıa şükürler olsun. O, her zaman kendisinden yardım dileyenlerin yanındadır. Kırmızı markanın kimin avucunu bulacağını da şüphesiz biliyordur. Bu iradesini yerine getirmek üzere en masum bir kulunu vasıta kıldı. Başka herhangi biri hataya düşebilir, fakat Allah yanılmaz! Onun hikmetli işlerine akıl sır ermez" diye mırıldandı. Küçük peri kızı perdeyi açtıktan sonra, odanın şeklini, put gibi hareketsiz duran askerleri ve arkası dönük üç subayı seyretmek için birkaç saniye olduğu yerde durdu. Birden yüzü se-

45

vinçle aydınlandı. Kendi kendine, "A!... Onlardan biri babam. Onu arkadan da görsem tanırım. En güzel markayı ona vereceğim" diye söylendi. Neşeli adımlarla ileri doğru atıldı. Markalan açık avuçlara birer birer bıraktı. Sonra babasının koltuğu altına kadar yaklaşıp gülen yüzünü ona doğru kaldırarak: "Baba, baba! Aldığın şeye baksana, onu sana verdim" diye seslendi.

Albay hediyeye bir göz attı. Dizlerinin bağı çözülür gibi oldu. Yere çömelerek ümitsizlik içinde, sevgi ve şefkatle küçük celladını bağına bastı. Bu hadisenin dehşeti karşısında, askerler, subaylar, artık serbest kalmış olan diğer iki albay, hepsi bir an için felç imiş gibi donup kaldılar. Bu acıklı sahne kalplerini parçaladı. Gözleri doldu ve hatta gözyaşlarını tutamayıp ağlayanlar oldu. Derin ve saygılı bir sessizlikten sonra muhafız mangasının subayı istemeyerek ileri doğru yürüdü. Albay'ın omuzuna dokundu, yumuşaklıkla:

-Çok üzgünüm Albayım, ama vazifemi yapmak zorundayım, dedi.

-Ne vazifesi? diye atıldı Abby.

-Onu götürmek zorundayım. Bunu üzümlere söylüyorum ama..

-Götürmek mi? Nereye?

-Şeye... Kalenin başka bir tarafına.

-Bunu yapamazsınız. Annem hasta. Ben onu eve götüreceğim.

Koşup babasının sırtına bindi ve kollarım boynuna doladı. -Şimdi Abby hazır. Haydi gidelim baba.

-Sevgili kızım, seninle gelemem. Onlarla gitmek zorundayım.

Küçük kız yere atlayarak şaşkınlıkla çevresine bakındı. Sonra muhafız mangası subayına doğru koşup önünde dimdik

46

durdu. Minicik ayağını yere vurarak:

-Sana annem hasta diyorum. Duymadın mı? Babamı bırak! Onu bırakmaya mecbursun! diye bağırdı.

-Oh, zavallı çocuk, dedi subay. Allah şahidimdir ki bunu yapabilmeyi çok isterdim. Fakat onu götürmem şart. Manga, dikkat! HazıroolL. Silah omza!... Abby yıldırım gibi odadan çıktı. Birkaç saniye sonra elinden yakaladığı Devlet Başkanı CromweH'i çeke çeke geri geldi. Bu müthiş adamın görünmesiyle odada bulunanların hepsi adeta put kesildi. Subaylar selam durdu, askerler tüfeklerini öne doğru uzatarak saygı duruşuna geçtiler.

-Bu askerleri durdurun lütfen, dedi küçük kız. Annem hasta, babama ihtiyacı var. Onlara bunu anlattım ama beni dinlemiyorlar. Onu götüreceğiz diye tutturmuşlar.

-Babam mı dedin, küçük? Bu adam senin babam mı?

-Elbette babam. Her zaman da babamdı. Öyle olmasaydı, onu o kadar çok sevmeseydim, o güzel kırmızı yuvarlağı kendisine verir miydim hiç?

Devlet başkanının çehresi allak bullak oldu. Sarsıntı geçirir gibi bir ifadeyle:

-Allah'ım bana yardım et! Dünyada bir insanın yapabileceği en gaddarca hareketi yapmış bulunuyorum. Ve artık hiçbir çare yok! Hiçbir çare! Ne yapabilirim ki? dedi.

Abby, heyecan ve sabırsızlıkla bağırdı:

-Babamı serbest bırakmaları için o askerlere emir verebilirsin pekala! Ve hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı. Bir yandan da, "Haydi, söyle onlara babamı bıraksınlar! Sen bana ne istersen emredebilirsin demiştin, işte şimdi, ilk defa senden bir şey istediğim halde yapmıyorsun" diye söyleniyordu.

Buruşukluklarla kaplı yaşlı çehre tatlı bir tebessümle ay-

47

dındı. Lord General elini küçük kızın başına koyarak, "Hiç düşünmeden sana söylediğim o sözlerden dolayı Allah'a şükürler olsun. Ve ey kurtarıcı çocuk! Sen de ondan aldığın ilhamla şu anda unuttuğum sözümü bana hatırlatıyorsun", diyerek subaya döndü;

-Çocuğun emrine itaat et! O, benim adıma konuşuyor. Albay affedilmiştir. Onu serbest bırakınız! diye emretti.

48

ESKİMO KIZININ ROMANI

Elindeki kemik bıçağı, giydiği kürk elbisenin koluna sürerken, "Evet, bay Twain" dedi genç kız. "Benimle ilgili öğrenmek istediğiniz her şeyi size anlatabilirim. Bundan da memnuniyet duyarım. Çünkü, benden hoşlanarak hakkımda bilgi sahibi olmak istemeniz, şahsıma karşı gösterdiğiniz büyük bir nezaket ve güzel bir davranış örneğidir."

Yumuşak bir sesle konuşurken, gözlerini sükûnetle yüzümde dolaştırıyordu. Alevden flamaları andıran kutup fecrinin ışıkları, muhteşem mabedleri hatırlatan buz dağlarını ve kar ovalarını aydınlatırken, ortaya renk cümbüşlerinden oluşan o kadar güzel bir manzara çıkıyordu ki, insanı tatlı hülyalara alıp, götürüyordu.

Eskimo kızını, hayallerinden sıyrılıp kanepe olarak kullandığımız büyük buz parçasının üzerine rahatça oturarak kendisinden istediğim küçük hikayeyi anlatmaya hazırlandı.

Eskimo görünüşüyle, güzel bir mahlûktu, yirmi yaşındaydı. Kabilenin en cazibeli kızı kabul ediliyordu. Hantal ve şekilsiz kürk kaputu, pantolonu, çizmeleri ve geniş kukuletası bile, ona yüz güzelliğinin verdiği cazibeyi kaybettiremiyordu. insana güven veren bir şey vardı onda. Belki başkaları onu biraz tıknaz bulabilir ama kabiledede onunla aşık atacak başka bir kıza rastlamadım diyebilirim. Fakat bu hal onu şımartmıyordu. Gayet tatlı, tabii ve candan bir kızdı. Güzel olduğunun farkındaydı ama, bunu belli edecek bir harekette bulunmuyordu.

Bir haftalık arkadaşlığımız gün ve gün daha iyiye doğru gidiyordu. Kutup mıntıkları için çok nadir diyebileceğim bir ze-

Altın Beyinli Adam: F.: 4

49

rafet ve onu tanıdıkça daha çok seviyordum, ismi Lasca'ydı. Babası, kabilenin en önemli kişisiydi. Eskimo kültürünün sembolü gibiydi.

Lasca'yla birlikte, köpeklerin çektiği bir kızakla gezintiler yaptık. Arkadaşlığı eğlenceli, konuşması gayet hoştu. Beraber balık ayma da gittik. Ancak onun, çok tehlikeli bulduğum sandalına binmekten çekindim. O, gayet ustalıklarla kullandığı zıpkı-nıyla avının hesabını görürken, ben kıyıdan, buzlar üzerinden onu takip ediyordum. Hele fokları avlayışı görülmeye değerdi. Ailesiyle birlikte karaya vurmuş bir balinanın yağını çıkarırlarken yanlarında durup seyrettim. Ayı avına gittiği bir gün de yolun yansına kadar ona refakat ettim. Ancak ayıdan korktuğum için ayı avını sonuna kadar takip etmekten çekindim.

Oturduğu buzdan kanepeye iyice yerleşen Lasca, hikâyesini anlatmaya başladı: Diğer Eskimo kabileleri gibi bizim kabilemiz de donmuş denizlerde göçebe hayatı yaşamaya alışmıştı. Ancak iki sene önce babam, bu şekilde yaşamaktan yoruldu ve donmuş kar bloklarından bu köşkü inşa etti. Köşk diyorum çünkü biraz dikkat ederseniz köyde bizimkine benzer başka bir yapı olmadığını görürsünüz. Öteki evlerden hem yüksek, hem de üç dört kat daha uzundur. Yapıldığı günden beri burada oturuyoruz. Babam eviyle çok övünür. Bunu da normal karşılamak lazım. Çünkü, tam teşkilatlı bir yapı olmasının yamsıra, eskiden beri alışılmış tarzda inşa edilen diğer evlerden çok daha güzeldir. Hele içi, gördüğünüz gibi çok lüks bir tarzda döşenmiştir. Mesela sizin salon ismini verdiğiniz, evin son kısmında yer alan yüksek platform, misafirlerin yahut ailece yemek yediğimizde herkesin rahat edebileceği şekilde yapılmıştır ki başka evlerde gördüklerinizin hepsinden daha geniştir. Öyle değil mi?

–Evet Lasca. Şimdiye kadar gördüklerimin en geniş. Amerika'da, en iyi evlerimizde bile böyle bir şey yoktur.

50

Sorusuna bu şekilde cevap vermem, gözlerinde bir gurur ve memnuniyet parıltısı alevlendirdi. Bunu farkedince rolümü ona göre oynamaya başladım.

–Sizi hayrete düşüreceğini tahmin ediyordum zaten, dedi genç kız. "Evimizle ilgili bir şey daha söyleyeyim size: Oturulacak veya yatılacak kısımlarda diğer evlerdekinden çok daha fazla kürk vardır. Bol bol, her çeşitten kürk: Fok, deniz lutru, gümüşü tilki, ayı ve sansar'a benzer birçok hayvan kürkleri. Duvar kenarlarındaki uyumaya mahsus buz bloklarında da durum aynıdır. Sizr yatak ismini veriyorsunuz onlara değil mi? Ameri-ka'daki evlerinizde, platformlarla, buz uyuma blokları daha mı iyi döşenmiştir?"

–Doğrusu hayır Lasca. Sizinakilere yaklaşamazlar bile.

Bu sözüm de onun hoşuna gitti. Zevk sahibi biri olan babasının evde bulundurduğu kürklerin sayısını dikkate alıyor, teker teker kıymetlerini hiç düşünmüyordu. Kullandıktan bu kürklerin, bizim memleketimizde hakiki bir servet sayılabileceğini söyleyebilirdim ama bunun manasını kavrayabileceğinden emin olmadığım için vazgeçtim. Onun yaşadığı kabilenin anlayışına göre kürkün servetle bir alakası yoktu. Giydiği elbiselerin yahut çevredeki diğer insanların her gün taşıdıkları şeylerin 1200 ila 1500 dolar kıymetinde olduğunu da söyleyebilirdim. Benim, şahsen, kendi muhitimde balık avına gitmek için 1200 dolarlık elbise ve tuvalet masrafını göze alan insanlarla temas dahi edebilecek seviyede bulunmadığımı da ilave edebilirdim. Ama bunlar da anlıyamayacaktı, şüphesiz. Bu sebeple ağzımı açmadım. O sözlerine devamla:

–Memleketinizdeki insanların bizdeki gibi büyük buz bloklarından yapılmış uyuma yerleri var mı? diye sordu.

–Bizdeki uyuma yerleri oldukça iyidir ama buz bloklarından yapılmış değildir, dedim.

51

–Buz bloklarından yapılmamasını anlayamadım? Bu işin zorluklarını, böyle bir şey yaparsak buz faturalarının buzdan daha ağır basacağını anlatmaya çalıştım ama,

–Aman Allahım! Buzlan parayla satın mı alıyorsunuz? diye haykırdı.

–Evet, ekseriya öyle yapanz kızım.

Genç kız, bir kasırga halinde masum kahkahalar atmaya başladı, ve:

–Oh, ömrümde bu kadar saçma şey işitmemiştim, dedi. Bu ne biçim iş! Her tarafta istediğin kadar buz var ve hiçbir değeri de yok. Şimdi bile, gözün alabildiği kadar, kilometrelerce saha buzla kaplı. Hepsini bir balık mesanesine değişmem.

-Siz burada yaşadığınız için buzları değerlendiremiyorsunuz. Yaz ortasında bu buzlan New York'a götürebilseniz, size verecekleri para ile piyasadaki bütün balinaları satın alabilirsiniz.

Dediklerime inanmıyor gibi baktı bana. -Bu söyledikleriniz doğru mu? diye sordu. -Tamamıyla doğru, yemin edebilirim size. Bu teminatım onu bir hayli düşündürdü, içini çekerek: -Orada yaşamayı ne kadar çok isterdim, dedi. Ben sadece bazı şeylerin değerleri hakkında onun anlayabileceği tarzda bilgi vermek istemiştım ama baktım ki sözlerim yanlış anlaşıldı. Genç kız, New York'ta balinaların gayet ucuz olduğunu sanmış, ağzının suyu akmaya başlamıştı. Bu durumu biraz düzeltmeye çalıştım:

-Fakat orada yaşasaydınız balina yemeğine iltifat etmezsiniz bile. Orada balina yemeğini kimse umursamaz. -Ne dediniz?

52

-Gerçekten kimse umursamaz. -Ama neden?

-Sebebini ben de bilmiyorum. Zannederseniz bu bir gelenektir. Evet, öyle olmalı. Herhalde işi olmayan birisi günün birinde balınaya karşı olumsuz bir fikir attı ortaya. Bu şimdiye kadar da böylece devam edip geldi, insan kendini böyle bir kaprisle kaptırmaya görsün, dünyanın sonuna kadar böylece sürüp gider.

Genç kız düşünceye dalarak, "Doğru, çok doğru," dedi. "Bizim evvelce sabuna karşı olan sabit fikrimiz gibi, mesela. Biliyor musunuz, insanlarımız bir zamanlar sabundan hiç hoşlanmıyordu."

Ciddi mi söylüyor diye bir müddet yüzüne baktım. Yüzünden ciddi konuştuğu anlaşılıyordu. Biraz tereddüt ettikten sonra,

-Fakat, afedersiniz, sabuna karşı evvelce sabit fikriniz mi vardı diye sordum. Son kelimelerde sesimi alçaltmıştım.

-Evet, ama yalnız başlangıçta, kimse onu yemek istemiyordu. Şimdi seve seve sabun ve mum yiyoruz.

-Oh, anlıyorum. Neyi kastettiğinizi birdenbire kavrayamamıştım, dedim.

Genç kız devam etti:

-Bu sabit bir fikir veya batıl bir çekingenlikti, ilk günlerde, yabancılar sabunu buraya getirdiklerinde kimse ondan hoşlanmadı. Fakat sonra moda olunca herkes sevmeye başladı. Şimdi hali vakti yerinde olan her eskimoda sabun var. Siz sever misiniz onu?

-Evet, şüphesiz. Sabunsuz kalırsam öleceğimi sanırım. Bilhassa burada. Ya siz?

-En çok bayıldığım şeydir. Mum sever misiniz?

-Elbette. Mum bizim için zaruri bir ihtiyaçtır. Siz de mu-

53

mu çok sever misiniz?

Gözleri danseder gibi hareketlendi:

-Oh, hiç sormayınız! dedi. "Mum, sabun!"

Sesinde hayranlık vardı.

-Ve balina yağı, değil mi?

-Ve yarı erimiş kar!

-Ve sarı mum! Ve katran! Ve terebentin! Ve melaslar! Ve..."

-Oh, devam etmeyiniz, rica ederim! İştahımı öyle kabarttınız ki neredeyse bütün o saydıklarınıza hasretten öleceğim!

-Ve bunları bir erimiş kar kovaşına doldurarak servis yapıp komşulara davet etmek! Hayali olarak canlandırdığım bu ideal ziyafet genç kızın tahammül edemeyeceği kadar baş döndürücü bir şeydi, bayılır gibi oldu zavallıcık. Yüzünü karla ovarak kendine gelmesine yardım ettim. Biraz sonra heyecanı yatıştı ve hikâyesini anlatmaya devam etti:

-İşte böylece bu güzel evde yaşamaya başladık. Fakat doğrusu mesut değildim. Sebebine gelince: Ben daha yaradılıştan sevgiyle yoğrulmuş gibiydim. Benim için sevgisiz bir dünya, sevgisiz bir mutluluk düşünülemezdi. Sevebileceğim birine ihtiyacım vardı. Onun da beni sevmesini istiyordum. Ateşli yaradılışımı, karşılıklı bir büyük sevgiden başka hiçbir şey tatmin edemezdi. Kabilemin bütün gençleri peşimdeydi. Fakat hepsinde aynı kusuru buluyordum. Eninde sonunda ortaya çıkan bu kusur, benim şahsımı istemekten çok servetime göz dikmeleriydi. Hiçbiri bu kusuru sezdirmemeye muvaffak olamadı.

-Servetinize mi?

-Evet. Çünkü babam yalnız kabilemizin değil, buradaki bütün kabilelerin en zengin adamıdır.

54

Babasının servetinin ne olabileceğini kendi kendime sormaya başladım. Ev olamazdı, çünkü birçokları aynıysın yapabilirlerdi. Kürkleri olamazdı, çünkü burada onlara değer veren yoktu. Kızak, köpekler, zıpkınlar, sandal, kemikten balık iğneleri ve buna benzer şeyler de olamazdı. Bunlar da servetten sayılmıyordu. O halde bu adamı o derece zenginleştirip kızının peşine bir sürü züğürt aşık takabilen şey neydi? İşin içinden çıkamayacağımı anlayınca bunu genç kızdan sormaya karar verdim ve öyle de yaptım. Sorudan o derece memnun kaldı ki sabırsızlıkla beklediğini, adeta içinin gittiğini anlamakta gecikmedim. Ben bu sim öğrenmeye, o da açıklamaya adeta can atıyorduk. Gizli bir şey söyleyecekmiş gibi yanıma sokularak:

-Babamın ne kadar zengin olduğunu tahmin edebilir misiniz? Bunu tahmin edebileceğinizi hiç zannetmiyorum, dedi.

Derin derin düşünüyormuşum gibi bir tavır takınarak kendimi çok heyecanlıymışım gibi göstermeye çalıştım. Durumuma bakarak memnuniyet duyduğunu yüzünden okuyabiliyordum. Sonunda tahmin edemeyeceğimi belirterek bu kutup milyonerinin servetinin ne kadar olduğunu açıklayarak beni büyük bir meraktan kurtarmasını rica ettim. Ağzını kulağıma yaklaştırarak, üzerimde bırakacağı etkiden emin bir tavırla:

-Kemikten değil, hepsi hakiki demirden, hepsi ecnebi malı 22 tane olta iğnesi... diye fısıldadı.

Bu sözleri söyler söylemez, bende bıraktığı etkiyi seyretmek için dramatik bir jestle arkaya doğru sıçradı. Onu hayal kırıklığına uğratmamak için rolümü iyi oynamaya gayret ettim. Sanki heyecandan rengim sararmış gibi bir çehre ile:

-Aman Yarabbi! diye haykırdım. Gerçek mi bu?

-Sizin şu anda hayatta olmanız nasıl gerçekse, benim söylediğim de o derece gerçek, Mister Twain!

-Lasca, beni kandırmak istiyorsun. Söylediğin gerçek ola-

55

maz!

Yüzü korkmuş gibi bir ifade aldı, şaşırıldı. Sonra:

-Mister Twain, sözlerim, kelimesi kelimesine doğrudur, inanınız bana. inaniyorsunuz değil mi? inandığınızı söyleyin lütfen!

-Şey... Pekala, inanıyorum. Yani inanmaya çalışıyorum. Bu kadar önemli bir haberle aniden yüzyüze gelmek beni çökertti desem yeridir. Böyle aşın derecede etkili sözleri birdenbire söylememek lazım. Çünkü...

-Oh, bu şekilde davrandığıma çok üzüldüm! Bilseydim eğer...

-Neyse, önemli değil, oldu bir kere, ne yapalım. Bundan dolayı sizi ayıplamıyorum. Gençsiniz, düşünmeden hareket edebilirsiniz, bu gibi haberlerin yapacağı etkiyi önceden tahmin ede...

-Hayır, hayır, Mister Twain, bu etkiyi hesaplamam lazımdı.

-Ne yapacaktınız, biliyor musunuz Lasca? Önce beş altı iğneden bahsedecektiniz, sonra sayısını gittikçe artırarak...

-Oh, anlıyorum, anlıyorum. Önce birer birer, sonra ikişer ikişer artırma artırma... Ah, niçin bunu düşünemedim!

-Zararı yok kızım, mesele kalmadı. Kendimi toparladım artık. Biraz sonra şoku tamamen atlatmış olacağım. Fakat hazırlanmamış ve vücutça da çelimsiz bir insana birdenbire 22 olta iğnesinden bahsetmek, kabul edersiniz ki...

-Oh, tabii, adeta bir cinayetti yaptığım! Ama beni affetmenizi rica ediyorum. Lütfen affediniz!

Okşayıcı sözlerle hatırını alıp bir daha yapmaması için tembihte bulunduktan sonra onu affettiğimi söyledim. Yeniden mutlu ve sevimli görüntüsüne kavuşarak hikâyesini anlatmaya

56

devam etti. Sözlerinden anladığıma göre aile hazinesinde değerli bir şey daha vardı. Ama deminki tedbirsizliğimizden aldığı dersle bunu birdenbire açıklamıyarak alıştırma alıştırma söylemeye gayret gösteriyordu. Beni bir defa daha heyecanlandırmaktan çekiniyordu. Bu değerli şeyi de mutlaka öğrenmek istediğimden baklayı ağzından çıkarması için onu bayağı zorladım. Açıklamaktan

korkuyordu. Ben daha da ısrar ettim ve bu sefer metanetimi koruyacağımı, kendimi hazırladığımı söyleyerek bu haberi bir an önce duymak istediğimi belirttim. Genç kız, yine de endişeden kurtulamıyordu. Bununla birlikte o harika şeyden bahsederek benim şaşkınlığımı ve hayranlığımı görme zevkinden mahrum kalmak da istemiyordu. Nihayet o müthiş şeyi, yanında taşıdığını itiraf etti. Bana gerçekten hazır olup olmadığını son bir kez sorduktan sonra elini koynuna götürüp prinçten yapılma, dört köşe, yamru yumru, madeni bir etiket çıkardı. Bir yandan da endişeyle gözbebeklerime bakıyor, bu eşsiz mücevher parçasının bende bıraktığı etkiyi görmeye çalışıyordu. Baygınlık geçiriyormuş gibi yaparak onun üzerine yıkılıverdim. Biraz korktu ama, son derece memnun oldu. Ben sakinleşince mücevheri hakkında ne düşündüğümü sordu.

-Ne mi düşünüyorum? Şimdiye kadar gördüğüm en harika şey! dedim.

-Sahiden öyle mi düşünüyorsunuz? Bunu söylemeniz ne kadar hoşuma gitti bilerseniz. Gerçekten de pek sevimli bir şey, değil mi?

-Evet, çok sevimli. Bu kutup bölgesinde Ekvator'a sahip olmaktansa ona sahip olmayı daha çok isterim....

-Malıma hayran kalacağınızı tahmin ediyordum zaten. Çünkü bizim buralarda bir benzerini daha bulamazsınız. Bunu görmek için açık kutup denizinden bile gelenler var. Siz daha önce buna benzer bir şey görmüş müydünüz?

/ Görmediğimi, böyle müthiş bir şeyle ilk defa karşılaştığımı

57

söyledim. Sırf onu memnun edebilmek için bu yalanlan uydururken kalbimin sıkışır gibi olduğunu inkar edemem. Çünkü binlercesini görmüştüm. Genç kızın bu mütevazı mücevheri, New York Merkez Gan'nın bagaj etiketinden başka bir şey değildi.

-Peki ama, yanınıza sizi koruyacak birini, yahut hiç olmazsa bir köpek bile almadan bu mücevherle yalnız dolaşmaya nasıl cesaret edebiliyorsunuz? dedim. Parmağını ağzına götürüp sus işareti yaparak: -Aman, kimse duymasın. Öyle yüksek sesle konuşmayın. Onu yanımda taşıdığımı kimse bilmiyor. Babamın hazinesinde duruyor sanıyorlar. Zaten genellikle orada saklarım.

-Babanızın hazinesi nerede?

Bu münasebetsiz bir soruydu. Genç kız heyecanlandı ve birkaç saniye şüpheyle bana baktı.

Bunun üzerine hemen:

-Oh, benden çekinmenize gerek yok, dedim. Memleketimde 70 milyon insan var. Bunların hiç biri balık iğnesi için bana karşı itimatsızlık etmeyi hayalinden bile geçirmez.

Bu açıklamam ona güven verdi. Balık iğnelerinin nerede saklı olduğunu söyledi. Sonra konuyu değiştirdi. Köşklerinin pencerelerini oluşturan şeffaf buzların özellikleri hakkında bilgi vererek, memleketimde benzerinin bulunup bulunmadığını sordu. Bulunmadığını söylediğimde memnuniyetini anlatmak için ne söyleyeceğini bilemez durumdaydı. Onu memnun etmek o kadar kolaydı ki bundan ben de hoşlanmaya başlamıştım. Bunun için ona döndüm,

-Ah, Lasca, sen çok şanslı bir kızsın, dedim. Bu güzel ev, bu zarif mücevher, zengin bir hazine, çevrede göz alabildiğine, uzanan şirin karlar, haşmetli buzdağlar, hiçbir şey yetişmeyen uçsuz bucaksız sahalar, herkese ait aylar, foklar, bu asil hürri-

58

yet ve bolluk, herkesin size hayran bakışları, soru sormadan saygıyla emirlerinizi yerine getirmeleri, bu derece genç ve güzel olmanız, delikanlıların etrafınızda pervane gibi dönmeleri, tatmin edilmeyen tek arzunuzun bile bulunmaması, bütün bunlar sizin için ölçülemeyecek derecede yüksek bir şansın göstergeleri sayılır. Ben binlerce kız gördüm ama hiç birisi sizin kadar şanslı değildi. Fakat sen bu şansa layıksın, Lasca. Bütün kalbimle inanarak söylüyorum ki sizin gibi güzel bir kız bütün bunlara layıktır. Bu şekilde konuşmam onu sevindirdi ve gururunu okşadı. Bana çok teşekkür etti. Sesi ve gözleri memnuniyetini açıkça belli ediyordu.

-Bununla birlikte her şey benim için güllük gülistanlık değil, üstümde kara bulutların dolaştığı zamanlar da var, dedi. Zenginlik, taşınması oldukça ağır bir yük. Şöyle orta halli bir aileye mensup olmayı istediğim çok zamanlar oldu. Yani çok çok zengin olmaktansa demek istiyorum. Komşu kabilelere mensup adamların, yanımdan geçerken bana karşı büyük bir saygı gösterip birbirlerine:

"işte milyonerin kızı..." demelerini işitince üzülüyorum. Bazen de kederli kederli, "Balık iğneleri içinde yüzüyor, bizimse hiçbir şeyimiz yok." diyorlar. Kalbim burkulur gibi oluyor. Çocukluğumda, biz fakirken, canımız isteyince kapımız açık yatabiliyorduk. Ama şimdi öyle mi, mecburen bir gece bekçisi kullanıyoruz. Eski günlerde babam herkese karşı gayet kibar ve nazik davranırdı. Şimdi ise gayet sert ve azametli. Laubaliliğe hiç tahammül edemiyor. Eskiden hep ailesini düşünürdü, şimdi ise balık iğneleri zihnine olta atmış durumda. Diğer taraftan babamın zenginliği, çevresindekileri el etek öpmeye, yağcılığa sevk ediyor. Yaptığı şakalara eskiden gülen olmazdı. Çünkü söylediği sözler pek öyle ipe sapa gelecek şeyler değildi. Bir yığın bayat laf salatası. Bir şakaya ruh veren asıl unsur, yani gerçek mizah kabiliyeti babamda yoktu. Şimdi bu zavallının sıkıntılı laflarına herkes katıla katıla gülüyor. Gülmeyen olursa

59

\
babamın incindiğini hissediyorum. Bu hissini saklamaya da lüzum görmüyor. Eskiden kimse onu adam yerine koyupta fikrini sormazdı. Kazara bir fikir ileri sürecek olsa da dikkate alınmazdı. O zamandan beri fikirlerinde bir değişiklik olmadı ama şimdi herkes onun fikirlerine önem veriyor, ona danışıyor. Ağzını açar açmaz takdirler, alkışlar... Babam artık akıl, izan ve basiretten de mahrum hale geldiği için kendisini alkışlayanlara çanak tutuyor. Babamın bu hareketleri kabilemizin ahlakının bozulmasına da sebep oldu. Onların hepsi eskiden açıksözlü ve mert insanlardı. Şimdi cimri ve dalkavuk oldular. Yaltaklana yaltaklana girmedikleri şekil kalmadı. Kalbimin içinin içinde, milyonerlerin yaşama tarzlarına karşı derin bir kin beslerim. Kabilemiz vaktiyle gayet sade ve basit bir topluluktu. Kendilerini faildiler bileli kemik balık iğneleri kullanırlardı. Ne zaman ki yabancılar aramıza girdi, çekişme kıskançlıklar aldı yürüdü. Getirdikleri demir balık iğnelere sahip olabilmek için şeref ve haysiyetlerini ayaklar altına alacak şekilde davranmaya başladılar. Her neyse. Bu konu üzerinde uzun uzadıya durmak istemiyorum. Daha önce de söylediğim gibi yalnız şahsım için sevilme hayattaki tek idealimdi. Bu idealim bir ara gerçekleşir gibi oldu. Günün birinde isminin Kalula olduğunu söyleyen bir yabancı geldi aramıza. "Benim adım da Lasca" dedim ona. Beni görür görmez aşık olduğunu söyledi. Kalbim sevinçle çarpmaya başladı. Çünkü ben de ilk görüşte aşık olmuştum ona. Bu duygumu da kendisinden gizlemedim. Kulağıma eğilerek o dakikadan daha mesut bir an yaşayamayacağını fısıldadı. Yüzen buz adaları üzerinde onunla gezintiler yaptık. Birbirimize en gizli duygularımızı açtık ve gelecek için güzel planlar hazırladık. Gezerken yorulunca oturup piknik yapıyorduk. Karnımız da acıktığı için piknikler gayet zevkli geçiyordu. Onun yanında sabun ve mum, bende ise balina yağı vardı. Hayat bize toz pembe görünüyordu. Kuzeyde yaşayan bir kabileye mensup olduğu için babamın ismini duymamış-

60

ti. Bizim mıntıkada bir milyoner bulunduğunu haber almıştı ama, onun kızı olduğumu bilmiyordu. Bu da beni son derece memnun ediyordu. Bu konuda ona hiç birşey söylemedim. Çünkü sırf şahsım için seviliyordum. Çok mutluydum. Düşünebileceğinizden çok daha mutluydum.

Akşam yemeği zamanı yaklaşınca onu evimize götürdüm. Evin önüne vardığımızda: -Aman Allahım! Ne müthiş şey! Babanızın mı burası! diye haykırmaktan kendini alamadı.

Bu şekilde haykırışı ve gözlerindeki o hayranlık ifadesi yüreğimi sıkıştırır gibi olduysa da bu duygum çabucak kayboldu, çünkü onu seviyordum. Yakışıklıydı. Tavrı ve davranışları asil-ceydi. Amcalarım, halalarım, yeğenlerim, hasılı bütün ailem ondan hoşlanmıştı. Başka misafirler de çağrıldı. Evin kapısı sıkıca kapatılarak yağlı paçavra lambaları yakıldı. Herkes yerleşip ev iyice ısınınca nişanlanmam şerefine neşeli bir ziyafet başladı.

Ziyafet sona erince babamın övünme damarı tuttu. Biriktirmiş olduğu o muazzam serveti Kalula'ya gösterme arzusuna kapıldı. Zavallı delikanlının hayranlığını seyredip keyiflenmek istiyordu. Bunu yapmaması için sarfedeceğim sözlerin babamı fikrinden caydıramayacağım bildiğim için hiçbir şey söylemeden oturduğum yerde sabırla bekledim.

Babam, herkesin gözü önünde doğruca servetini sakladığı yere gitti, balık iğnelerini aldı, başımın üstüne doğru serpti. Parıl parıl panldayan iğneler platformda oturan aşığımın dizlerine döküldü.

Bu manzara karşısında zavallı delikanlının nefesi kesilir gibi oldu. Büyük bir şaşkınlık içinde öylece kalakalmış, bu derece inanılmaz bir servete tek bir kişinin nasıl sahip olabileceğini düşünmeye başlamıştı. Panldayan gözlerini babama dikerek:

-Ah, demek o meşhur milyoner sizsiniz, öyle mi? diye hay-

61

kırdı.

Babamın ve diğer misafirlerin neşesine diyecek yoktu. Babam, sanki önemli bir şey değilmiş gibi kayıtsızca hazinesini toplayıp yerine götürürken Kalula'nın hali görülmeye değerdi.

-Bu derece kıymetli şeyleri saymadan nasıl yerine koyabiliyorsunuz? diye sordu. Babam, at kişnemesini andıran müthiş bir kahkaha atarak:

-Bir iki balık iğnesinin fazla veya eksik olmasına önem verdiğinizize bakılırsa ömrünüzde zenginlik yüzü görmediğiniz anlaşılıyor, dedi.

Ne söyleyeceğini bilemeyen Kalula başını önüne eğdi, bir süre sonra:

-Doğrusunu isterseniz, şimdiye kadar bu kıymetli iğnelerin tek bir tanesinin ucu kadar dahi servete sahip olamadım, iğnelerini saymaya tenezzül etmeyecek bir zengine de rastlamadım. Hayatımda tanıdığım adamların en hali vakti yerinde olanında ancak üç tane demir iğne vardı, dedi.

Aklı başından giden babam, yeniden manasız bir memnuniyetle kükredi. iğnelerini saymaya ve onları sıkı bir şekilde muhafaza etmeye çalışan bir adam intibayı bırakmak istemiyordu. Bütün bunları da gösteriş merakı yüzünden yapıyordu. Gerçekte ise iğneleri her gün sayardı.

Sevgilimle şafak vakti tanışmıştım. Üç saat sonra, akşam üzeri de onu evimize getirmiştım. Üç saat diyorum, çünkü o sıralar altı ay sürecek geceler yaklaşmış, günler çok kısaltmıştı.

Ziyafet saatlerce devam etti. Sonunda davetliler gitti, biz de duvar kenarlarındaki uyuma bloklarına dağıldık. Biraz sonra benden başka herkes uykuya dalmış, belki rüya görmeye bile başlamıştı. Benimse heyecan ve mutluluktan gözümde uyku girmiyordu. Bu şekilde gözümün önünde hayaller uçuşurken yanımdan belli belirsiz bir gölgenin geçip evin ilerisinde kayboldu-

62

ğunu farkettilim. Farkettilim ama, kim olduğunu, erkek mi, kadın mı olduğunu pek anlayamadım. Aradan beş on dakika geçmişti ki aynı şekil geri dönerek ters yönde gözden kayboldu. Bunun ne anlama geldiğini düşünürken uyuyakalmışım.

Ne kadar zaman uyudum bilemiyorum. Ancak babamın müthiş çığlığıyla yerimden sıçrayıp kalktım. Babam, "Kar tanrısı adına yemin ederimki bir iğne eksik" diye bağıırıyordu, içimden bir ses bunun bana hüznün verecek bir gelişme olduğunu söylüyordu. Bu önsezimin isabetini biraz sonra anladım ve da-marlarımdaki kan adeta buz kesti. Babam, "Herkes ayağa kalksın, yabancıyı yakalayın" diye avaz avaz bağıırıyordu. Her taraftan şiddetli haykırışlar ve küfürler işitilmeye başlandı. Karanlıkta delice koşuşan şekiller farkediyordum. Sevgilimin imdadına koşmak istedim, ancak insanlardan oluşan bir set onu benden ayırıyordu.

Beklemekten başka bir şey gelmiyordu elimden. Ellerini, ayaklarını şimdiden bağlamışlardı. Ona karşı çirkin sözler, ağıza alınmayacak küfür ve tehditler savuruyorlardı. Nihayet yol bulup hakarete uğrayan zavallının üzerine atıldım, başımı göğsüne dayayıp hüngür hüngür ağlamaya başladım. Babam ve bütün ailem, bu hareketimi tasvip etmiyor, beni alaya alıyorlardı.

Kendisine reva görülen kötü muameleye sükûnet ve vakarla tahammül göstermesi, gözümdeki değerini büsbütün artırdı. Onunla birlikte ve onun için ızdırap çekmekten gurur duyuyordum. Babam, Kalula'ya karşı geleneksel tecrübeyi tatbit etmek üzere kabile büyüklerinin toplanmasını istedi.

-Nasıl? Kaybolan iğneyi aramaya bile lüzum görmeden mi? diye atıldım.

-Kaybolan iğne ha!., diye hepsi alaylı alaylı söylenmeye başladı. Babam, dalga geçer gibi:

-Hepiniz geri çekilin ve ciddiyetinizi muhafaza edin. Kızım kaybolan iğneyi arayacak ve şüphesiz bulacak da! dedi. Bu söz

63

üzerine oradakilerin hepsi yeniden gülüştüler. Ben hiç istifimi bozmadan:
-Gülmek sırası şimdi sizde ama bizim sıramız da gelecek. Biraz beklerseniz göreceksiniz, dedim.

Bir paçavra lambası alıp iğneyi aramaya başladım. Bu arama işini o kadar kendimden emin bir şekilde yapıyordum ki oradakilerin hepsi biraz fazla acele ettiklerini düşünerek sakinleş-tiler. O uğursuz iğneyi hemen bulacağımı sanıyordum. Ama bir türlü bulamıyordum. Bu arayışın ızdırabım size tarif etmem mümkün değil. Parmaklarınızı on veya oniki defa sayacak kadar bir süre sessizlik hüküm sürdü. Sonra alaycı sesler yeniden yükselmeye başladı. Aramaktan vazgeçmek zorunda kaldığım zaman da sonu gelmez vahşi kahkahalar yükseldi. Bu durum karşısında çektiğim ızdırabın derinliğini kimse anlayamaz. Kuvvet aldığım tek dayanak kalbimdeki sevgiydi. Kalula'nın yanına yaklaşıp kulağına:

-Suçsuz olduğundan eminim, fakat içimin rahat etmesi için bunu senden de duymak istiyorum. Senin sözlerin, başımıza gelebilecek her türlü felakete göğüs gerebilmem için bana güç verecektir, dedim.

-Şu anda ölümün nefesini enseme hissetmem ne kadar gerçekse suçsuz olmam da o derece gerçektir, için rahat etsin. Kederli kalbin müsterih olsun. Huzurlu ol, ey benim temiz kalpli sevgilim, cevabını verdi.

-Şimdi kabile büyükleri gelebilirler! dedim.

Biraz sonra, dışarıdan, karları ezen ayak seslerinden oluşan hışırtılar gelmeye başladı. Arkasından da kapının önünde iki büklüm ilerleyen şekiller peydah oldu. Bunlar kabilenin büyükleriydi.

Babam, artık bağlanıp tutuklanmış olan Kalula'yı resmen itham ederek geceki olayları bütün teferruatıyla anlattı. Kapıda

64

bekçi olduğunu, içeride de aile fertleriyle bu yabancından başka kimse olmadığını ilave etti. "Aile fertleri kendi mallarını çalabilirler mi?" dedi.

Büyüklerden uzun süre ses çıkmadı. Sonra, her biri yanın-dakine, "Durum yabancının aleyhine gözüküyor" diye fısıldadı. Benim için bu sözleri işitmek elemelerden elem beğenmek gibiydi. Babam yerine oturdu. Öylesine bedbahttım ki. Sevgilimin suçsuz olduğunu ispat edebilmek için beynimi kazıyıp duruyor, fakat ne yapacağımı bilemiyordum. Mahkeme kurulu başkanı:

-Tutukluyu savunacak kimse var mı? diye sordu.

Ayağa kalkarak, "Neden iğneleri çalsın?" diye sordum. "Bir gün sonra zaten hepsinin mirasçısı olmayacak mıydı?"

Uzun bir sessizlik oldu. Çevredeki kalabalığın ağzından çıkan buğular havayı bir sis gibi sarmıştı. Nihayet büyükler, başlarını sallayarak sırayla: "Çocuğun söylediği de yabana atılır cinsten değil" diye mırıldandılar. Bu sözler bana cesaret verdi.

Mahkeme kurulu başkanı, "Başka konuşmak isteyen varsa konuşsun, fakat sonra söze karışmayın" dedi.

Ben yerime oturdum. Babam ayağa kalkarak:

-Geceleyin, alaca karanlıkta bir şekil yanımdan geçerek hazineye doğru gitti.

Biraz sonra da geri döndü. O zaman tanıyamadım ama şimdi onun bu yabancı olduğuna eminim" dedi.

Bu sözler üzerine bayılacak gibi oldum. O şekli yalnız benim gördüğümü sanıyordum. Bu, kendimden bile saklamaya çalıştığım bir sırды ve hiç kimse bu sırrı kalbimden söküp alamazdı.

Mahkeme kurulu başkanı, Kalula'ya gayet sert bir ifadeyle:

-Konuş! diye emretti.

Kalula biraz tereddüt ettikten sonra şu cevabı verdi:

-Evet, o şekil bendim. Aklım hep o güzel balık iğnelerinde

r

Aftırr Beyinli Adam: F.: 5

65

olduğu için uyuyamıyordum. Hazinenin yanına gittim, içimdeki heyecan ve hasreti yatıştırmak için onları öpüp okşadım, sonra hepsini yerli yerine koydum. Bunu yaparken bir tanesini yere düşürmüş olabilirim, ama hiç birini çalmadım! Oh, mahkeme karşısında oraya gittiğini, iğnelere dokunduğunu kabul etmek gereksiz ve zararlı bir itirafa benziyordu. Korkunç bir sükût oldu. Kendi kaderini bizzat kendi ağzıyla ilan etmiş gibiydi. Herşey bitmişti artık. Bütün

çehrelerde, "Bu bir itiraftır, hem de zavallı bir itiraf." cümlesi okunuyor gibiydi.

Oturduğum yerde bayılacak gibiydim. Nefes almakta bile zorlanıyordum. Mahkemenin sonuna gelinmişti. Nitekim karar açıklandı:

-Mahkeme kurulu, sanığın su tecrübesine tabi tutulmasına karar verdi, dediler. işittiğim sözler kalbime birer hançer gibi saplandı. Ah... ah... Bu su tecrübesini yurdumuza ilk getirenin canı cehenneme! Bu geleneği, seneler ve seneler önce kimsenin bilmediği çok uzak bir memleketten getirmişler bize. Ondan önce hakimler, kuşların uçuşuna veya tabiat olaylarına bakıp mana çıkararak hüküm verirlermiş. Bu sayede bazı sanıkların ölümünden kurtuldukları olurmuş. Fakat bu su tecrübesinde durum bambaşkadır. Bundan ne uçan, ne de kaçan kurtulabilmektedir. Bizim gibi zavallı ve cahil vahşilerden çok daha akıllı insanların icat ettiğine şüphe olmayan bu tecrübeye göre sanık denize atılır, boğulanın suçsuz olduğu kabul edilir. Yüzerek denizden kurtulan ise suçlu kabul edilir, bir buz adasına bırakılarak açıklıktan ölmeye terke-dilir. Yani bu öyle bir adalettir ki eline düşeni suçlu da olsa suçsuz da olsa iflah etmez, işte akıllı insanların bize getirdiği buydu. Bunun için sevgilim mahkeme huzuruna çıkarılınca onu bir daha hiç göremeyeceğimi hissetmiş, üzüntüden bitap düşmüştüm.

Mahkeme heyetinin verdiği karardan sonra yanından hiç

66

ayrılmadım. Önümüzde kalan değerli saatler boyunca onun kollan arasında inleyip durdum. Kalbindeki derin sevgiyi bütün samimiyetiyle ortaya koydu. Bunca talihsizliğe rağmen o anda çok mutluydum. Nihayet, koparır gibi çekip ayırdılar onu benden. Hıçkırarak peşlerinden koştum ve onu denize fırlattıklarını gördüm. Ellerimi yüzüme kapadım. Can çekişme denilen şeyin manasını en acı bir şekilde öğrenmiştim.

Biraz sonra seyirci kalabalığından, kötü niyetli ve alaycı haykırışlar yükselmeye başladı. Titreyerek ellerimi yüzümden çektim. Gözlerim acı bir manzara ile karşı karşıyaydı: Kalula yüzüyordu!

Kalbim birdenbire buz kesti. Kendi kendime, "Demek ki suçluydu ve bana yalan söyledi" diye düşündüm. Yüzümü dönerek eve doğru koşmaya başladım.

Onu uzaklara götürüp, denizde, güneye doğru giden bir buz adasının üstüne bırakmışlar. Babam eve döndüğünde:

-Senin hırsız, sana son bir ölüm mesajı gönderdi, dedi ve mesajı kelime kelime ağızdan nakletti: "Lasca'ya söyleyiniz ki ben suçsuzum. Aç kalıp öleceğim ana kadar geçecek bütün günler, saatler ve dakikalar boyunca onu düşüneceğim, onu seveceğim ve onun tatlı yüzünü bana gösteren Allah'a şükredeceğim." Ne kadar güzel ve ne kadar şairane, değil mi?

Cevap olarak, "bir daha ondan bana bahsetmeyin" dedim.

Şimdi gerçekten suçsuz olduğunu düşünmek insanın ne kadar zoruna gidiyor.

Aradan dokuz ay geçti. Donuk ve hüzünlü geçen bu süreden sonra yıllık büyük kurban bayramımız gelip çattı. O gün kabilenin bütün genç kızları yüzlerini yıkayıp saçlarını tararlar. Tarağı başıma daha ilk vuruşumda, aylarca başımda kaldığı anlaşılan o uğursuz balık iğnesi önüme düşmesin mi? Bayılarak, vicdan azabından perişan bir hale gelen babamın kolları arasına

67

ü

düşmüşüm. Kendime gelince, babam mırıldanır gibi: "Onu katlettik. Kendimizi akıllı sanıyoruz ama çok büyük hatalar yapıyoruz. Hem de ne için, bir balık iğnesi yüzünden. Bir daha asla güldüğümü göremeyeceksiniz!" dedi. Ve sözünde de durdu, işte o günden beri her ay saçımı tararım. Fakat ne fayda, iş işten geçtikten sonra...

Zavallı kızın hüzünlü ve mütevazi hikâyesi böylece sona erdi.

Bu hikâyeden aldığımız dersle şöyle düşünebiliriz: Mademki New York'ta milyonlarca dolarla ifade edilen zenginlik, kutuplarda 22 tane balık iğnesiyle temsil ediliyor, o halde on paralık balık iğnelerinden satın alıp kutuplara gitmeyerek New York'ta kalmak budalalık değil mi?

68

GIOVANNI VERGA

Catania' da dünyaya geldi.

Hukuk öğrenimini yanda bırakarak gazeteciliğe ve edebiyata merak saran Verga, italyan edebiyatı' mn Pirandello' dan sonra en güzel hikâyelerini yazmıştır. Romanlarının da italyan ve dünya edebiyatında sayılı bir yeri vardır.

1872 yılında Milano'ya yerleşen Verga, Rikâye ve romanların yanı sıra piyesler de yazmıştır. Asıl ününü, Cavalleria Rusticana adlı hikâyesinin sahne eseri olarak uyarlanmasıyla kazanmıştır. Fakat sahne eserleri, hikâye ve romanlara kıyasla daha az önemli sayılır.

Verga'mn ilk eserlerine konu olarak aldığı zengin burjuva çevreleri, ona "sosyete tefrikacısı" lakabını kazandırmış, fakat bu çevre yerini, köylüsü, şehirlisi, küçük burjuvazisi ve çobanlarıyla Sicilya'ya bırakınca, Verga' da, en büyükleriyle boy ölçüşebilecek bir yazar durumuna gelmiştir. Ancak, hayatına, ve eserlerine hakim olan karamsarlık, diğer ünlü yazarlar kadar okunmasını engellemiştir.

Verga, Sicilya'nın az tanınan vahşi dekorundan,

69

yaman halkından, egzotik havasından faydalanarak göhret olma gayesini gütmemiş, yalnızca gördüklerini usta kalemiyle eksiksiz olarak sunmakla yetinmiştir.

Malavoglia'lar ve Mastro don Gesualdo isimli iki romanının yanı sıra, yazdığı hikâyelerle de italyan edebiyatının ölmezleri arasına giren Verga, 1922'de Catania'da hayata gözlerini yummuştur.

MİZZAROTSTJN TARLALARI

Catania Ovası'mn uzayıp giden tarlaları, Francoforte'nin yemyeşil portakal bahçeleri, Resecone'nin sıra sıra dizilmiş meyva bahçeleri boyunca seyahat eden bir yolcu, arabacının uyumamak için hazin bir türkü tutturduğu saatte, sıcaktan ko-yulaşmış gökkubbe altında uzanan tozlu yolun verdiği can sıkıntısını gidermek için,

–Bu yerler kimin? diye sorsa,

–Mizzaro'nun, cevabını alıyordu.

Kilise büyüklüğündeki ambarlan, gölgeliklerde pinekleyen sürü sürü tavukları, geçenin kim olduğunu görmek için ellerini siper eden insanlarıyla, köyü andıran kocaman bir çiftliğin yanından geçerken,

–Ya burası? diye soracak olsa yine aynı cevap:

–Mizzaro'nun.

Gitmekle bitmeyen yolda, tepeye ve ovaya doğru yayılan uçsuz bucaksız bir bağdan geçerken, tüfeğinin üstüne abanmış korucunun başım uykulu uykulu kaldırıp geçenin kim olduğunu görmek için bir gözünü araladığını görürdünüz.

70

–Buralar da Mizzaro'nun.

Bağdan sonra, üzerinde tek bir ot dahi bulunmayan orman gibi sık bir zeytinlik geliyordu. Burası Mizzaro'nun zeytinliğiydi.

Büyük Canziria otlaklarında Mizzaro'nun sürülerinin yayıldığını görürdünüz.

Çobanın ıslığı boğazlarda yankılanır, çingirak sesleri arasında yanık bir türkünün vadiye kaybolup gittiği duyulurdu. Hep Mizzaro'nun malı. Batan güneşe, ötüşen cırcır böceklerine, keseklerin arasında tünemeye giden kuşlara, korudaki baykuşa bile insanın Mizzano'nun malı diyesi geliyordu. Sanki Mizzaro boylu boyunca arzın üzerine uzanmış da insan onun karnına basa basa yürüyordu. Oysa adam ufak tefek, çelimsiz bir şeydi; arabacı böyle diyordu. Yalnızca göbeği biraz yağlıydı o kadar. Bu göbeği nasıl yaptığı da anlaşılır gibi değildi. Çünkü yavan ekmekle gün geçirirdi.

Zengin olmasına zengindi ama mirasyedi değildi. Bütün bu malı mülkü pırlanta gibi kafasıyla elde etmişti. Soğuk sıcak, yağmur çamur demeden çalışıp çabalamıştı. Yalın ayak, başı kabak, çulsuz bir şekilde sabahtan akşama kadar çapa yapmış, bağ budayıp ekin biçmişti. Şimdi önünde elpençe duranlar, bir zamanlar kaba etine tekme salladıklarını unutmamışlardı.

Kasabanın bütün kodamanları ona borçlanmışlardı ama bu durumda bile burnu büyümemişti. Onun arazisi üstünde karınlarını doyuran gökteki kuşlan, yerdeki hayvanları bir yana bırakın, sayesinde beş binden fazla boğaz -çar naçar da olsa- geçiniyordu.

Kendisi topu topu iki kuruşluk ekmekle bir parça peynir yedi. Sigara kullanmaz, şarap içmez, enfiye çekmezdi. Kadın, kumar bilmezdi.

Hasat zamanı Mizzaro'nun orakçıları bir orduya benzerdi.

71

Yıl boyunca işleri çekip çevirmek için durmadan para harcanıyordu. Yalnız "toprak vergisi" diye kral o kadar çok para alıyordu ki Mizzaro her saferinde başını taşlara vuruyordu.

Ama her yıl mahsulü, kilise büyüklüğündeki ambarlara sığdırabilmek için damlarını açmak gerekiyordu. Panayırlarda Mizzaro'nun hayvanları bütün meydanları doldurur, yolları fakırdı.

Bütün bu malı mülkü, sabahtan akşama kadar didinerek, geceleri uyku uyumayarak kendi elleri ve kendi kafasıyla kazanmıştı. Onun her şeyi malıydı. Çoluk çocuğu, hısım akrabası yoktu, yalnızca malı vardı.

insanın, "içinde mıknaatıs mı var?" diyesi geliyordu. Çünkü mal denen şey, Mizzaro'nun eski efendisi Baron gibi vur patlasın, (-al oynasın israf edende değil, onu elinde tutmasını bilende toplanıyordu. Baron Mizzaro'yu yanına aldığı anda hiçbir şeyi olmayan çulsuzun biriydi. Şimdi Mizzaro'nun olan bütün o çayırlar, korular, sürüler, bağlar bir zamanlar Baron'undu. Baron ne zaman atına kurulup, korucuları ardına takarak çiftliğe gelse, kral geldi sanırdınız. Her şey hazırlanır, en iyi şekilde ağırlandı. Çünkü geleceği saati ve dakikayı herkes bilir, çalarken suçüstü yakalanmazlardı.

Mizzaro öyle mi ya! Ne zaman hasada, bağ bozumuna geleceğini kimse bilmezdi. Cebinde bir parça ekmek, yaya veya katırının üstünde ansızın çıkagelir, ekin demetlerinin yanında, bacaklarının arasına yerleştirdiği tüfeğiyle gözleri açık uyuklardı,

Böylece Mizzaro yavaş yavaş Baron'un bütün malını mülkünü eline geçirmişti. Baron önce zeytinlikten, sonra bağdan, daha sonra otlaklardan, çiftlik evlerinden, en son da köşkten çıkmıştı. Gün geçmezdi ki yeni bir satış mukavelesi imzalamasın.

72

-İnsan Mizzaro gibi talihli olmalı!

Diyorlardı ama talih kuşunu yakalamak için ne kadar didindiğini bilmiyorlardı. Ne çarpınıp çarpınmalar, ne yalanlar, ne tehlikeler atlatmıştı. Mal mülk sahibi olmak için o pırlanta gibi kafa bir un değirmeninden daha mükemmel çalışmıştı. Komşu tarlalardan birinin sahibi tarlasını satmak için dirense veya Mizzaro'yu zor durumda bıraksa, onu yola getirmek için ne hileler yapmak, ne dolaplar çevirmek zorunda kalmıştı.

Borç isteyenleri, param yok diye terslerdi. Gerçekten yoktu da. Para biriktirmez, yanında da taşmazdı. Bir miktar para denkleşecek olsa hemen bir tarla satın alırdı. Üstelik bütün bu malı mülkü işletmek için kucak dolusu paraya ihtiyaç vardı. Para bir nehir gibi bir yandan girip öbür yandan çıkıyordu. Niyeti krallar gibi yaşamaktı.

Yalnız son zamanlarda içini bir üzüntü kaplamıştı. Saçları ağarmış, yaşlanmaya başlamıştı, ihtiyarlamak ve giderken tarlalarını da beraberinde götürmemek onu kahrediyordu.

Bu ona haksızlık gibi geliyordu. Öyle ya, bir ömür boyu uğraş didin, mal mülk sahibi ol, süreklili olarak daha fazlasını, çok daha fazlasını elde etmek için çabala, derken her şeyi olduğu gibi bırak git!

Küfenin üzerine oturuyor, çenesini avucunun içine alıp saatlerce düşünüyordu. Gözlerinin önünde yeşeren bağlarına, bir deniz gibi dalgalanan ekinlerine, sis basmış gibi tepeleri kaplayan zeytinliklerine bakıyor, hayıflanıp duruyordu. Sırtındaki yükten iki büklüm olmuş yarı çıplak bir çocuk önünden geçse, hasedinden kuduracak gibi oluyor, sopasını çocuğun bacaklarına fırlatarak, -Şuna bakın, beş parası olmayan bir kopuk benden çok ya-

73

r

sayacak! diye homurdanıyordu.

Malla mülkle uğraşmayı bırakıp biraz da ruhunu düşünmenin zamanı geldiğini söyledikleri zaman, bir deli gibi sendeliye-rek avluya çıkıp sopasıyla ördeklere, hindilere var gücüyle vuruyor,

-Ey benim malım mülküm, ey benim tarlalarım! Benimle birlikte gelin! diye haykırıyordu.

74

(Teodor Storm, 18n-1888) Alman şair ve hikâye yazarı. Pek çok şiir yazdığı halde trajik hikâyeleri ile tanınmıştır. Berlin ve Kiel'de hukuk tahsil etti. Avukatlık yapmak için Danimarka'nın işgali altında olan memleketi Huşum'a döndü. Çok geçmeden, ayaklanmalara öncülük ettiği gerekçesiyle Prusya'ya sürgün gönderildi. Hayatının on senesini sürgün olarak yaşadı. Huşum ve çevresi Prusya'nın eline geçince tekrar memleketine döndü.

Mücadeleci şahsiyetine rağmen Prusya devletinin güvenini kazanmış, tayin edildiği hakimlik görevini başarı ile devam ettirmiştir. Devletle halk arasında tam-ponluk yapan Storm, hikâyelerine konu yapacağı pek çok trajik olayla karşılaşmış, bunları akıcı bir şiir diliyle yazmıştır. Devlet kütüphanesine kabul edilmiş elliye yakın hikâyesi vardır. Bunların en tanınmışları: I'm mensee 1850, Pole Poppenspaler 1874, Renate 1877, Ekenhofl879 ve Der Schimmel 1886'dır. BULEMANN'TN EVİ

Kuzey Almanya'nın bir sahil şehrinde, "Düstern Sokağı"nda,
75

eski, harap bir ev vardır. Üç katlı olan bu evin cephe duvarının orta kısmı biraz çıkıntılı yapılmış, her üç katta da bu çıkıntının önünde ve yanlarında pencerelere yer verilmiştir.

Hatırlanamayacak kadar eski bir zamandan beri bu eve kimse girmemiş ve kimse çıkamamıştır. Sokak kapısındaki ağır pirinç tokmağın rengi değişip siyahlaşmış. Merdiven taşlarının yarıkları arasında otlar bitmiştir. Bu sokağa yolu düşen bir yabancı,

-Bu kimin evi? diye soracak olsa,
-Bulemann'ın evi, karşılığını alır,
-İçinde kim oturuyor? dese,
-Kimse oturmaz, cevabıyla karşılaşır.

Sokakta oynayan çocukların bir tekerleme halinde şu şarkıyı söyledikleri duyulabilir:

Bulemann'ın evinde,
Bulemann'ın evinde,
Fareler pencereden,
Bakarlar biz geçerken.

Gerçekten de gecenin geç saatlerinde oradan geçen kimseler, karanlık pencerelerin arkasında farelerin ince seslerine benzeyen çığlıklar duyduklarını söylerler. Hatta meraka kapılıp eve yaklaşarak var gücüyle tokmağa asılma cesaretini gösteren birisi, merdivenlerden iri hayvanların atlama seslerini duyduğunu iddia etmektedir.

Mahallenin bekçisi ise, üst katın penceresinde renkli takke-siyle, ihtiyar, kısa boylu bir insan hayali gördüğünü söylemekte, buna karşı komşular,

-Sen o gece yine sarhoştun galiba, diyerek bunun üzerinde pek durmamaktadırlar. Bu konuda en geniş bilgiyi, şehrin uzak bir mahallesinde 76

oturan ihtiyar bir adam vermektedir. Bir zamanlar Saint Magdalene kilisesinde org çalan bu ihtiyara Bulemann'ın evi sorulduğunda şöyle cevap verir:

-Ben o evi çocukluğumda tanıdım. Orada yalnız başına oturan sıska bir adamla, ihtiyar kadını hâlâ hatırlarım. Bu adam, eski ve kıymetli eşyalar alıp satan babamla birkaç yıl alışveriş yapmıştı. Bu alışveriş sırasında ben de iş için birkaç kez o eve gönderildim. Oraya isteyerek gitmezdim. Gitmemek için binbir dereden su getirir, ancak mecbur kaldığımda giderdim. Çünkü Bay Bulemann'm üçüncü kattaki odasına çıkmak için dar ve karanlık merdivenleri tırmanmak beni ürpertirdi. Halk arasında ona "esir taciri" derlerdi. Bu isim bile bende korku uyandırırdı. Üstelik onun hakkında çeşitli söylentiler vardı. Bay Bulemann, babasının ölümü üzerine gelip bu eve yerleşmeden önce Hindistan'a yapılan seferlere katılmış, birçok defa gidip gelmişti. Gemiye yüklenen malların gidilen yerde satışını sağlar, sonra mal sahiplerine hesap verirdi. Hindistan'da siyahi bir kadınla evlendiği söylendi. Fakat, Bay Bulemann'ın gelip buraya yerleşmesinden sonra, o kadının da birkaç çocukla birlikte çıkıp gelmesi boşuna beklendi. Çünkü daha sonra, bu adamın dönüşte bir esir gemisine rastlayarak, kendi etinden ve kanından olan çocukları, anneleriyle birlikte birkaç altın karşılığında geminin kaptanına sattığı kulağımıza geldi. Yalnız şu kadarını belirteyim ki, bu söylentilerin doğruluk derecesini bilmiyorum. Bir ölünün daha fazla aleyhinde bulunmak istemem. Fakat muhakkak olan bir şey var ki, o da

Bulemann'ın insanlardan hoşlanmayan, cimri, ve çekilmez biri olduğuydu. Felakete uğrayan veya yardım isteyen hiç kimse onun eşiğinden adım atmazdı. Evinin kapısı arkadan demir zincirle kapatılır; oraya gittiğimde, ağır tokmağı defalarca vurmam zorunda kalırdım. Daha sonra evin efendisinin yukarıdan öfkeyle seslendiğini duyardım:

–Bayan Anken, Bayan Anken! Sağır mıdır nedir? Kapının

77

çalındığını duymuyor mu bu kadın?

Bunun üzerine arka taraftan ihtiyar kadının sürüye sürüye ilerleyen ayak sesleri gelir, ancak kapıyı açmadan önce kesik kesik öksürerek, "Kim o?" diye sorar, ancak "Leberecht!" cevabını aldıktan sonra zinciri çengelinden çıkarırdı. Ben, – Bir seferinde saydığım– yetmiş yedi basamak merdiveni nefes nefese çıkıncaya kadar Bay Bulemann, odasının önündeki küçük holde beklemeyi adet edinmişti. Beni hiçbir zaman odaya sokmadı. San çiçekli geceliği ve sivri uçlu takkesiyle önümde nasıl durduğunu görür gibiyim. Ben vazifemi yaparken, o beni yuvarlak ve keskin gözleriyle süzer, sonra da hemen başından savardı. O zamanlar en çok dikkatimi çeken şey kocaman iki kediydi. Biri sarı, öteki siyah olan bu kediler, adamın arkasından birbirini iterek odadan çıkar, iri başlarım onun dizlerine sürerlerdi.

Birkaç sene sonra babamla alışverişi kesti. Ben de bir daha oraya gitmedim. Bütün bunlar olalı yetmiş yıldan fazla oldu. Bay Bulemann, kimsenin dönmediği yere çoktaan götürülmüş olmalı.

* * *

ihthiyar adam bunu söylerken yanıliyordu. Bay Bulemann'ın bir yere götürüldüğü yoktu. O hâlâ orada yaşamaktadır.

Bu hadise şöyle olmuştur:

Bulemann, evin son sahibiydi. Kendisinden önce burada babası oturuyordu. Kamburu çıkmış bir ihtiyar olan bu adam, rehinle borç para verirdi. Yaklaşık elli yıldan beri bu işi yaptığından, bir çevre edinmiş, ticaretini rayına oturtmuştu. Karısının ölümünden sonra ev işlerini gören bir kadın tutmuş, cimri biri olduğundan dolayı da zengin olup çıkmıştı. Yalnız bu zenginlik daha çok kıymetli eşyadan, tabak, çanak ve az bir miktar antikadan ibaretti. Yıllardan beri bütün bunları, elindekini saçıp savuran müsriflerden, veya sıkıntıya düşen, darda kalan insanlardan rehin olarak almış, karşılığında verdiği borç paralar iade

78

edilmediği için hepsi birikip kalmıştı.

O zamanki kanunlara göre süresi dolan rehinleri mahkeme kanalıyla satıp, hakkını aldıktan sonra paranın fazlasını sahiplerine iade etmesi gerektiğinden, bunları satmak yerine büyük ceviz dolaplarda biriktirmeyi tercih etmişti. Böylece, önce birinci katın, sonra ikinci katın odaları yavaş yavaş dolaplarla dolmuştu. Rehin karşılığında borç para veren bu adam, iyice ihtiyarlayınca hazinelerinden aylarak ölmüş, dolu dolaplarla birlikte evini, hayatında bunlarda tamamen uzak tuttuğu tek oğluna bırakmak zorunda kalmıştı.

Bu oğul, küçük Leberecht'in o kadar çok korktuğu Bulemann'dı. Tam o sırada deniz aşırı bir seferden memleketine dönmüştü. Babası gömüldükten sonra, önceki işlerini bırakarak eski evin üçüncü katına yerleşti. Orada artık maviye çalan gri paltosunun içinde, kamburu çıkmış bir ihtiyar yerine; sarı çiçekli geceliği, renkli, ucu sivri külahı ile uzun ve zayıf vücutlu bir insan dolaşılıyor; bazan da ölünün küçük masasına oturup hesap yapıyordu.

ihthiyar rehinemin yığınlar halinde birikmiş kıymetli eşyadan duyduğu zevk, Bay Bulemann'a geçmemişti. Kapılan sür-güleyip büyük ceviz dolapların içindekileri inceledikten sonra, hâlâ başkalarının malı olan bu eşyaların gizlice satılıp satılamayacağını düşündü. Kendisine kalan defterlerden anlaşıldığına göre bunların bedelleri içinde onun fazla bir alacağı yoktu. Fakat Bay Bulemann bunları düşünüp tereddüt edecek yapıda bir adam değildi. Birkaç gün içinde şehrin dış mahallelerinden bir eskiciyle anlaşmış, son yıllara ait birkaç parça rehin dışında büyük ceviz dolaplarda bulunan eşyalar gizlice gümüş paralara çevrilmişti. Bu, küçük Leberecht'in eve geldiği zamanlara rastlar.

Bay Bulemann, satıştan elde edilen parayı büyük demir

79

sandıklara koyarak bunları yatak odasına yerleştirdi. Paranın kaynağı meşru olmadığından bunu başka bir şekilde değerlendirmeye cesaret edemiyordu. Bütün eşya satılınca, 3mrünün ne kadar sũrebileceđini ve bu sũre içinde yapılabilecek masrafları hesapladı. Yaklaşık 90 yıllık bir 3mrũ esas alarak parayı birer haftalık kũuk paketlere ayırdı. Hatıra gelmeyen masraflar için de her ũ aya bir paket daha ekledi ve bu parayı oturma odasında duran ayrı bir sandığa koydu.

Babasından kalan ihtiyar hizmeti Bayan Anken, her cumartesi sabahı gelir, 3nceki paketin nerelere harcandığını s3yler ve yeni bir paket alarak çıkardı. Bay Bulemann, daha 3nce de bahsedildiği gibi, karısını ve çocuklarını beraber getirmemişti. Buna karşılık, eve taşınmasının hemen ertesinde, bir tayfa tarafından, biri san, 3teki siyah kocaman iki kedi, bir torba içerisinde gemiden eve taşımıştı. Bu azman kediler bir sũre sonra efendilerinin biricik arkadaşları oldular. 3đle vaktinde, Bayan Anken'in içten bir 3fkeyle ama 3zel olarak hazırladığı yemekleri yerlerdi. Yemekten sonra, Bay Bulemann, kısa sũren 3đle uykusuna yatarken, onlar da tok karnına efendilerinin yanında kanepede oturur, dillerini sarkıtarak uykulu yeşil g3zlerle adamcağıza bakarlardı. Gece olunca Bay Bulemann, renkli sivri kũlahını beyaz bir takkeyle değiştirerek kendisini takip eden kedileriyle birlikte bitişikteki yatak odasına geçer, ayak ucunda kıvrılan hayvanların horultusunu dinleye dinleye uykuya dalarlardı.

Sakin geçen bu hayat ara sıra kesintiye uğramıyor değildi, ilk yıllarda, rehin bırakanlardan tek tuk gelenler olmuş, aldıkları az miktardaki parayı iade ederek kıymetli eşyalarını geri istemişlerdi. Bay Bulemann da yaptıklarının açığa çıkmasından korktuğu için bũyũk demir sandıklara başvurarak gelenleri susturmak zorunda kalmıştı.

80

Ancak bu olaylar onu insanlara karşı daha çok dũřman etmiş, daha 3fkeli bir hale getirmişti, insanlarla fazla bir ilişkisi olmadığından, bu 3fkesini iki bũyũk kediden çıkarıyordu. Onları ara sıra uzun parmaklarıyla okşayacak olsa bile, işlerin tersine gittiği bir anda zavallılara bir cetvel veya makas darbesi gelebiliyor, onlar da bağırarak topallıya topallıya bir k3şeye kaçıyorlardı. Bay Bulemann'ın bir akrabası vardı. Bu, annesinin ilk evliliğinden olma bir kızdı. Bu 3vey kardeş, şehrin dış mahallelerinden birinde fakir bir şekilde yaşamasına rağmen Bulemann onunla ilgilenmez, akrabaya iyilik etmenin faziletine inanmazdı.

Kadıncadıız da bunu bildiği için ona uğramaz, herhangi bir yardım talebinde bulunmazdı. Fakat bu sefer çok zor durumdaydı. Kocasını yeni 3lmũř ve kendisinin de -yaşı ilerlemesine rağmen- bir çocuğu olmuştu. ocuk hastalıklıydı ve tedaviye ihtiyacı vardı. Bütün bunları dũřnũp, "3vey de olsa kardeşimdir" diyerek yardım istemek için ona geldi.

Kadını içeri alan Bayan Anken, aşağıdaki merdivende kulak kabartarak oturmuş, biraz sonra da yukandan efendisinin keskin sesini duymuştu. Nihayet kapı hızla açılmış, ağlaya ağlaya merdivenlerden inen Christine, çıkıp gitmişti.

Bayan Anken, daha o akşam, Christine bir daha gelecek olursa kapıdan zinciri çıkarmaması için kesin emir almıştı.

ihtiyar kadın, efendisinin engel burnundan ve keskin baykuş g3zlerinden daha çok korkar olmuştu. Bay Bulemann yukandan seslenince, yahut gemicilikten kalma bir alişkanlıkla parmaklarını ağzına g3tũrerek keskin bir ıslık çalınca kadıncadıız hangi k3şede olursa olsun hemen kalkar, homurdana homurda-na dar merdivenlerden yukarıya doğru çıkmaya çalışırdı.

Bay Bulemann'ın 3ũncũ katta yaptığı gibi Bayan Anken de rızık endişesiyle, pek meşru olmayan bir şekilde elde ettiği ser-Altın Beyinli Adam: F.: 6

81

vetini alt katta biriktiriyordu. Bulemann'ın gelişinin daha ilk yılında çocukça bir korkuya kapılmıştı. Evin efendisi, cimriliği yũzũnden bir gũn evin masraflarını kendisi yapmaya kalkarsa ihtiyarlık gũnlerinde zor durumda kalabilirdi. Bunu 3nlemek için, efendisine buğday fiyatlarının arttığına dair yalan s3ylemiş, sonra da ekmek alabilmek için ayrılan paranın artırılmasını istemişti. Tam bu sırada 3mrũnũn hesabını yapmakla meşgul olan Bulemann, homurdana homurdana kâğitlerini yırtıp atmış, hesabını yeni baştan yaparak haftalık paketlere istenen parayı eklemişti. Bayan Anken de gayerine ulaştıktan

sonra, vicdanını rahatlatmak için, fazla şilinleri değil, bu paralarla aldığı francalaları aşırıyor; Bay Bulemann aşağıdaki odalara hiç girmediği için, bunları yavaş yavaş değerli eşyalardan boşalan büyük ceviz dolaplara dolduruyordu.

* * *

Böylece yaklaşık on yıl geçti. Bay Bulemann gittikçe kuruyor, saçları daha çok kırılıyor. Bazan günlerce konuşmadığı olurdu. Çünkü iki kedisinden ve ihtiyar, yarı çocuklaşmış hizmetçisinden başka hiçbir yaratığı görmüyordu. Yalnız arasıra komşu çocuklarının evin önünde oynadığını duyar, başını pencereden uzatıp çıkmaz sokağa doğru küfür ederek bağırırdı. Bunun üzerine çocuklar, "Esirci, esirci!" diye bağırarak dağılırlardı. Bay Bulemann daha da öfkelenerek lanetler yağdırıp, hışımla pencereyi kapar, öfkesini Graps'la Schnores'den alırdı.

Bayan Anken, komşularla her türlü teması önlemek için alış verişini ancak karanlık basınca ve tenha sokaklardan gidip gelerek yapmak zorunda kalıyor, dışarı çıktığında kapıyı kilitlemeye mecbur tutuluyordu.

Noel yortusundan bir hafta kadar önceydi, ihtiyar kadın, başka zamanlarda dikkat ettiği halde o akşam dış kapıyı kilitlemeyi unutmuştu. Bay Bulemann, tam şamdanı yakacağı sırada, merdivenlerden gürültüler geldiğini duydu. Işığı tutarak hole

82

çıktığında, üvey kızkardeşini solgun bir çocukla karşısında buldu.

Bir süre öfke ve hayretle baktıktan sonra, -Eve nasıl girdiniz? diye sordu.

Kadın çekingen bir tavırla: -Aşağıdaki kapı açıktı, dedi.

Bulemann, dişleri arasından hizmetçisine bir küfür savurduktan sonra,

-Ne istiyorsun? dedi. Kadın,

-Bu kadar sert olma kardeşim. Yoksa sana söz söylemeye cesaret edemiyorum, diye yalvardı.

-Sen hisseni aldın. Benimle konuşacak neyin olabilir? Birbirimizle işimiz kalmadı.

Kadın susarak onun önünde duruyor, cesaretini toplamaya çalışıyordu, içeriden tırmalama sesleri geldi. Bay Bulemann geri dönerek kapıyı açtı, iki büyük kedi hole doğru atılarak çocuğun yanına gittiler. Çevresinde dönüp, mırıldanarak ona sürtü-nüyorlardı. Onlardan korkan çocuk, duvara doğru geri geri gidiyordu. Efendileri, hâlâ önünde sesini çıkarmadan duran kadını sabırsızlıkla süzüyordu.

-Ee!... Daha ne kadar bekleyeceksin? dedi. Kadın nihayet söze başladı:

-Senden bir şey rica etmek istiyordum Daniel. Babanın ölümünden birkaç sene önce, sıkıntıda olduğum bir zamanda gümüş bir kupayı rehine vererek ondan borç para almıştım.

Bay Bulemann,

-Babam senden rehin mi almıştı? diye sordu.

-Evet Daniel. Baban, ikimizin annesinin kocası, işte rehin makbuzu. Kupa karşılığında bana fazla bir para da vermedi.

83

Bay Bulemann,

-Şimdi ne istiyorsun? dedi.

Kadın çekine çekine devam etti:

-Geçenlerde bir rüya gördüm. Hasta çocuğumla birlikte kilise mezarlığına

gitmişim. Annemizin mezarına yaklaştık. Bir de ne göreyim. Annem, mezarı başında, beyaz güller açmış bir gül ağacı altında oturmuyor mu? Elinde de tâ çocukluğumda bana hediye ettiği o gümüş kupa vardı. Biz yaklaşıncaya kupayı dudaklarına götürdü, gülümseyip çocuğumu işaret ederek "Sağlığına!" dedi. Bunu, hayattayken duyduğum o yumuşacık sesiyle söyledi. Bu rüyayı üç gece arka arkaya gördüm Daniel.

Bay Bulemann,

-Bundan ne çıkar? diye sordu.

-Kupayı bana geri ver kardeşim! Noel yortusu yaklaştı, o kupa, hasta çocuğuma senden bir Noel hediyesi olsun.

Sıksık adam, sarı çiçekli geceliğinin içinde kıpırdamadan kadının önünde duruyor, keskin, yuvarlak gözleriyle onu süzüyordu.

-Kupa karşılığında aldığın parayı getirdin mi? Biliyorsun ki rüyalarla rehinler kurtarılamaz!

-Ah, Daniel! diye haykırdı kadın. Annemize inan! Çocuğum o küçük kupadan içerse iyi olacak. Merhametli ol, ne de olsa o senin kanından.

Ellerini adama doğru uzatmıştı. Fakat o bir adım geri çekildi ve,

-Benden uzak dur! dedi.

Sonra kedilerine seslendi. Büyük san kedi efendisinin koluna sıçradı. Siyah kedi de miyavlıyarak adamın dizlerine tırmanmaya çalışıyordu.

Çocuk annesine yaklaştı, kadının elbiselerini çekiştirerek,

84

-Anne, kara çocuklarını satan hain dayı bu mu? dedi.

Adam sinirlendi, kediyi yere fırlatarak çocuğun kolundan yakaladı.

-Lanet olası, dilenci piçi, diye bağırdı. O budalaca hikâyeyi sen de mi anlatıyorsun!

Kadıncağız,

-Yapma kardeşim, lütfen yapma! diye haykırdı. Fakat çocuk çoktan aşağıdaki sahanlıkta yatıyordu. Annesi arkasından atılarak onu usulca kucağına aldı.

Çocuğun kaniyan başını göğsüne bastırırken, yumruğunu sıkarak, yukarıda, tarabzan başında duran kardeşine doğru sallayıp haykırdı:

-Alçak, lanet olası adam. Allah müstehakım versin!

Kardeşi,

-İstediğin kadar beddua et, fakat hemen evimden defol! diye bağırdı.

Kadın, ağlayan çocuğuyla birlikte karanlık merdivenlerde kaybolurken o da kedilerini çağırıp oda kapısını arkasından çarparak kapattı. Zenginlerin taş kalpliliği yüzünden yükselen bedduaların, mazlumların ahlarının yerde kalmayacağını düşünmüyordu.

Birkaç gün sonra, Bayan Anken, her zaman olduğu gibi öğle yemeğiyle birlikte efendisinin odasına girdi. Fakat bugün her zamankinden farklı bir tavır takınmıştı; gözlerinde sevinç parıltıları vardı. Geçen akşamki ihmali yüzünden yediği fırçayı daha unutmamıştı. Şimdi onun acısını efendisinden çıkarmayı düşünüyordu.

-Saint Magdalene kilisesinin çanlarını duydunuz mu? diye sordu.

Önündeki kâğıtlarla uğraşan Bay Bulemann, kısaca "Hayır!" dedi. ihtiyar kadın devam etti:

85

-Çanların niçin çalındığını biliyor musunuz?

-Gevezeliği bırak! Ben canlan dinlemem.

-Ama bun çanlar sizin yeğeniniz için çalıyordu.

Bay Bulemann kalemi elinden bıraktı.

-Neler saçmalıyorsun, koca ihtiyar!

-Sadece küçük Christoph'u biraz önce gömdüklerini söylüyorum.

Bay Bulemann, kalemi tekrar eline aldı. Birşeyler yazmaya devam ederken,

-Bunları bana ne diye anlatıyorsun? Öldüyse öldü. Beni ilgilendirmez.

-Hatırıma geldi de. Şehirde olup bitenleri merak edersiniz diye düşündüm.

Fakat o gidince Bay Bulemann kalktı, elleri arkasında bir aşağı, bir yukarı odada u/un süre dolaştı.

Sokakta bir gürültü olsa, çocuğa yaptığı kötü muameleden dolayı kendisini mahkemeye çağırarak olan mübaşirin şimdiden gelmesini bekliyormuş gibi hemen pencereye gidiyordu.

Getirilen yemekten hissesini isteyen Graps bir tekme yedi ve başıra başıra

köşeye kaçtı. Fakat açlıktan mı, yoksa hayvanın o zamana kadar uysal olan

tabiatı birdenbire değiştiği için mi, efendisine döndü, öfkeli öfkeli

homurdanarak üstüne yürümeye başladı. Bay Bulemann, hayvana ikinci bir tekme atarak,

-Ziftlenin! dedi. Beni beklemenize lüzum yok.

Kediler, bir sıçrayışta yere konular tabağın başına geldiler.

Fakat sonra garip bir şey oldu.

Karnım doyuran Schnores, odanın ortasına gelerek kamburunu çıkarıp gerindi ve yere bir iki pençe vurdu. Kediye bakan Bay Bulemann şaşırıldı ve dikkat kesildi.

Schnores'e yaklaşıp

86

çevresinde dolaşarak dikkatle inceledi, sonra başını hafifçe kaşıyarak,

-Schnores, ihtiyar çapkın, bu da ne? dedi. ihtiyarlığında daha da büyüdün mü yoksa?

O sırada diğer kedi de onlara yaklaştı. Tüylerini kabartıp siyah ayakları üzerinde dikildi. Bay Bulemann takkesini yukarıya doğru iterek "O da ne?" diye mırıldandı. Tuhaf, herhalde cinslerinden olmalı."

Bu arada ortalık kararmıştı. Kimse gelip onu rahatsız etmediği için masasının başına kuruldu, kanepede oturan kocaman kedilerini keyifli keyifli seyretmeye başladı. Onlara başıyla işaret ederek,

-Benim heybetli delikanlılarım! Aşağıdaki kadın artık farelerinizi zehirlemiyor herhalde, dedi.

Fakat akşam bitiştirteki yatak odasına gittiğinde onları her zamanki gibi içeri almadı. Geceleyin kedilerin ayaklarıyla oda kapısını tırmalayıp, miyavladıklarım duyunca, yorganı kulaklarına çekti,

-istediğiniz kadar miyavlayın, pençelerinizi gördüm, dedi.

Ertesi gün öğle zamanı, bir gün önceki olay aynen tekrarlandı. Kediler yemeklerini yiyince odanın ortasına gelip gerindiler. Önündeki evraklarla uğraşan Bay Bulemann, onlara bir göz , atınca dehşete kapıldı. Döner koltuğunu geriye itti ve olduğu yerde donup kaldı.

Graps'la Schnores, kendilerine kötü bir şey yapılmış gibi kuyruklarını sert bir şekilde kıvrımışlar; tüyleri diken diken olmuş; hafif çığlıklar atarak titriyorlardı. Bulemann, açık bir şekilde gördü ki kediler genişliyor, gittikçe büyüyor, büyüyorlardı.

Bir süre şaşkın bir şekilde hareketsiz kaldıktan sonra birdenbire yürüyüp hayvanların önünden geçti. Oda kapısını ardına kadar açarak,

87

-Bayan Anken, Bayan Anken! diye bağırdı.

Kadın biraz yavaş davrandığından kuvvetli bir ıslık çaldı. Az sonra ihtiyar kadın ayaklarını sürüye sürüye evin arka tarafından çıktı, soluk soluğa merdivenleri tırmandı, içeri girince Bulemann,

-Şu kedilere bir baksana! dedi.

-Onları her zaman görüyorum, Bay Bulemann.

-Peki bir değişiklik farkediyor musun?

Kadın gözlerini kırpıştıtararak,

-Pek bir şey farketmiyorum, Bay Bulemann, diye cevap verdi.

-Bunlar ne biçim hayvan? Kedilikten çıktılar sanki! diye bağıran Bulemann, ihtiyar kadını kolundan yakalayıp duvara doğru sürdü.

-Kızıl gözlü cadı! Söyle, kedilerime ne yaptın?

Korkuya kapılan kadın, kemikli ellerini kavuşturmuş anlaşılmaz dualar mırıldanıyordu.

Korkunç kedilerse, sağdan soldan adamın omuzlarına fırlayıp sivri dilleriyle onun yüzünü yalamaya başladılar. Bunun üzerine adam, ihtiyar kadını bırakmak zorunda kaldı.

Kadıncağız mırıldana mırıldana odadan çıktı, kayar gibi merdivenlerden aşağı indi. Şaşkına dönmüştü. Efendisinden mi, yoksa kocaman kedilerden mi, pek bilemiyordu ama korkuyordu. Böylece arka taraftaki odasına geldi. Titreyen elleriyle yatağından içi para dolu bir çorap çıkardı. Sonra bir sandıktan bir miktar eski elbise ve paçavra aldı, servetini bunlarla sardı. Gitmek, bir an önce buradan ayrılmak istiyordu. Fakat nereye? Kimsesi yoktu. Biraz düşündü, efendisinin kardeşi aklına geldi. O kendisine daima iyi davranmıştı. Onun yanına gidebilirdi. Gerçi oraya gitmek için karanlık sokaklardan, dar ve uzun köprülerden geçmesi gerekiyordu; dışarda da kış akşamının alaca karanlığı başlamıştı, ama bir kuvvet kendisini dışarıya doğru çekiyordu.

Büyük ceviz dolaplarda çocukça bir ihtimamla biriktirdiği binlerce francalası hatınna bile gelmedi. Bohçasını alıp dışarı çıktı. Ağır meşe kapıyı dikkatle kapatık kilitledikten sonra soluk soluğa şehrin karanlığına daldı.

Bayan Anken bir daha dönmemiş, Bulemann'ın evinin kapısı bir daha açılmamıştı.

Fakat kadının gittiği gün, ev ev dolaşarak Noel Baha'nın çıraklığını yapan genç bir serseri, sırtında kaba tüylü postuyla, Kreszentius köprüsünden geçerken, ihtiyar bir kadını adamakıllı korkuttuğunu, kadının da bohçasıyla beraber çılgın gibi suya atladığını gülerek arkadaşlarına anlatıyordu.

Bekçiler, ertesi gün, şehrin en dış mahallesinde, kucağındaki bohçaya sıkı sıkı sarılmış yaşlı bir kadının cesedini sudan çıkarmışlardı. Kimsenin tanımadığı bu ceset, biraz sonra oradaki kilise mezarlığının fakirler kısmına gömüldü. Noel gecesinin sabahıydı. Bay Bulemann çok kötü bir gece geçirmişti. Kedilerin durmadan oda kapısını tırmalamaları ve kapıyı açmaya uğraşmaları bu sefer onu pek rahat bırakmamıştı. Ancak şafak sökerken uykuya dalabildi. Bu uzun ve ağır uykudan uyandığında vakit öğleyi geçmişti. Oturma odasına geçtiğinde iki kedinin yüksek sesle mırıldanarak telaşlı telaşlı birbiri etrafında döndüğünü gördü. Duvar saati biri gösteriyordu. "Hayvanlar acıkmış olmalı" diye düşündü. Hol kapısını açarak ihtiyara bir ıslık çaldı. Fakat kapıyı açar açmaz kediler birbirini iterek dışarıya fırlayıp merdivenlerden aşağıya koştular. Biraz sonra mutfaktan tabak, çanak ve atlama sesleri gelmeye başladı. Herhalde kediler, Bayan Anken'in bir gün sonraki yemekleri koyduğu dolaba sıçramışlardı. Bay Bulemann merdiven başında durmuş, bağıra çağırma ih-

89

tiyar kadını çağırıyordu. Fakat ona cevap veren sadece sessizlik oldu. Tam aşağıya inmeye niyetlendiği sırada basamaklarda bir gürültü koptu ve kediler koşarak yukarıya çıktılar. Fakat bunlar artık kedi olmaktan çıkmış, isimsiz iki canavar haline gelmişti. Adamın karşısına geçip, vahşi bir parıltıyla yanıp sönen gözleriyle bakarak boşuk boşuk uludular. Adam önlerinden geçmek istedi, ancak geceliğinden bir parça koparan pençe darbesi onu geri dönmek zorunda bıraktı. Odaya doğru koştu, sokaktaki insanları çağırmak için bir pencere açmak istiyordu. Fakat kediler arkasından içeri atılarak önüne geçtiler. Kuyrukları kalkık, öfkeyle mırıldanarak pencerenin önünde bir aşağı bir yukarı dolaşıyorlardı. Bay Bulemann, hole koşup arkasından oda kapısını kapadı. Ancak kediler pençeleriyle oda kapısının mandalını açmışlar, merdivende onun önüne çıkmışlardı. Tekrar odaya kaçtı, kediler de peşinden. Böylece hava karardı. Bulemann, aşağıdan, çıkmaz sokağın derinliklerinden bir şarkıcı duydu. Çocuklar ev ev dolaşip Noel şarkıları söylüyorlardı. Her kapıya uğradılar ancak Bulemann'm evine dönüp bakmadılar bile. Evin kilitli kapısını çalan olmadı. Fakat o bunun sebebini biliyordu. Çocukların her yaklaşmasında onları kovan kendisiydi. Şimdi de yaptıklarının karşılığını görüyordu. Dünya kurulalıdan beri bu kural değişmemişti. İyilik yapan da, kötülük yapan da karşılığını alacaktı. Boşuna, "Etme bulma dünyası" dememişlerdi. Neşeli cıvıltılar yavaş yavaş azaldı, çıkmaz sokak sakinleşip ortalığa bir ölüm sessizliği çöktü.

Bulemann tekrar kaçmaya çalıştı. Bu sefer gerekirse zor kullanmaya karar vermişti. Onlarla dövüştü, mücadele etti, fakat kediler yol vermiyorlardı. Yüzü ve elleri kan revan içinde kalmıştı. Bu şekilde de başaramayınca hileye başvurmayaya karar verdi. Onları eskiden olduğu gibi isimleriyle çağırdı, tüylerini

90

okşadı, hatta yırtıcı hale gelen beyaz dişli başlarını kaşımaya bile cesaret etti. Onlar da kendilerini Bulemann'm önüne attılar, ayaklarının dibinde mırıldanarak yuvarlandılar. Fakat adamcağız, tam da uygun zaman deyip kapıdan usulca sıvışmaya kalksa, hayvanlar fırlayıp önüne geçiyorlardı. Gece sabaha kadar bu koşuşturma devam etti. Gündüz de, kır saçları darmadağınık, merdivenle odanın pencereleri arasında koşup durdu. Nefes nefese kalmıştı. Bu şekilde uykusuz geçen iki gün ve iki gece sonra, Bulemann tamamen bitkin bir halde kendini kanepeye attı. Kediler adamın karşısına oturdular, uykulu ve yarı kapalı gözleriyle ona bakıyorlardı. Vücudunun çalışması azaldı, ve nihayet tamamen durdu. Kır sakalının altında bir donukluk belirdi, yüzü soldu ve derin bir iç geçirdi. Kollarını uzatıp uzun parmaklarını dizlerinin üstüne koydu ve öylece kaldı.

Bu arada, aşağıdaki odalar kimsesiz kalmamıştı. Bayan An-ken'in yokluğu fareler için iyi bir fırsat olmuştu. Arka kapının altını kemirerek içeri girdiler. Francala kokusu fareleri odalara doğru çekiyordu. Oda kapılan da kemirildikten sonra sıra ceviz dolaplara gelmişti. Ardından masallardaki gibi bir bolluk devri başladı. Bayan Anken'in hazineleri fareler için nefis bir ziyafet oluşturuyordu. Karınları doyunca da cıvıldaşarak koşuyor, pencerelere tırmanıp küçük ayaklarını yalayarak pencerelerin önünde oturuyorlar, ufak fakat parlak

gözleriyle ay ışığında sokağı seyrediyorlar, sonra da oyulan francalaların içinde uykuya dalıyorlardı.

Fakat bu rahat ve mesut hayat kısa zamanda sona erdi. Bay Bulemann'm gözlerini kapatmasının üçüncü gecesinde merdiven basamaklarında gürültüler oldu. Büyük kediler sıçraya sıçraya aşağıya indiler. Bir pençe darbesiyle oda kapılarını açarak avlanmaya başladılar. Yağlı fareler ince sesleriyle bağırıp ıslıklar çalarak etrafta koşuyor, çaresizlikten duvarlara tır-

91

ınanıyorlardı. Fakat çabalan sonuç vermiyor, iki yırtıcı hayvanın pençeleri arasında birbiri ardı sıra sesleri kesiliyordu.

Sonra her taraf sessizleşti. Evde, efendilerinin önünde pençelerini uzatmış, bıyıklarındaki kanı yalıyor yatan kedilerin hafif mırılaişlarından başka ses işitilmez olmuştu.

Sokak kapısındaki kilit paslanmaya, pirinç tokmak yeşile doğru renk değiştirmeye başladı. Merdiven taşları arasındaki otlar da nihayet büyü meye fırsat bulmuşlardı.

Dışarda ise hayat devam ediyordu.

Yaz gelince Saint Magdalene kilisesinin mezarlığında, küçük Christoph'un mezar başında çiçekli bir beyaz gül fidanı belirdi. Daha sonra da bunun altında küçük bir mezar taşı görüldü. Gül ağacını çocuğa annesi dikmişti. Mezar taşını ise bir dostu yaptırmıştı. Bu dostu, karşılardaki evde oturan eskicinin oğlu, genç müzisyen Leberecht'ti. Leberecht, org çalmaya gittiği Magdalene kilisesine bazen Christoph'u da götürürdü.

Christoph de org çalmasını öğrenmek istemiş, ancak genç müzisyen,

-Sen önce sağlığına kavuş, daha sonra ben sana seve seve öğretirim, demişti.

Fakat Christoph iyi olamadı. Onun küçük tabutunun arkasında annesiyle genç orgcu yanyana gidiyordu. Zavallı anne, üç defa gördüğü, küçük gümüş kupa rüyasını ona anlattı.

Leberecht,

-Kupayı ben size verebilirdim, dedi. Onu yıllarca önce babam, diğer birçok eski ve kıymetli eşyayla birlikte kardeşinizden satın almış ve bir gün bana Noel hediyesi olarak vermişti.

Kadın acı acı hayıflandı. Derin bir "Ah" çekti ve,

-Eğer bilseydim, çocuğum muhakkak iyi olurdu, dedi.

Genç adam onun yanında bir süre sessizce yürüdüktan son-

92

ra,

-Yine de o kupa Christoph'a verilmeli, dedi.

Birkaç gün sonra, kupayı iyi bir fiyatla satarak elde ettiği parayla

Christoph'un mezar taşını yaptırdı. Mezar taşına mermer bir levha koydurmuştu.

Mermer levhaya kupanın resmi kazılmış ve altına da şu yazı yazılmıştı:

"Sağlığına!"

isterse karla kaplı olsun, isterse başucunda beyaz güller açsın, yıllarca bu

küçük mezarın devamlı bir ziyaretçisi oldu. Solgun yüzlü bir kadın, sık sık

gelir, mezar taşındaki yazıyı huşu içinde okur; sonra da gözyaşları içinde geri

dönerdi. Fakat bir yaz artık gelmez oldu. Her faninin olduğu gibi galiba onun

misafirliği de sona ermişti. Ancak dünya aynı tempoda dönmeye ve zamanı öğretmeye devam ediyordu.

Yıllar sonra, çok yaşlı bir adam aynı mezarı ziyaret ederek mezar taşını gözden

geçirdi, ihtiyar gül ağacından beyaz bir gül kopardı. Bu adam, Saint Magdalene

kilisesinin emekli orgcu-suydu.

* * *

Dışarda hayat durmadan akıp giderken Düstern Sokağı'ndaki o üç katlı evde acaba neler olmuştu? Hikâyenin sonuna yaklaşırken isterseniz oraya bir daha göz atalım.

Kapalı odalarda, döşeme yarıklarından mantarlar çıkarken, tavanlardan kopup

düşen alçıklar, basamaklarda korkunç akisler oluşturuyordu. O Noel gecesinde

sokakta şarkı söylemiş olan çocuklar şimdi ihtiyarlanmış, bazıları da bu alemden

göçüp gitmişti.

Bazı gecelerde olduğu gibi bu gece de dolunay üçüncü katın pencerelerinden içeri süzülüyor, odanın içinde pencere şekillerinden oluşan bir sergi oluşturuyordu.

Oda boştu. Yalnız kanepede, büzülmüş, bir yaşındaki çocuk kadar kalmış küçük bir insan yatıyordu. Yüzü ihtiyar ve sakallıydı. Kulaklarına kadar

93

geçmiş bir takkesi, boylu boslu bir adama ait olduğu anlaşılan uzun bir geceliği vardı. Ayaklan geceliğin içine çekilmişti.

Bu adam, Bay Bulemann'dı. Açlık onu öldürmemiş, fakat gıdasızlıktan vücudu kurumuş ve zayıflamıştı. Bu şekilde yıllar geçtikçe gitgide küçülmüş, küçülmüştü. Bazı geceler uyanarak, gittikçe azalan bir kuvvetle bekçilerinden kurtulmaya çalışmış, ancak sarfettiği gayretler boşa gitmişti. Bitkin düşüp de kanepeye çöktüğü ve ayaklarını geceliğinin içine çekip, büzülerek derin bir uykuya daldığında, Graps'la Schnores dışarıya, merdiven başına kadar giderler, kuyruklarıyla yeri kamçılıyarak, Bayan Anken'den kalma hazinelerin yeni fare sürülerini çekip çekmediğini dinlerlerdi.

Bugün durum farklıydı. Kediler odada yoktu. Pencereden giren ay ışığı, yerden geçerek kanepenin üzerine geldiğinde, küçük vücut hafifçe kıpırdamaya başladı. Yuvarlak gözleri açılan Bay Bulemann, sabit nazarlarla boş odaya bakıyordu. Bir süre sonra geceliğinin uzun kollarım güçlkle iterek kanepeden aşağı kaydı, geniş eteğini arkadan sürüye sürüye kapıya doğru yürüdü. Parmaklarının ucunda yükselerek oda kapısını açtı ve yavaş yavaş merdivenlerin başına kadar ilerledi. Nefes nefese kalmıştı, bir süre dinlendi, sonra başım uzatarak,

–Bayan Anken, Bayan Anken! diye seslenmeye çalıştı. Fakat sesi, hasta bir çocuğun fısıltısına benziyordu.

–Bayan Anken, karnım aç, dinlesene! Aşağıdan hiçbir ses gelmiyor, yalnızca farelerin canhıraş feryatları duyuluyordu. Bu durum Bulemann'ı öfkelenirdi.

–Cadı, lanetli kadın! Ne fısıldıyorsun? diye bağırmağa çalıştı. Boğucu bir öksürük dilini felce uğratıncaya kadar anlaşılmasız fısıltılar halinde küfürler savurdu.

O sırada, dışarıda, sokak kapısına ağır pirinç tokmakla vuruldu. Çıkan ses, üst kata kadar yankılandı. Kapıyı çalan, bü-

94

yük ihtimalle hikayenin başında bahsi geçen kişiydi. Bay Bulemann, kendisini tekrar topladı.

–Kapıyı açsana! diye fısıldadı. Çocuk geldi, Christoph geldi, kupayı almak istiyor.

Birdenbire aşağıdan farelerin ince çığlıkları arasında iki büyük kedinin atlamaları ve homurtuları duyuldu. Bulemann şöyle bir hafızasını yokladı. İlk defa uyandıığında kedileri başucun-da görmemişti, ilk defa onu kendi haline bırakıp aşağı inmişlerdi.

Uzun geceliğini zorlukla sürüyerek telaşlı telaşlı odaya döndü. Dışarıdan, sokağın derinliklerinden bekçinin sesi geliyordu.

–Bir insan, bir insan! diye mırıldandı. Gece o kadar uzun ki birçok defa uyanmama rağmen hâlâ ay parlıyor.

Pencerenin önündeki koltuğa tırmandı. Aşağıda, ayın aydınlattığı çıkmaz sokakta bekçinin durduğunu görmüştü. Küçük, kuru elleriyle pencerenin mandalını açmaya çalıştı. Fakat boşuna. Menteşeler paslanıp sıkışmıştı. O sırada, bir süre yukarıya bakan bekçinin dönüp evlerin gölgesinde kaybolduğunu gördü.

Ağzından hafif bir çığlık çıktı. Titriyerek yumruklarım pencereye doğru salladı. Fakat camlan kırmaya gücü yetmiyordu. Karmakarışık bir şekilde ricalarda, vaadlerde bulunmaya başladı. Bekçinin hayali yavaş yavaş uzaklaşırken onun fısıltılan da gittikçe boğuklaşıyordu. Halbuki kendisini bir kerecık dinlese, hazinelerini bekçiyle paylaşmaya razıydı. Hatta hepsini ona verebilirdi. Kendisi için hiç, ama hiçbir şey ayırmayı düşünmüyordu. Yalnız kupayı vermeyecekti. Kupa küçük Christoph'un malıydı.

Fakat bekçi kaygısızca yoluna devam ediyordu. Az sonra da yan sokaklardan birinde kayboldu.

Boşa giden bunca gayretten sonra, bekçinin gördüğü hayal

95

koltukta büzüldü, sivri tepeli takkesini düzelitti. Anlaşılmaz şeyler mırıldanarak, sabit bakışlarım gökyüzüne çevirdi ve o şekilde bakakaldı. İşte hâlâ öylece oturmakta ve Allah'ın merhametini beklemektedir.

96

GÜYDEMAI

(1850 - 1893) 1850'de doğan Maupassant, en büyük Fransız hikâyecilerindendir. Hatta, Fransız edebiyatının en ünlü küçük hikâye yazarıdır, denilebilir. İlk öğrenimini bitirdikten sonra, Deniz Ticaret Okulu'na girdi. 10 yıl kadar Denizcilik ve Milli Eğitim Bakanlıklarında memurluk yaptı. Birçok deniz seferlerine katıldı. Ancak akli denizcilikte değildi. Yazar olmak istiyordu. Tanınmış romancı Gustave Flaubert'in yardım ve desteğiyle edebiyat dünyasıyla tanıştı. Flaubert, ona, gördüklerini ve duyduklarını yazmasını, anlattığına kişiliğini karıştırmamasını öğretti. Yazdığı hikâye ve romanlarla büyük üne kavuştu. Gerçekçi bir üslupla yazan Maupassant'ın hikâyelerinde güçlü kelimelerin hakimiyeti göze çarpar.

10 yılda, varını, yoğunu ortaya koyarak, 40 yaşına geldiğinde 30 cildi aşkın eser veren Maupassant, en güzel eserlerini 1881-1886 yılları arasında yazmıştır. Maupassant, yakalandığı akıl hastalığından dolayı bir süre klinikte yatmış, ancak yaklaştığını hissettiği delilikten kurtulamayarak 1893 yılında Paris' de ölmüştür.

Altın Beyinli Adam: F.: 7

97

Tanınmış hikâyelerinden bazıları, Tombalak, Ay Işığı ve Küçük Roque'dir. Romanları ise, Bir Hayat, Güzel Dost, Ölüm Gibi Kuvvetli, Pierre ve Jean ile Kalbimiz'dir.

BİR ANA-BABA KATİLİ

Savunma avukatı, sanığın deli olduğunu iddia etmişti. Bu garip cinayeti başka türlü nasıl izah edebilirdi?

Bir sabah, Chatou Gan yakınlarında, kamışlar arasında iki ceset bulunmuştu. Bunlar orta yaşlarda bir kadınla bir erkekti. Araştırmalar sonucu, ikisinin de memleketin ileri gelen zengin ve kibar kişilerinden olduğu anlaşıldı. Daha geçen yıl evlenmişlerdi. Bu evlilikten önce kadın üç yıl dul kalmıştı.

Düşmanlan olabileceğini kimse tahmin etmiyordu. Üzerlerinden bir şey de çalınmamıştı. İnce, uzun ve sivri bir demirle arka arkaya vurulduktan sonra nehre atıldıkları anlaşılıyordu.

Tahkikattan bir sonuç alınamadı. Kayıkçılar ne bir şey görmüş, ne de duymuşlardı. Tam mesele kapanacağı sırada yakın köylerden birinden Georges Louis adlı ve "Burjuva" lakaplı bir genç marangoz gelip polise teslim oldu.

Sorulan her soruya tek bir cevap veriyordu:

-Adamı iki seneden, kadını da altı aydan beri tanıyorum. Genellikle bana eski eşya tamir ettirmeye gelirlerdi. Çünkü ben işimi iyi yaparım.

-Onlan neden öldürdün? Sorusuna da sürekli olarak,

-Öldürmek istediğim için, karşılığını veriyordu.

Ağzından başkaca da bir söz alınamadı.

98

Bu adam, terkedilmiş bir çocuk olarak süt ninenin yanında büyümüş, daha sonra da sahipsiz kalmıştı. Fakat yaşı ilerledikçe davranışlarında bir incelik ve asalet göze çarpmaya başlamıştı. Zeki bir çocuktuktu. Bunun için arkadaşları ona "Burjuva" lakabını takmışlardı. Kendine meslek edindiği marangozlukta ustalaşmış, parmakla gösterilir bir sanat erbabı haline gelmişti. Ağaç üzerine oyma işleri de yapıyordu. Macera ve cinayet romanlarını çok okurdu. Ezilen ve sömürülen halk tabakasının ateşli bir savunucusuydu. Köylü toplantılarında konuşmalar yapar, hitabetiyle herkesi etkisi altına alırdı.

* * *

Evet, avukat sanığın deli olduğunu iddia etmişti. Yapılan incelemelere göre, adamla kadın, iki seneden beri, ona üç bin franklık iş yaptırmışlardı. Bir işçinin, böyle zengin ve cömert müşterilerini öldürmesi başka türlü nasıl izah edilebilirdi. Tek bir izah yolu vardı, o da: Delilik. Bu cinayet, alt tabakadan birinin, burjuvazinin bütün kesimlerine olan hıncını ve kinini iki burjuvadan almasından başka bir şey olamazdı. Nitekim avukat, bu terkedilmiş çocuğa verilen "Burjuva" lakabını ustalıkla kullanarak şöyle haykırıyordu:

-Anasının ve babasının sokağa attığı bu talihsiz çocuğu böyle bir lakapla yüceltmek onunla düpedüz alay etmektir. Ü, ateşli bir cumhuriyetçidir. Hatta cumhuriyetin bir zamanlar mensuplarını kurşuna dizip sürdüğü, bugün ise

kucaklayıp bağına bastığı bir siyasi partiye mensuptur. Öyle bir parti ki emellerini gerçekleştirmek için, cinayet dahil her vasıtayı mubah görüyor. Şimdi toplantı, gösteri ve mitinglerde alkışlanan bu partinin uğursuz ilkeleri, bu adamın düşüncelerine de tesir etti. Mösyö Gambetta'nın, Mösyö Grevy'nin başlarının istendiğini duya duya kafası allak bullak oldu. O da kan, burjuva kanı istedi.

Burada hüküm giydirilecek olan o değil, bu siyasi hareketi

99

başlatan ve sürdürenlerdir baylar!

Bu savunma üzerine salondan takdir sesleri yükselmeye başladı. Avukatın davayı almasına kesin gözüyle bakılıyordu. Savcı da fazla ısrar etmedi. Bunun üzerine hakim, sanığa dönerek:

–Savunmanıza ekleyecek bir şeviniz var mı? diye sordu. Adam ayağa kalktı.

Kısa boylu, ince yapılı ve ela gözlü birisiydi. Sesi gür ve yankılıydı.

Konuşması, ilk bakışta insanın zihninde oluşan inti-bayı değiştirmeye yetiyordu. Salonun her tarafından duyulacak bir ses tonuyla, kelimelerin üzerine basa basa konuşmaya başladı:

–Sayın başkanım, akıl hastanesine gitmek istemediğimden, hatta idam edilmeyi bile buna tercih edeceğimden dolayı size her şeyi anlatacağım.

Bu adamla kadını ben öldürdüm. Çünkü onlar benim annemle babamdı.

Bu sözler üzerine salonda bir uğultu dolaştı, adam devam etti:

Şimdi beni dinleyin ve hükmünüzü verin.

Bir kadın, gayrimeşru yoldan bir çocuk peydahladı. Kendisi bakamıyacağı için onu bir süt nineye verdi. Artık çocukla alakası kesilmişti. Sadece süt ninenin onu götürdüğü yeri biliyordu. Çocuk, bir ömür boyu sefalete, yalnızlığa ve kimsesizliğe terkedilmişti. Gayrimeşru olarak dünyaya gelme ayıbını üzerinde taşıyordu. Süt ninenin ayda bir aldığı paraların kesilmesi halinde ise, tükenmeye, açlıktan kıvranmaya ve bakımsızlıktan ölmeye terkedileceği açıklı. Neyse ki bana süt veren kadın annemden daha namuslu, daha kadın ve daha merhametli çıktı. Beni yetiştirdi. Fakat beni yetiştirmekle iyi mi etti, kötü mü etti, orasını bilemiyorum.

100

Çünkü bir meydana gübre atar gibi, kenar mahallelere bırakılan bu sefil çocukları yetiştirmek yerine Azraile sunmanın daha iyi olacağı kanaatindeyim. Üzerimde bir şerefsizlik taşıdığımı hissederek büyüdüm. Bir gün çocuklardan biri bana "piç" dedi. Büyüklerinden duyup kullandığı bu kelimenin anlamını bilmiyordu. Ben de bilmiyordum ama sezdim.

Okulun en zeki öğrencilerinden biriydim. Ailem beni terket-me cinayetini işlemese, belki de iyi, namuslu ve büyük bir adam olabilirdim.

Sayın Başkanım!

Onlar beni terketmekle bir cinayet işlemiş oldular. Suçlu durumuna düştüler. Ben savunmasız bir kurbandım. Onlar merhametsizdi. Beni sevip okşayacaklarına atmayı tercih ettiler.

Benim dünyaya gelmeme onlar vasıta olmuştu. Fakat bu onlara benim hayatımla oynama hakkını verir miydi? Nitekim benim yaşantım bir azap yükünden başka bir şey olmadı, işte bu bana onlara karşı bir borç yükledi: intikam borcu. Onlar bana karşı bir canlıya reva görülebilecek hareketlerin en alçakça ve en canavarca olanını yaptılar. Anne-babasına muhtaç bir bebeğe bundan daha utandırıcı ve daha insanlık dışı bir şey yapılabilir mi? Üstelik anne-babası tarafından!

Hakaret gören adam hakaret eder, tokatlanan kişi karşılık verir, köşeye sıkıştırılan hücumu geçer, aldatılan, oyuna getirilen, felakete sürüklenen kimse öldürür. Şerefi ve haysiyeti beş para edilen adamın düşünceği başka şey yoktur. Ben bütün bunlardan daha çok aldatılmış, soyulmuş, felakete sürüklenmiş, manen tokatlanmış ve şerefsizliğe düşürülmüş bir adamım.

Öldürerek onlardan intikam aldım. Böylece, beni içine attıkları korkunç hayata karşı ben de onların günlük güneşlik ha-

101

yatını söndürdüm.

Ana-baba öldürmekten bahsedebilirsiniz! Onlar için nefret edilen bir yük, bir korku ve bir alçaklık lekesi olduğum bu insanlar benim annem-babam mıydı?

Doğumumu bir musibet, yaşamamı ise kendileri için bir ayıp tehdidi olarak gören bu mahluklara "anne-baba" denilebilir mi? Onlar keyif ve zevk peşindeydiler, beklemedikleri bir çocukları oldu, onu ortadan kaldırdılar. Aynı şeyi yapma sırası bu sefer bana gelmişti.

Bütün bunlara rağmen son zamanlarda onları sevmeye de hazırdım.

Daha önce de söylediğim gibi, o adam, yani babam, ilk defa iki yıl önce dükkanıma geldi. Ben herhangi bir şeyden şüphelen-memiştim. İki parça eşya siparişi verdi. Sonradan öğrendim ki gizli kalması şartıyla papazdan bazı şeyler öğrenmiş. Sık sık geliyor, siparişler veriyor, ücretimi öderken de çok cömert davranıyordu. Hatta bazan öteden beriden konuşuyor, sohbet ediyorduk. Ona karşı içimde bir sevgi duymaya başlamıştım.

Bu yılın başında karısını yani annemi de getirdi. Kadın içeri girdiğinde öylesine titriyordu ki onu sinir hastası sandım. Oturabileceği bir yer aradı ve su istedi. Konuşmadan, hareketsiz duruyordu. Yaptığım işe deli gibi bakıyor, adamın sorularına evet veya hayırdan başka cevap vermiyordu. Çıkıp gittikleri zaman onun biraz kaçık olduğuna hükmetmişim.

Ertesi ay yine geldi. Öncekinin aksine sakın ve kendine hakimdi. O gün dükkanda epeyce kalıp havadan sudan konuştular. Giderken de büyük bir sipariş verdiler. Kendisi bir şey far-ketmeden üç defa daha gördüm. Fakat bir gün hayatımdan, çocukluğumdan, ailemden söz açmak istedi. Ben hemen, "Sayın bayan, benim annemle babam beni terkeden iki sefilden ibaretti" diye karşılık verdim. O anda elini kalbine götürüp kendinden geçti. Bayılmıştı. Derhal: "Bu benim annem." diye düşündüm. Fakat bir şey sezdirmekten çekindim. Meseleyi onun açmasını

102

istiyordum.

Onlar gibi ben de araştırmaya başladım. Geçen temmuzdan beri evli olduklarını, o tarihe kadar annemin üç sene dul kaldığını öğrendim. Daha ilk kocası hayattayken seviştikleri söylen-mişse de bunun bir delili bulunamamıştı, işte o delil bendim. Önce saklanan, sonra yok edilmesi umulan delil.

Bekledim. Bir akşam yine babamla beraber çıkageldi. O gün nedense çok heyecanlıydı. Giderken yanıma yaklaştı, "sizi iyi bir çocuk ve namuslu bir işçi olarak tanıdım. Bunun için size yardımcı olmak istiyorum. Şüphesiz bir gün evlenmeyi düşüneceksiniz. Beğeneceğiniz kızı seçmenizde size destek olmak istedim. Ben gençliğimde istemeye istemeye evlenmişim. Onun için neler çektiğimi bir ben bilirim. Şimdi zengin, çocuksuz ve hür bir kadını. Sizin evlenmeniz için ayırdığım şu evlenme parasını kabul etminizi rica ediyorum" diyerek elime üzeri mühürlü kocaman bir zarf uzattı.

Şaşırılmıştım. Gözlerine dikkatle bakarak sordum: -Siz benim annem misiniz? Birkaç adım geriledi ve benimle göz göze gelmemek için elleriyle yüzünü kapadı. Babam atılıp onu kollarına aldı ve haykırdı:

-Delirdiniz mi siz?

-O kadar da değil! dedim. Sizin benim annem ve babam olduğunuzu pekâlâ biliyorum. Yamlmadığıma eminim. Bunu açıkça söylerseniz ben de sırrınızı saklar ve size hiç kızmam. Olduğum gibi kalır, hayatınıza karışmaz, marangozluğuma devam ederim.

Adam bir yandan hıçkırmaya başlayan karısına destek olmaya çalışırken bir yandan da kapıya doğru geriliyordu. Koşup kapıyı kilitledim ve anahtarı cebime koyarak sözlerime devam ettim: "Bu durumda hâlâ annem olduğunu inkâr edecek misi-

103

niz?"

Bunun üzerine adam kızdı. Şimdiye kadar gizlemeye çalıştıkları kepezeliğin şimdi ortaya çıkacağını, servet, şöhret ve şereflerinin yerle bir olacağını düşünerek sapsarı kesildi. Kekeleyerek: "Siz bana şantaj yapmak isteyen bir sefilsiniz. Şimdi gel de halka, bu soysuzlara iyilik et, yardımda bulun, el uzat!" Annem ne yapacağını şaşırılmış, "Gidelim artık, gidelim bur-dan" diye tekrarlayıp duruyordu.

Kapı kapalı olduğu için adam bağırdı:

-Eğer açmazsanız sizi şantaj ve tehditten içeri attırırım.

Soğukkanlılığımı kaybetmemiştim. Kapıyı açtım, ayak seslerinin uzaklaşmasını bekledim.

Fakat birdenbire büyük bir yalnızlığa gömülmüştüm. Suyu itilmiş, terkedilmiş ve yetim bırakılmış gibi olmuştum, içim hiddet, kin ve nefretle doldu. Yaman bir hüznün bütün benliğimi sardı. Hak, adalet, şeref ve tanımadığım bir sevgi isyanıyla dolup taştı. Dışarı fırladım, onlara yetişmek için Sen Nehri boyunca koşmaya başladım.

Çok geçmeden Chatou Garı yakınında onlara yetiştim. Gece bütün hüznüyle üzerimize çökmüştü. Göz gözü görmüyordu. Çimenler üzerinde sessiz adımlarla yaklaştım. Beni farketmediler.

Annem durmadan ağlıyor, babam ise şöyle diyordu:

-Bu senin hatan. Ne diye onu görmek istedin sanki! Bizim durumumuzda böyle delilik yapılır mı hiç? Ona görünmeden uzaktan da iyilik edilebilirdi. Madem onu tanımayacaktık bu tehlikeli ziyaretlere ne lüzum vardı?

O zaman yalvararak önlerine atıldım. Bir çocuk gibi dil döktüm:

-Görüyorsunuz ki ben sizin oğlunuzum. Beni bir defa attınız, lütfen gene öyle yapmayın.

104

Bunun üzerine, sayın başkanım, kutsal olan her şey üzerine yemin ederim ki bana el kaldırdı, vurdu ve yakasına yapıştığım için cebinden küçük bir tabanca çıkardı.

O anda ortalığı kıpkırmızı gördüm. Artık kendimde değildim. Cebimde pergelim vardı. Çıkarıp vurdum, vurdum, vurdum. Vurabildiğim kadar vurdum.

Kadın sakalına yapışmış, "tmdaaat! Kaatil vaaar!" diye bağıırıyordu. Galiba onu da öldürdüm. O anda ne yaptığımın farkında değildim. Sonra ikisini de yerde görünce, düşünmeden ölülerini Sen Nehri'ne attım.

İşte hepsi bu. Şimdi verin hükmünüzü.

* * *

Sanık yerine oturdu. Anlattığı olaylar üzerine duruşmayı ertelediler. Yakında davaya yeniden bakılacak.

Eğer "mahkeme jürisi"nde olsaydınız bu ana-baba katili hakkında siz nasıl bir hüküm verirdiniz?

105

BİR ANNENİN QOZYASLARI

Yolculuğun sürpriz tarafı tesadüfledir. Memleketten kilometrelerce uzakta karşınıza aniden bir arkadaşınız, komşunuz veya hemşehrinizin çıktığını düşünün, ne kadar güzel olur değil mi?

Sadece o mu? Birlikte seyahat edilen, tanışılan, ahbap olunan kimselerin dünyası da ayrı bir zevk verir insana.

Seyahat etmeyi, gezip görmeyi severim. Yine böyle bir yolculuk sonrasında, Auvergne'nin o güzel, sevimli ve engebeli dağlarında rastgele dolaşıyordum. Burada tepeler ne çok yüksek ne de çok sarp. O gün Sancy'ye tırmanmıştım. Dönüşte, ziyarete açık bir kilisenin yakınında ki küçük bir lokantaya girdim. Dipteki masaların birinde tek başına yemek yiyen ihtiyar bir kadın dikkatimi çekti.

Aşağı yukarı yetmiş yaşlarında vardı, îri yapılıydı. Çirkin denmese bile güzel de sayılmazdı. O diyar senin, bu diyar benim, gezip tozan bir ingiliz karısı gibi ne giydiğine aldırmayan derme çatma bir kıyafetle omlet yiyor ve su içiyordu.

Garip bir görünüşü, endişeli gözleri ve feleğin kahrına uğradığını gösteren bir yüzü vardı. Elimde olmadan ona bakıyor ve içimden, "Kimdir, neyin nesidir? Neden bu dağlarda tek başına dolaşıyor?" diye kendi kendime soruyordum.

Kadın borcunu ödedi. Omuzlarındaki acaip şalı düzelterek masadan kalktı. Üzerine kızgın demirle isimler yazılmış olan bastonunu aldı ve mektup dağıtmaya çıkan bir postacı gibi dim-

106

dik, kaskatı yürüdü.

Dışarda kendisini bekleyen rehberle birlikte yol boyunca uzaklaştılar. Kadın, arkadaşından daha uzun boyluydu ve sanki ondan daha hızlı yürüyordu.

İki saat sonra ben de çıktım. Ağaçlar, çalılar, kaya ve çiçeklerle dolu, kocaman, yemyeşil ve son derece güzel çukurunda bir pergelden çıkmış kadar yuvarlar; gökten damlamış denecek kadar duru ve mavi; insanı bu eski yanardağ ağzına hakim orman yamacında bir kulübede yaşamaya imrendirecek kadar hoş olan

Pavin Gölü'nün bulunduğu, o durgun ve soğuk suyun uyuduğu derin huninin dış kenarlarına tırmanıyordum.

O, orada, ayakta duruyor, sönmüş yanardağın dibindeki şeffaf örtüyü seyrediyordu. Sanki en derin yeri, kocaman alabalıklara yuva olan bilinmez derinliği görmek ister gibi bakıyordu.

Yanımdan geçerken gözlerinden iki damla yaş yuvarlandığını sandım. Bir süre bu tabiat harikasını seyrettikten sonra göle çıkan bayırın aşağısında bekleyen kılavuzuna doğru geniş adımlarla yürüyüp gitti.

Kendisini o gün bir daha görmedim.

Ertesi gün akşam üzeri Muroş Şatosu'na vardım. Eski hisar, geniş bir vadinin ortasında, üç küçük vadinin birleştiği yerdeki dev bir kayanın üzerinde bütün haşmetiyle ayakta duruyordu. Ortadaki yüksek kulesi, kararmış, yer yer çatlamış, yamru yumru olmuş haline rağmen, yuvarlak ve geniş tabanından, tepesindeki yıkılmış küçük kuleciklere kadar hâlâ dimdik göklere baş kaldırıyordu.

Orada, ayağının altına serilmiş olan vadilere hükmeden yalnız bir kraliçe gibiydi. Bu şatoya çamlık bir yamaçtan çıkılıp, dar bir kapıdan giriliyordu, içerde çökmüş salonlar, basamaksız merdivenler, ne olduğu bilinmeyen delikler, yeraltı bodrumları, zindanlar, ortasından ayrılmış duvarlar, nasıl durduğu anlaşıl-

107

r

mayan kubbeler, otların fışkırdığı ve böceklerin kaçıştığı bir taşlar ve çatlaklar kıyameti vardı.

Bu yıkıntıda tek başıma dolaşıyordum. Aniden bu eski ve göçmüş konağın ruhuna benzeyen bir hayalet gördüğümü sandım. Irkılmışım. Biraz ilerleyince bunun hayalet değil bir canlı olduğunu farkettim. Daha önce iki kez gördüğüm ihtiyar kadın, yıkık bir duvarın arkasında durmuş, ağlıyordu. Gözlerinden boncuk boncuk akan yaşlan mendiliyle silmeye çalışıyordu.

Görüldüğü için utanmıştı. Daha fazla utandırmamak için geri döndüm, o anda bana seslendi:

-Evet bayım, ağlıyorum. Ara sıra böyle olurum işte. Şaşırılmışım, ne cevap vereceğimi bilemeden kekeleydim:

-Afedersiniz efendim, sizi rahatsız etmek istemezdim. Herhalde başınızdaki büyük felaketler geçti..

-Evet diye mırıldandı; sonra mendilini gözlerine götürerek hıçkırmaya başladı. Öylesine ağlıyordu ki içim paramparça oldu. Kendisine yaklaşıp teselli etmeye çalıştım. O da içindeki kederi artık yalnız taşımaktan yorulmuş gibi hikâyesini bana anlatmaya başladı:

-Ah, bayım, ah! Nasıl bir azap içinde yaşadığımı bilemezsiniz...

Bir zamanlar mutluydum...

Ötede, memleketimde bir evim var. Ama oraya dönemiyorum. Artık dönemeyeceğim de. Çok zor geliyor.

Bir oğlum var... Oğlum, çocuğum işte! Çocukları bilirsiniz... Ama onlar bilmezler ki... Yaşanacak günler ne kadar az!... Şimdi onu görsem belki tanımam bile! Kendisini ne kadar severdim! Daha doğmadan, içimde kıpırdadığını hissettiğim andan beri!.. Ve ondan sonra... Öper, okşar, bağırma basardım... Onun uyumasını seyrederek kaç gece geçirdiğimi hatırlamıyorum bile.

108

Adeta onun delisi olmuşum.

Babası onu yatılı okula verdiğinde her şey bitti. O zaman 8 yaşındaydı. Ve bir daha da benim olmadı. Sadece hafta sonları gelirdi, o kadar! Allahım, çekilir gibi değildi.

Daha sonra Paris'e, koleje gitti. Artık sadece uzun süreli tatillere gelebiliyordu. Her seferinde de ben görmeden değişmiş, serpilmiş ve biraz daha büyümüş olduğunu görüyor, şaşmıyor-dum. Onun benden hiç kopanlamayacak olan çocukluğunu, yakın sevgisini elimden almışlar, yanımda yetişip büyüme, delikanlı olmasını görme zevkinden beni mahrum etmişlerdi.

Düşünün bir kere! Çocuğumu ancak yılda dört defa görebiliyordum. Her gelişinde de artık ne vücudu, ne bakışı, ne gülüşü, ne sesi, ne de hareketleri eskisi gibi değildi. Bir çocuk ne kadar çabuk değişiyor! Hele bu değişikliği görmek için insan onun yanı başında değilse.

Bir yıl bıyıkları terlemiş olarak geldi! Şaştım kaldım... Ve inanır mısınız içimden biraz üzuldüm. Artık onu Öpmeye cesaret edemiyordum. Artık beni kucaklamasını bilmeyen, sanki sevi-yormuş gibi görünen ve öyle gerektiği için "anne" diye seslenen, ben onu kollanmın arasında adeta ezmek isterken sadece alnımı öpen bu kocaman esmer çocuk benim yavrum, bir zamanlar kundaklayıp tuttuğum, dizlerimde uyuttuğum, mini mini obur dudaklarına süt verdiğim kıvrırcık küçük sarışınım mıydı? Evet, bu benim sevgili bebeğim miydi acaba? Kocam öldü. Sonra da babamla annem. Daha sonra da iki kız kardeşimi kaybettim. Zaten ölüm bir eve girdi mi gidenlere ağlayacak bir iki kişiden başka kimseyi bırakmıyor.

Yalnız kaldım. Oğlum hukukta okuyordu. Onun yanında yaşayıp öleceğimi umuyordum. Beraber oturmak için bulunduğu yere gittim. Halbuki o bekâr hayatına alışmıştı. Sıkıldığını hissedince yanından ayrılıp evime döndüm. Hatalı davranmışım. Fakat oğluma yük olduğumu görmek bir anne olarak beni

109

üzüyordu.

Onu artık hiç ama hiç göremiyordum.

Bir ingiliz kızıyla evlendi. Çok sevinmiştim. Nihayet hiç ay-rılmamacasına birleşecektik. Torunlarım olacaktı. Fakat kadın bana kin bağladı. Neden olduğunu anlayamadım. Acaba oğlumu çok sevdiğimi anladı da ondan mı?

Tekrar uzaklaşmaya mecbur kaldım. Yine yalnızlığa gömülmüştüm. Evet bayım.

Yalnızlık!

Sonra ingiltere'ye yerleşti. Karısının akrabalarının'yanında yaşayacaktı. Anlıyor musunuz? Onu, oğlumu çekip aldılar benden. Bana her ay yazıyor. Evvelce gelirdi de. Ama artık gelmez oldu.

Dört yıldır kendisini görmedim. Yüzü buruşmuş, saçları ağarmıştır herhalde... Bu mümkün mü? Benim oğlum, o minicik, pembecik yavrum, bu hemen ihtiyar olan adama dönebilir mi? Artık onu göremeyeceğim herhalde!

Şimdi bütün yıl yalnız başıma gezip duruyorum. Divaneler gibi o diyar senin bu diyar benim yalnızlığımı unutmaya çalışıyorum.

Deryada kaybolmuş katre gibiyim.

Haydi bayım, yolunuz açık olsun. Yanımda durmayın artık. Bunları size anlatmak üzüyor beni.

* * *

Dönüp bayın inerken, ihtiyar kadını, ayakta durmuş, vadiye, dağlara, uzaklara, uzakların da uzaklarına bakarken gördüm.

Rüzgâr, omuzlarında taşıdığı acaip şalı bir bayrak gibi dalgalandırıyor.

110

P1?B V i NT vuIV T Iıl ı l

(Miguel de Cervantes> 1547-1616)

ispanyol sair ve roman yazarı. Fakir bir ailenin çocuğu olup hayatı zorluklar içinde #«v miştir. Madrit Üniversitesi' ni bitirdiği halde iş bulamadı.

Talebelik yıllarında yazdığı şiirlerini yayınlayacak bir kitabevi çıkmadı, tş bulmak ümidiyle Roma'ya gitti. Tanıdıklarının araya girmesi ile kardinal Giulio Acqua Viva'nın yanında mabeyinci olarak işe başlamış ise de, görevine bir türlü adapte olamaması sebebiyle kovul-muştur.

Geçimini temin etmek için ispanyol ordusuna deniz eri olarak katılan Cervantes, 1571 yılında Osmanlılar" a karşı yapılan tnebahtı Deniz Savaşı' nda sol kolundan yaralanarak sakat kaldı. Adı "Çolak Cervantes" e çıkan yazar, Haçlı zihniyetine düşman oldu. Ancak, geçimini temin edecek başka bir iş bulamadığı içindir ki, askerlik mesleğinde kaldı. Tunus'tan ispanya'ya giderken gemisi Cezayirli Türklerin eline geçti ve beş sene müddetle esir kaldı.

Fidyesi ödenip ispanya'ya dönen Cervantes askerlikten istifa edip bir devlet memurluğu bulma ümidiyle

111

resmi makamlara müracaat etmiş ise de; bu eski Haçlı'y a kimse yüz vermedi.

Cezayir'de bulunduğu sırada din değiştirdiği söylentilerinin bu soğuk karşılanmada payı büyüktü.

Bir defa aforoz edilen ve bir defa da Seville hapisanesine kapatılan Cervantes, yoksul ve sefil bir hayat yaşadı. Bu sırada yazdığı "Don Kişot" romanında yer alan Islâmi fikirlerden dolayı engizisyon tarafından zulüm göreceği korkusuyla,

kitabın orijinalini Seyyit Ha-mit bin Engeli adında bir Mağripli'den satın aldığını kaydeder. Ancak biyografi yazarları bu isimde bir müs-lüman yazar bulunmadığını, hatta Cervantes ile Engeli isimlerinin aynı kökten türediğini ve "geyik" anlamına geldiğim Eylerler. Böylece yazar, bir kalem oyunu yaparak, kendisini gizlemek istemiştir.

Cervantes'in birkaç şiir ve roman denemesi daha var ise de "Don Kişot" kadar tutulmamışlardır.

ADALET

Sanço Panza, vali tayin edildiği yere gidince burasının sıradan bir köy olduğunu görür. "Kuzgunun yavrusu kuzguna şahin görünürmüş" derler ya; denizden eser olmayan kuru bir arazi üzerinde kurulmuş bulunan bu köyün bir ada olduğunu ilân eder. Adı bundan sonra "Beleşonya Adası"dır. Yönetim Kurulu üyeleri valiyi kızdırmamak için emrine boyun eğerler.

Geleneklere göre, yeni valinin bir imtihana tâbi tutulması gerekmektedir, imtihanda üç dört mahkemede hâkimlik yapmak vardır. Eğer önüne çıkarılan zor davaları çözer, adaletle karar verirse; Yönetim Kurulu üyeleri valiliğini onaylayıp neti-

112

ceyi Dük'e bildirecekler. Aksi halde onu vali olarak kabul etmeyecek, geri göndereceklerdir.

Hâkim koltuğuna oturan Sanço, önüne getirilen bütün zor davalan, tereyağından kıl çeker gibi, kolaylıkla çözer.

Şimdi adigeçen mahkemeyi birlikte izleyelim:

Mahkeme salonuna hışımla bir kadın girdi:

-Adalet istiyorum Vali Hazretleri, adalet istiyorum!

-Ya biz burada ne yapıyoruz be kadın! Leblebi şeker mi dağıtıyoruz?.. Kuyruğuna basılmış fare gibi cıyaklayacağına derdin ne ise onu anlat! Yapılacak bir sürü işimiz var.

Bu sırada jandarmalar yaka paça bir adam getirdiler. Zayıf, kısa boylu Allah'a güç gelmesin epeyce de çirkin yüzlü idi. Kadın adamı görünce başırmaya devam etti: -Vali Hazretleri adalet istiyorum! Şu hain adam, bahçem-deki el değmemiş, tazecik gülümü kopardı...

-Gül dediğin kaç paralık şey ki, böyle kıyametler koparıyor-sun.

-Bak bak! Erkek olduğunu nasıl da belli etti. Hemen adamın tarafını tuttu.

Adalet yerini bulmadan şuradan bir adım atmayacağım. Adalet istiyorum!

-Yahu, bu da adaletle kafayı bozmuş! Daha karar vermiş değilim ki taraf tuttuğumu nasıl söyleyebiliyor?

Sanço, yanındaki Yönetim Kurulu üyelerine döndü:

-Efendiler, Beleşonya'da el değmemiş taze bir gülün fiyatı kaç paradır?

Üyelerden biri gülerek cevap verdi:

-Vallahi, onu sahibi daha iyi bilir. Ancak, anladığım kadarı ile, kadının anlatmaya çalıştığı gülle sizin bildiğiniz gül farklı şeyler...

Altın Beyinli Adam: F.: 8

113

-Gülün çeşitleri olduğunu bilmeyecek kadar câhil bir adam değilim. Ancak, neticede, alt tarafı bir gül değil mi canım!

Sanço'nun saflığı karşısında salonda bulunanlar kahkaha ile gülmeye başladılar. Vali, işin içinde başka bir iş olduğunu anladı:

-Bana bak kadın! Lafı ağzında geveleyip durma. Burası adalet kapısı. Adalet kapısında utanmak olmaz. Derdin ne ise açıkça anlat!

-Adaletin yerini bulması için dediğinizi yapacağım. Şu ırz düşmanı, adam, تنها bir yolda karşıma çıkıp, zorla bana tecavüz etti. Namusumu iki paralık etti.

Adalet istiyorum! Sanço, adama döndü:

-Ne diyorsun; kadının anlattıkları doğru mu? -Azı doğru çoğu yanlış Vali Hazretleri... -Buyurun cenaze namazına! Al birini vur öbürüne. Bu da bilmece gibi konuşmaya başladı. Ne demek, birazı doğru çoğu yanlış?

-Anlatayım Vali Hazretleri: Hâşâ huzurunuzdan, bendeniz domuz tüccarıyım. Köyünüzden oldukça uzak bir yerde çiftliğim var.

-Bana bak domuz tüccan! Burası köy değil anlı şanlı bir adadır. Yabancı olduğun için şimdilik affediyorum. Bir daha Be-leşonya adasına "köy" dediğini duymayayım; anladın mı?

Domuz tüccarı, içinden bir "sabır" çekti, "işim bu deliye kaldı ise; yandı gülüm keten helva" diye hayıflandı. Delinin suyuna gitmekten başka çaresi yoktu:
-Haklısınız Vali Hazretleri! Cahilliğimi başışlayın. Bir daha adanıza köy dersem ekmek çarpsın!

-Aferin! Akıllı bir adama benziyorsun. Nasıl oldu da Şey-tan'a uydun?

114

-Oldu bir kere Efendimiz. Nefsim Şeytan ile birlik olup sırtımı yere getirdi. Adanıza getirdiğim domuzlarımı satıp paralan cebime koymuş, çiftliğime gidiyordum. Bu kadın, تنها bir yolda karşıma çıktı:

-Az bir para karşılığında, bahçemden taze bir gül koparmak istemez misin? dedi. Cilveleriyle ve gülüşleriyle beni baştan çıkardı. Fiyatta anlaştık. Ancak işin orta yerinde parayı iki katma çıkardı. Kabul etmezsem, bağırıp çağıracağını ve beni rezil edeceğini söyledi. Zaten işin başından beri vicdanımla kavga halinde idim. Çoluk çocuğumun nafakasını üç-beş dakikalık haram bir zevkle harcamaya gönlüm razı değildi. Rezil olma pahasına kadının teklifini kabul etmedim. Dediği gibi yaptı: "Yetişin, kimsesiz bir kadına zorla tecavüz ediyorlar" diye bağırmaya başladı. Sonrası malum... Jandarmalar bizi yakalayıp buraya getirdiler. Kutsal kitap üzerine yemin ederim ki, işin aslı bundan ibaret Vali Hazretleri!

Kadın, tekrar, şirretliği ele almış; avazının çıktığı kadar bağırıyordu:

-Şu temiz alnıma kara bir leke sürdüğü yetmiyormuş gibi; şimdi de iftira ediyor! Yetişin dostlar bayılacağım, dedikten sonra yere yıkıldı.

Sanço, kadının bayıldığına inanmış gibi yaparak adama sordu:

-Domuzların kaç para yaptı?

-Bir kese altın Vali Hazretleri

-Derhal o bir kese altını çıkar; yüzüne sürdüğün kara lekenin bedeli olarak şu kadına ver!

-Fakat, nasıl olur Efendimiz?...

-Fakatı makatı yok! Ne diyorsam onu yap!

Kadın bayılma numarası yaptığı yerden, bir kese altın sözü-

115

nü duyunca, cin gibi kalkıp ayağa fırladı;

-Hay adaletinle bin yaşa Vali Hazretleri! Gerçi namus para ile ölçülmez ama; şu ırz düşmanına bir ders verdiniz. Allah ne muradınız varsa versin!

-Muradımı buseydin, bu duayı ettiğine pişman olurdu!...

Kadın, Sanço'nun söylediklerini duymadı bile. Adamın elleri titreyerek verdiği bir kese altın kaptı. Göğsüne bastırdı ve rüzgar gibi salondan çıktı.

Vali, dokunsalar ağlamaya hazır olan adamı çağırdı:

-Tez, şu kadının arkasından yetiş. Bir kenarda altınlarını ondan zorla al. Sonra da gel beni gör, dedi.

Herkes merakla işin nereye varacağını beklerken; Hâkim onlara dönüp şöyle dedi:

-Efendim Don Kişot çok haklı. Allah'ın arzusu dışında hayat süren her insanın bir Dulsinea'sı vardır. Şu ikisi aynı Dul-sinea'nın peşinde. Bakalım hangisi kazanacak...

Bir deliden böyle sözler beklemeyen Yönetim Kurulu üyeleri şaşırıp kaldılar.

"Eğer seyisi böyle olursa efendisi Dön Kişot kim bilir ne bilgili insandır" dediler.

Çok geçmeden, bahçesinden taze gülü koparılan kadın, yine avazının çıktığı kadar bağırarak salonun kapısında görüldü:

-Vali Hazretleri, o ırz düşmanı adam altınlarımı almaya kalkıştı!

-Peki alabildi mi?

-Bende ona para kaptıracak göz var mı? Vallahi adamı anasından doğduğuna pişman ettim!..

Kadın doğruyu söylüyordu. Jandarmalar zavallıyı güçlkle ayakta tutabiliyordu.

Eli yüzü kanlar içinde kalmıştı. Vali bağırdı:

116

-Ne bu halin, sünepe herif?

-Sormayın Efendimiz... Kadın keseye yaklaştırmadı bile. Kaplan gibi üzerime atılıp, pençeleriyle beni perişan etti.

-Şimdi beni dinle! Zekâdan noksan zilli karı! Beleşonya Adası Valisi Sanço Panza'yı aldatacağım mı sandın?... Eğer şu bir kese altını koruduğun gibi

namusunu da korusaydın, bu sünepe herif kılına bile dokunamazdı. Demek adamı baştan çıkaran sensin. Tez aldığın bir kese altım geri ver!

-Onu bana vermişsiniz! Bir Vali'ye sözünden caymak yakışır mı?..

-Bana bak şirret kan! Çabuk ver adamın parasını! Eğer tepemi attırırsan seni darağacında sallandırırım, bilmiş ol!

Kadm istemeye istemeye adamın parasını geri verdi. Vali tekrar gürlledi:

-Sana yarın akşama kadar mühlet veriyorum! Pilini pırtım topla adamızı terket!

Bir tek kelime edersen, inan olsun, seni acımadan astırırım. Yıkıl şimdi karşımdan!

Kadın, korkudan dili tutulmuş bir halde, tek kelime edemedi, başı önünde mahkeme salonunu terketti. Sanço Panza adama döndü:

-Şimdi de sen dinle domuz tüccarı! Sana bu adada ticaret yapmayı yasak ediyorum. Git, domuzlarını başka yerde sat! Bir daha Şeytan'a uyup çoluk çocuğunun nafakasını kötü kadınlara kaptırma. Senin gibi dangalaklar olmasa fahişelik yaşar mı be! Şu kadın gökten zembille fahişe olarak inmedi ya! Ne demek istediğimi anladın mı?

-Anladım Vali Hazretleri! -Yıkıl şimdi karşımdan...Gözüm görmesin seni! Adamı da böylece yolcu ettikten sonra papaza döndü: -Ne dersin peder, adalet yerini buldu mu?...

117

-Allah şahidim olsun ki buldu, Vali Hazretleri! içimden bir ses Cennet'in kapısını araladığınızı söylüyor. Ha gayret...

-Allah seni iki dünyada aziz etsin! Benim de istediğim budur. Gerisini boş ver...

118

(Fredrick Schiller, 1759-1805) Alman şair ve dram yazarı. Gençliğinde ilahiyat tahsil etmek istediği halde, bir subay olan babasının tivasutu ile askeri akademiye girdi. Burada up eğitimi gördü ve tabib subay olarak göreve başladı. Ancak onun gözü askerlikten çok edebiyatta idi. Shakespe-ar"a hayrandı, ilk yazdığı tiyatro eseri "Haydutlar" 1, borç para ile bastırıldı. Kitap satmayınca, maddi yönden sıkıntıya düştü. Her şeye rağmen yazmaya devam etti. Şiirleri 1782 senesinde Şiir Antolojisi'nde yayınlandı ve çok beğenildi.

Trajedî türünde yazdığı "Hile ve Aşk", 1784'de yayınlandı; hemen ardından Mannheim tiyatrosunda sahneye kondu. Çok beğenildi. Dostlarının teşviki ile, Almanya'nın edebiyat merkezi sayılan Weimar'a gitti. Orada, ileri gelen edebiyat üstatlarıyla tanıştı. Goethe, Schiller1 deki edebi dehayı farkettil ve onu Jena Üniversitesi'nde tarih kürsüsü profesörlüğüne tayin ettirdi.

Schiller, tarih öğretmenliği sırasında Flemenk'in Çöküşü ve Otuz Yıl Savaşları adlı iki tarih kitabı yazmakla kalmamış; aynı zamanda hürriyet ve insan haklarını konu alan eserlerini kaleme almıştır. İnsan ruhunun zorluklara katlanması halinde nasıl muvaffak ola-

119

bileceğini göstermiş; fazileti ve dürüstlüğü övmüştür.

En tanınmış eserleri: Orleon Bakiresi, Hile ve Aşk, Don Karlos, Wilhelm Tell, Haydutlar ve Marie Stuart'tır.

WILHELM TELL

Avusturya imparatoru, zorla ele geçirdiği isviçre topraklarında yerli halkı sindirmek için kantonların basma zâlim valiler tayin etmişti. Gressler adındaki vali, diğerlerinden daha zalim ve daha kötü bir adamdı. Akla, hayale gelmedik işkencelerle halkı canından bezdirmişti. Valinin emrindeki Avusturyalı komutanlar bile onun yaptıkları karşısında vicdan azabı çekiyordu.

içlerinde asilzadelerin de bulunduğu kalabalık bir "hürriyet ve vatan aşığı grubu" toplanmış; "kraldan daha kralcı" bu adamdan kurtulmanın çarelerini araştırıyorlardı. Kahramanlığı, cesareti ve nişancılığı ile tanınan "Wilhelm Tell", çağırıldığı halde toplantıya gelmemiş; "ben felsefeden anlamam, silaha sarılmaya karar verdiğiniz gün size katılmaya ve vatanım için canımı feda etmeye hazırım" cevabını göndermişti.

Teli, avcılıkla geçinen, ailesini ve namusunu silahı ile koruyan, güçlü, kuvvetli bir dağ adamı idi. Şehir kalabalığını sevmez sadece avladığı hayvanların derisini satmak ve kazandığı para ile ailesinin ihtiyaçlarını almak için şehre inerdi. Bir gün, alış veriş yapmış eve dönerken, Avusturyalı askerlerin zavallı

bir adamı kovaladıklarını gördü. Müthiş fırtınaya rağmen adamı gölün karşı tarafına geçirip askerlerin elinden kurtardı. Askerler, Gressler'in huzuruna çıkıp durumu olduğu gibi anlattılar. Zâlim vali, Tell'i pusuya düşürmek ve böylece halka gözdağı

120

vermek için sinsi planlar kurmaya başladı.

Dağ adamı Teli, valinin gizli planlarından habersiz, küçük oğlu Walter ile şehre inmiş, avladığı hayvanların postlarını satacağı dükkana doğru yürüyordu. Küçük Walter, meraklı gözlerle etrafı süzerken, insanların, tepesine general şapkası geçirilmiş bir smğa selâm verip geçtiklerini gördü:

–Baksana baba, dedi, insanlar şapkalı bir sırığa selâm veriyorlar; ne kadar komik?..

–Yürü! dedi babası, o tarafa bakmadan, bize ne "şapkalı sı-nk"tan!...

Şerefli ve dindar bir dağlı olan Teli, bu şapkalı sırığı şehir meydanına valinin diktirdiğini; çıkardığı bir kanunla halkı ona selâm vermeye mecbur ettiğini biliyor, şapkalı bir oduna selâm vermemek için meydanın kenarından dolaşarak kürkçü dükkânına gidiyordu. Çocuk, işin ciddiyetinden habersiz olduğu için, köle ruhlu insanların şapkalı sırığa selâm verişlerine kahkaha ile gülüyordu. Ne varki, gülmesi uzun sürmedi. Sırık nöbetçisi mızrağını çocuğun göğsüne dayayarak onları durdurdu:

–imparator adına! Kımıldamayın!

Teli, nöbetçinin mızrağını tutup oğlunun göğsünden uzaklaştırarak:

–Ne istiyorsun bizden? dedi, bırak da yolumuza gidelim!

Nöbetçi, bütün gücü ile yüklendiği halde, mızrağını dağ adamının elinden çekip alamıyor; avazının çıktığı kadar bağırarak diğer nöbetçileri yardıma çağırıyordu:

–Yetişin askerler, bu adam imparatorumuza hakaret etti! ikinci bir mızraklı koşarak geldi: –Ne var, ne oluyor? Birinci mızraklı:

–Bu adam hainin biridir! imparatorumuzu temsil eden şap-

121

kaya selâm vermedi...

Dağ adamı Teli:

–Ne imparatoru be .adam! Şapkalı bir sırıkla imparatorun ne alakası var?

ikinci Mızraklı:

–Kanuna karşı geldin, imparatorumuza hakaret ettin, yürü! Bunun cezası hapistir!...

Walter, titrek bir sesle yalvarır:

–Babam hain değildir! O şerefli bir insandır... Ne olur babamı hapse götürmeyin! Rahip Rösselman, yardımcısı Peterman kilise muhafızı ve yanlarında üç adam daha koşarak olay yerine doğru gelirler. Onları gören çocuk bağırmağa başlar:

–Yetişin erkekler! Soylu, şerefli insanlar, yetişin! Babamın bir suçu olmadığı halde hapse götürüyorlar...

Kilise muhafızı: –Ne var burada, ne oluyor? Rahip Rösselman: –Bu adamı niçin tutuyorsunuz? Birinci Mızraklı:

–O bir imparator düşmanıdır! Şapkanın önünde eğilmedi... Kanuna karşı geldi... Rösselman:

–Yanılıyorsun arkadaş! Bu adam kimseye hakaret etmez. Onun adı Tell'dir ve şerefli bir insandır. Bırakın gitsin...

Rahiple birlikte gelen ve adı Arnold olan adam: –Yalan söylüyorsun valinin uşağı! O kimseye hakaret etmedi.

122

Kilise muhafızı:

–Arkadaşlar! diye bağırıldı etrafındakilere, şerefli bir din kardeşimizi valinin köpeklerine ezdirecek miyiz?

Teli:

–Benim için başınızı belâya sokmayın ey soylu insanlar! Siz zanneder misiniz ki iki kölenin hakkından gelemeyeceğim?., istersem ikisini de gebertirim.

Uzaktan boru sesleri duyulur. Seyre gelen kadınlar bağrışırılar:

–Vali geliyor! Vali geliyor!

Birinci Mızraklı, valinin geldiğini duyunca gırtlığının var gücüyle bağırır:

–isyan var! ihtilâl var!

Vali Gressler, etrafında muhafızları, kolunda şahini, at üzerinde, değnek yutmuş gibi kasılarak kalabalığa doğru ilerler. Birinci Mızraklı koşarak valiyi karşılar ve önünde eğilir. Bire bin ekleyerek olayı rapor eder.

Gressler:

-Demek imparatorumuzu temsil eden şapkaya selam vermedin, önünde eğilmedin, öyle mi Teli?

Dağ adamı:

-Affedin efendim? Ben şapkayı görmedim bile... Kimseye de hakaret etmiş değilim...

Gressler sinsî bir gülüşle:

-Senin için çok usta bir nişancı diyorlar... Değme nişancılar seninle boy ölçüşemezmiş... Doğru mu!, Teli?

Walter:

-Doğrudur efendim! Babam, yüz adımdan daldaki elmayı vurur.

123

Gressler, bir an sustuktan sonra: -Bu çocuk, senin oğlun mu Teli? -Evet, efendim.

-Pekâlâ Teli, madem yüz adımdan daldaki elmayı vurabiliyorsun, burada, benim karşımda ve herkesin gözü önünde nişancılığını göstermelisin. Okunu al, oğlunun başına koyduracağım elmayı vurmaya hazır ol. Fakat, seni uyarıyorum, iyi nişan al ki ilk çekişte elmaya isabet ettiresin. Bunu yapamadığın taktirde kelleni uçmuş bil!... \

Orada toplanan meraklılar ve görevliler arasında bir korku ve heyecan dalgası yayıldı. Herkes ne olacağını ve işin nereye varacağını merak ediyordu.

Tell'in yüz adaleleri gerildi. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Kartal bakışlarını valinin gözlerine dikti:

-Ciddi olamazsınız efendim, dedi. Çocuğumun başı üzerindeki bir elmayı... Hayır, hayır, sevgili efendim... Bunu benden isteyemezsiniz! Bir babadan çocuğunun başına nişan almasını istemek Allah'ı denemektir!...

Tell'in bakışları valinin içine korku saldı. Ne yapıp etmeli, bu (.ağ adamından kurtulmalıydı. Yoksa, artık gözlerine uyku girmezdi...

Gressler hiddetle bağırdı:

-Çok ciddiyim, Teli! Ya dediğimi yaparsın, yahut oğlunla beraber ölürsün!..

Kalabalık içinden bir uğultu yükseldi. Bir asilzade genç, atını ileri sürerek, valinin önünde durdu:

-Sevgili efendim, şehir muaşeretinden habersiz bu zavallı adamla şaka yapmayınız... Baksanıza, yüzü bembeyaz kesildi.

Gressler, cesur genci azarlar gibi cevap verdi:

-Şaka yaptığımı da kim söyledi? İşte elma, işte çocuk ve iş-

124

te usta nişancı! Her şey hazır. Yer açın! Yüz adımdan daldaki elmayı vurabiliyormuş; benden seksen adım... Ne eksik, ne fazla; seksen adımdan elmayı vurmasını istiyorum. (Tell'e dönerek) Haydi nişancı, okunu hazırla! Vur ve hedefim şaşırma... Hedef değerli, mükâfat büyüktür... Nişan tahtasının siyah noktasına herkes isabet ettirebilir. Üstat odur ki, her yerde sanattan emin; yüreğine, bileğine ve gözüne hâkimdir. (Çocuğu göstererek) Onu şuradaki ıhlamur ağacına bağlayın!

Walter, bir çocuktan beklenmeyen cesaretle, haykırdı:

-Hayır! Beni bağlamayın! Söz veriyorum, bir kuzu gibi uslu duracağım; nefes bile almayacağım. Ancak korkaklar bağlanır... Ben korkak değilim. Cesur ve şerefli bir babanın oğluyum!..

Zâlim valinin taşlaşmış kalbi, bu sözler karşısında bile, biraz olsun yumuşamadı... Gressler'in duyup duymadığını bilmiyoruz ama Rahip Rösselman şöyle mırıldandı: "Aslandan aslan doğar, çakaldan da çakal..."

Rudolf (bir asilzade):

-Oğlum, izin ver, hiç olmazsa gözlerini bağlasınlar.

Walter:

-Niçin gözlerimi bağlayacaklarmış! Babamın atacağı oktan korkar mıyım sanıyorsunuz? Hayır efendim, değil korkmak, gözlerimi bile kırpmayacağım; cesaretle bekleyeceğim. (Babasına dönerek) Haydi baba, göster nişancılığını! Bu

zâlimin keyfini kaçırmak için okunu at hedefini vur... Korkma, Allah bizimle beraberdir.

Teli:

-Evet oğlum, öyle olması lâzım!...

Walter koşup ıhlamur ağacının yanına dikildi. Teli, seksen adım sayıp valinin istediği mesafede durdu. Okunu çıkardı. Nişan almaya hazırlanırken imparatora bağlı bir komutan olan

125

Rudnez daha fazla dayanamayarak bağırdı:

-Vali efendi, bu oyunu daha ileri götürmeyiniz! Bu sadece bir deneme idi ve görüyorsunuz ki baba da oğul da cesur ve şerefli kimseler olduklarını isbatladılar. Maksadınıza ulaştığınıza göre oyunu sona erdiriniz. Haddi aşan davranışlar, gayesindeki hikmeti kaybeder ve eğer yay lüzumundan fazla gerilirse kırılır...

Gressler:

-Siz bu işe karışmayınız komutan! Susunuz ve ben izin verinceye kadar da konuşmayınız!

Rudnez:

-Hayır, susmayacağım ve konuşacağım! Buna hakkım var. İmparatorun şerefi benim için mukaddestir. Böyle keyfi hareketleriniz halkın kinini artırır. Kini artmış, hükümete güveni kalmamış insanları idare etmek zordur. Selahiyet sınırlarınızı aşan zulümlerde bulunmaya hakkınız yoktur!

Gressler:

-Küstah! Efendine karşı bu dili kullanmaya nasıl cesaret ediyorsun?

-Benim efendim imparatorudur, siz değilsiniz! Ben de sizin gibi bir asilzadeyim. Hür doğdum ve asilzadeliliğin bütün faziletlerinde sizinle boy ölçüşebilirim. Eğer saygı duyduğum bir imparatoru temsil etmeseydiniz, eldivenimi önünüze atardım. Siz de asilzadelik kaidelerine göre buna cevap vermek zorunda kalırdınız. Evet, istiyorsanız adamlarınıza işaret ediniz, (halkı göstererek) ben şu zavallılar gibi silahsız değilim; bir kılıcım var ve kim bana yaklaşırsa...

Birinci Mızraklı haykırır: -Elma düştü! Herkes o tarafa bakar. Teli, oku atmış, oğlunun başına ko-

126

nan elmayı vurmıştır. Rahip Rösselman:

-Allah'a şükürler olsun! Çocuk yaşıyor... Etraftan birçok sesler: -Yaşasın cesur nişancı, elmayı vurdu! Gressler, hayretle: -Nasıl? Oku attı mı? Hay çılğın dağlı!

Walter, elinde parçalanmış elma ve babasının attığı ok olduğu halde, koşarak gelir:

-Babacığım! diye bağıırır, işte elma ve işte ok... Ben zaten biliyordum ki sen oğlunu vurmazsın!...

Rudolf (valiye itiraz eden ilk asilzade), elmayı Gressler'e uzatırken:

-Bakınız, Allah aşkına, elma tam ortasından yarılmış! Gressler:

-Ustaca bir atış doğrusu. Avcının hakkını teslim etmek zorundayım...

Rahip Rösselman:

-Avcıya ne mutlu! Fakat Allah'ı deneyen için ne felâket!...

Bir asilzade:

-Teli imtihanı kazandı, artık evine serbestçe dönebilmeli!

Gressler:

-Teli, cesur ve şerefli bir avcı olduğunu isbatladın. Şimdi soracağım soruya dürüstçe cevap ver: Ceketinin altına ikinci bir ok daha sakladığını gördüm... Söyle misin, bu ikinci ok ne içindi?

Teli:

-Bu atışta âdettir, efendim...

127

Gressler:

-Hayır, Teli! Bu cevap yeterli değil... Söz veriyorum, cevabın ne olursa olsun, canını bağışlayacağım.

Teli:

-Peki efendim, madem canımın emniyette olacağına söz veriyorsunuz; o halde ben de doğruyu söyleyeceğim: (Oku ceketinin altından çıkarıp valiye gösterirken)

Eğer birinci ok hedefini bulamayıp oğluma bir şey olsaydı; bu ikinci oku size çekecektim ve şüphesiz ki isabet ettirecektim!...

Gressler, adamlarına işaret vererek:

-Bağlayın şu adamı! işte, hepiniz duydunuz, bana olan düşmanlığını kendi ağzı ile itiraf etti.

Adamlar, çakallar gibi avcının üzerine hücum ederler. Onu kısıkvrak bağlayıp valinin önüne getirirler. Gressler, Tell'den kurtulmak için, bir kayık hazırlanmasını emreder. Niyeti avcıyı "Küssenah" adındaki ıssız zindana kapatmaktır. Adamlarıyla birlikte kendisi de kayığa biner. Fakat gölün ortasına geldikleri zaman müthiş bir fırtına kopar. Teli dümene geçmezse onları batmaktan kimse kurtaramayacaktır. Vali, avcının bağlarını çözdürür. Dümene geçen Teli, kayığı sahile kadar getirir. Uygun bir yerde karaya atlar. Okunu ve yayını da yanına almıştır. Kayığa güçlü bir tekme vurarak oradan uzaklaşır. Teknedekiler kurtulmaya çalışırken o dağa tırmanır. Dağın tek geçidinde pusu kurar. Vali Gressler, adamlarıyla birlikte Tell'i yakalamak için takibe başlamıştır. Avcı onları beklerken şöyle mırıldanmaktadır:

-Gel bakalım zâlim adam! Şehirde efendi sen isen, dağda da benim!.. Sakin ve şerefli bir hayat yaşıyordum. Silahımı sadece avlanmak ve namusumu korumak için kullanıyordum. Bundan sonra, mâsımlann hakkını korumak için, zâlimlere çevireceğim... O gün, titreyen ellerimle, okumu oğluma çevirdiğim

128

zaman, beni mahcup etmemesi için nasıl Allah'a yalvardım ise, şimdi de yalvarıyorum. Gel, gel de işini bitireyim ve seni asıl yerin olan Cehenneme göndereyim!...

Gressler, adamlarıyla birlikte geçide yaklaşırken söyleniyordu:

-Onu mutlaka öldürmeliyiz! Bu memlekette vali mi yoksa bir dağlı mı daha güçlü imiş göstermeliyiz... Hükümetimizin şerefini temsil eden aşapka"ya saygı duymayan biri mutlaka cezasını bulmalı.

Valinin adamlarıyla geldiğini gören perişan ve fakir bir köylü kadın, koşarak önlerine dikilir:

-Merhamet vali hazretleri, merhamet! Gressler

-Böyle ıssız bir dağ yolunda karşıma çıkmanın sebebi nedir be kadın?

Kadın, yalvaran ve merhamet dilenen bir sesle:

-Kocamı, şapkalı bir sırığa selâm vermedi diye, hapse attılar efendimiz. Bize bakacak başka kimsemiz olmadığı için çocuklarımla birlikte aç ve sefil kaldık...

Yalvarırım, kocamı bana ve çocuklarıma bağışlayın!

-Kanunlara karşı gelen birini salıvermemi istiyorsun öyle mi?

-Kocam dürüst ve şerefli bir insandır. Bugüne kadar kimseyi incitmiş değildir.

Alü aydır bir kuleye kapatılmış, mahkemenin önüne çıkacağı günü bekliyor...

Yalvarırım size, çocuklarımla hatırı için, kocamı bağışlayın!

Çocuklar da annelerinin yanına gelmiş, onun eteklerine tutunarak ağlaşmaktadırlar.

Gressler:

-Çekil yolumdan be kadın! Sen nş laf anlamaz bir sefilsin?

Attın Beyinli Adam: F.: 9

129

Ya çocuklarını alır atımın önünden çekilirsin ya da sizi çiğneyip geçerim!

Kadın:

-Ya kocamı bize bağışlarsın ya da çocuklarımla birlikte ölmeye razıyım!

-Sen çıldırmışsın, kadın!

-Yazık ki, ben bir kadınıym... Eğer erkek olsaydım ve elimde bir silahım olsaydı başka türlü hareket ederdim!

Gressler, adamlarına dönerek:

-Görüyorsunuz! Beni fazla sert bulanların nasıl yanıldıklarını görüyorsunuz...

Bu küstah insanlara boyun eğmesini öğreteceğim! Çıkaracağım yeni bir kanunla... Sözümlü tamamlamaya fırsat kalmadan vücuduna bir ok saplanır. Acı ile bağırarak elini kalbine götürür. Attan düşmek üzeredir. Kısık bir sesle:

-Bu ok, Tell'in okudur! Yazıklar olsun, Allah bir efendinin değil de bir

dağlının tarafım tuttu!...

Köylü kadın, yere düşen valinin vücudunu göstererek, çocuklarına şöyle seslenir:

-Bakın yavrularım! Bir zâlim nasıl ölüyor?..

Gressler'in adamları şaşkın ve korku dolu gözlerle etrafı ararken; Teli, yukarıda, kayaların üzerinde görünür:

–Ey zâlim, nişancıyı tanıdın! işte Allah'ı sınavanların âkibeti budur!... Senin ölümün, bütün zâlimlere ders olsun.

130

AntonPavloviçÇEHOVHZ^t

yatro yazarıdır. 1860 yılında Karadeniz'de, Rus Umanı olan Taganrog'da doğdu. Azatlı bir kölenin torunu ve iflas etmiş bir bakkalın oğluydu. Çehov'un çocukluğu, babasının dükkanına gelen kimseleri incelemek ve anlattıkları hikâyeleri dinlemekle geçti.

Moskova Üniversitesi'nde başladığı tıp tahsilini 1884'de tamamladı. Ancak, 1892-1893'deki kolera salgını dışında doktorluk yapmadı, tik hikâyesi 188ffde yayınlandı. Ivanov adlı oyunu ve Step adlı hikayesiyle tanınıp, üne kavuştu. Sıradan konuları şaşırtıcı bir kolaylıkla işliyordu. Hikâyelerini mizahi bir dille yazan Çehov ilk eserlerinde "Antoşa Çehont" takma adını kullanmıştı. 1897'de vereme yakalanınca hayat görüşü değişti. Bundan sonra yazdığı eserlerde mutsuzluk, umutsuzluk ve karamsarlık ağır basar. Doktorların teklifiyle ılıman bir iklime sahip olan Kırım'a yerleşti, ikinci oyunu olan "Martı"yı orada yazdı. En ünlü oy unlan, "Vanya Dayı, Üç Kız Kardeş ve Vişne Bahçesi" dir.

131

1904 yılında Almanya'nın Badenweiller kasabasında öldü. Cenazesi Moskova'da toprağa verildi.

GİZLİ TEFTİŞ

Pyotr Pyotroviç Posudin, ara sıra devlet görevlilerini şikâyet eden mektuplar alırdı. Bugün de aldığı imzasız ihtar mektupları üzerine N. kasabasında teftiş yapmak üzere at arabasıyla gizlice yola çıktı.

Dedektifler gibi yüzünü paltosunun iki yakası arasına gizleyerek:

"Çığ gibi tepelerine inceğim!" diye hayal kuruyordu. "Rezil herifler, yapmadıkları yolsuzluk kalmıyor. Bunu da yanlanna kâr sayıyorlar. Hiçbir şeyin gizli kapaklı kalmayacağını bilmiyorlar. Çevirdikleri dolapları ortaya çıkardığımda duyacakları dehşeti şimdiden görür gibiyim. "Çağırın bakalım falanla filanı!" dediğimde yüzlerinin alacağı şekli doğrusu merak ediyorum. Kimbilir nasıl afallayacaklar."

Hayaller içinde bir müddet gittikten sonra Posudin, arabacıyla biraz çene çalmaya karar verdi. Şöhret budalası bir adam olduğu için önce kendinden başladı:

–Sen, Posudin'i tanıyor musun?

Hafifçe gülümseyen arabacı:

–Nasıl tanımam onu, dedi. Elbette tanırız!

–Peki niçin gülümsedin?

–Sorunuz biraz tuhaf beyim. En küçük memura varıncaya kadar tanıyoruz da, en yetkili kişilerden biri olan Posudin'i tanımaz mıyız?! Onu tanımayan yok gibidir.

–Olabilir, olabilir... Peki senin kanaatine göre nasıl bir

132

adam şu Posudin?

Şöyle bir esnedi arabacı. Atlan kamçıladıktan sonra: –Zararsız.... dedi. İşini bilen, efendi bir adam. Buraya tayin edileli daha iki yıl bile olmadı, neler neler yaptı. Çok şeyler becerdi.

–Ne gibi şeyler mesela?

–Önemli işler beyim, önemli işler. Allah ondan razı olsun. Yollarımızı düzelttirdi. Demiryolunu buradan geçirtti. Hohryu-kov'u görevden uzaklaştırdı. Herşey bir yana şu Hohryukov'un işine son vermesi var ya, belki de yaptığı en hayırlı iş oldu. Sen Hohryukov'u bilmezsin beyim, madrabazın biriydi. Hergele, milletin kanını emerdi. Posudin öyle mi? Gelir gelmez Hohryu-kov'un yelkenleri suya indi. Ondan eser bile kalmadı... işte böyle beyim! Posudin rüşvet yemez. Sen ona yüz ruble, bin ruble vermeye kalk, almaz, dönüp bakmaz bile.... Posudin içinden neşelendi.

"Allah'a şükürler olsun. Hiç olmazsa beni bu yönden anlamışlar." diye düşündü.

"Doğrusu buna sevindim."

Arabacı devamla:

-Okumuş bir adam, kültürlü... dedi. Kibirli değildir. Bizimkiler şikâyete gitmişlerdi. Hepsinin elini sıkmış, "buyrun, oturun" demiş, efendilerle konuşuyormuş gibi muamele etmiş. Bizimkiler daha meseleyi tam olarak açmadan, hemen "arabayı hazırlasınlar" diye haykırmış. Doğruca buraya geldi, emirler yağdırdı, işleri yoluna koydu. Çok çalışkan bir adam, ateş gibi. Yavaş yürüdüğü görülmemiştir, koşar durur. Eskisinden çok daha iyi. Gerçi öteki de fena adam değildi. Gösterişliydi, caka satmayı severdi. Bir seslenmeye görsün yer yerinden oynardı. Vilayette memurlar diken üstünde dururlardı. Bir yere teftişe gittiği zaman kilometrelerce öteden duyulurdu. Ama gösteriş ve çalışkanlıkta şimdiki ötekenden çok daha üstün. Şimdikinin ze-

133

ka ve kabiliyeti ötekenden yüz misli fazla. Her bakımdan iyi adam ama yalnız bir tarafı fena, o da ayyaşın biri olması!..

Posudin:

"Hoppala!" diye düşündü.

-Onun ayyaş olduğunu nereden biliyorsun?

-Tabi beyim, ben onu sarhoş görmedim. Yalan uydurmayı da sevmem. Ama söylüyorlar. Gerçi onlar da görmemişler ama, ortalıkta bir söylentidir dolaşiyor. Posudin'in açıkta içtiği görülmemiştir. Toplantılarda, misafirliklerde, kalabalık yerlerde hiç içmez. Kendi evinde çekiyormuş. Sabah yatağından kalkar, gözlerini açar açmaz, votka diye bağınrmış. Uşağın getirdiği votkayı yuvarlar yuvarlamaz bir bardak daha istermiş. Böylece bütün gün çeker ama hiç belli etmezmiş. Demek kendini tutmasını biliyor. Halbuki Hohryukov öyle miydi, içtiği zaman köpekler gibi ulurdu. Posudin'in burnu bile kızarmıyor. Çalışma odasına kapanır, çek babam çek, çekmekle ne oluyorsa. Yabancılar görmesin diye yazı masasının bir gözüne lastik bir boru uydurmuş. Bu çekmede votka her zaman hazır duruyormuş. Şöyle bir eğilip emince, sarhoş oldun gitti. Arabaya bindiğinde de çantasında taşıyormuş.

Posudin dehşet içinde kaldı:

"Nereden biliyorlar. Aman Allahım, bunu bile biliyorlar! Ne rezalet!..."

-Köftehor, içmekle ne kazanıyor sanki. Bize de hep böylele-ri vuruyor. Şöyle dört dörtlük bir adama rastlayamadık gitti... Kadınlardan yana da böyle. Rezalet vesselam! Yedekte on tane kadar bulunduruyor... İki tanesi de evinde kalıyor... Birisi kâtip yerine. Üçüncüsü de Kaçalniy sokağında oturuyor... Adamı kukla gibi oynatıyorlar. Hakimiyet onların elinde. Tam bir kepazelik!

Posudin kızarak: 134

"Rezalet! diye düşündü, iğrenç bir şey. Neler de biliyorlar. Hem de kim biliyor. Bir arabacı, şehre bile inmeyen bir mujik!"

Sinirli sinirli:

-Bütün bunları nereden biliyorsun? diye sordu.

-Söylüyorlar... Kendim görmedim ama işittim. Hem öğrenmek o kadar zor değil. Uşakla seyisin dilini kesemezsin ki... insanların gözünden hiçbir yere kaçamazsın. Bugün gizli yaparsın yann açığa çıkar. Mesela, Posudin'in şu yeni adetini ele alahm: Teftişlere gizli gitmek adeti. Güya suçüstü yapacak. Eskisi bir yere gitmek istedi mi, bir ay öncesinden haber verirdi. Yola çıkacağı zaman da öyle şatafatlı, öyle gürültülü çıkardı ki, her tarafı velveleye verirdi. Önden, yandan ve arkadan atlılar koştururdu. Gideceği yere vannca, yer, içer, yatar, sonra haydi bak* hm iş üzerinde çene çalmaya. Bağırıp çağırır, tepinir, sonra geldiği gibi geri dönerdi. Şimdiki bir şey duydu mu hemen gizlice oraya gitmeye kalkıyor. Kimse görmesin, anlamasın diye... Maskaralıktan başka bir şey değil... Sabahın erken saatlerinde herkesten gizli evden çıkıyor, doğru trene. Gideceği yere kadar gidip, sonra da bir araba tutuy,or. Öyle posta arabası, fayton veya kibarca bir şey tutsa neyse. Bir mujik arabaki. Yolda tanınmasınlar diye başını sarıp sarmalıyor, sesinden anlamasınlar diye de yol boyunca kart köpek gibi hırslayıp duruyor. Bunları anlattıkları zaman gülmekten katılırsın. Bu da gider, sanır ki kimse tanımayacak. Halbuki bu söylentilerden haberdar olanlar hemen tanır onu.

-Peki nasıl tanıyorlar?

-Basbayağı. Bir bakışta tanımak mümkün. Eskiden Hohryukov, gizli seyahat ettiğinde biz onu yumruğunun ağırlığından tanırdık. Eğer müşterinin yumruğu tam çene kemiğine gelmişse anlardık ki bu Hohryukov'dur. Posudin ise bayağı bir

yolcudur, bayağıca hareket eder. Ama sadeliğe uyabilecek bir adam değildir. Posta merkezlerinden birine gelindiğinde başlar söylenme-
135

ye: Ne kadar soğuk, pis kokuyor, vs. vs. Ardından piliç ister, meyva ister, reçel ister, istemediğini bırakmaz. Posta merkezlerinde artık öğrenmişlerdir. Birisi kışın ortasında piliç ile meyva isterse bilki o Posudin'dir. Yahut birisi menzil amirine "Azizim" diye hitap ediyorsa bunun Posudin olduğuna yemin edebilirsin. Hem onun bütün hareketleri kendine göredir. Yatması, kalkması, sürdürdüğü kokular... Posta merkezinde kanepeye uzanır, yastığının yanına üç tane mum koydurtur, çevresine lavanta serper ve başlar kâğıtları okumaya. Bu durumda onu değil merkez amiri, bir ahmak bile görse tanır.

Posudin:

"Sahi, sahi..." diye düşündü. "Nasıl, oldu da bunların daha önce farkına varmadım."

-Zaten onu tanımak isteyen adam, işin içinde meyva ile piliç olmasa da tanır. Günümüzde artık telgraf var. Anında her-şeyi öğrenmek mümkün. Sen istediğin kadar suratını sanp sarmala, kendini belli etmemeye çalış. Burada senin yola çıktığını öğrenmişlerdir bile. Posudin belki daha evinden çıkmadan burada herşey hazır. Lütfen buyrun, onları suçüstü yakalamaya, mahkemeye sevkedip işten el çektirmeye! Ne mümkün! "Müfettiş bey, gerçi sen gizlice geldin, ama bak bizim her şeyimiz tertemiz!..." derler. O da sağına bakar, soluna bakar, güya teftiş eder, geldiği gibi çekip gider. Üstelik takdir eder. Hepsinin elini sıkar, rahatsız ettiği için özür diler... İşte böyle! Sen ne sandın ya beyim! Bunların hepsi anasının gözü. Şeytana külahını ters giydiren cinsten. Yaptıklarına bakarak hayretinden parmağını ısırır! Adama pireyi deve diye yuttururlar... Mesela bugünkü hadiseyi ele alalım. Sabah erken yola çıktığımda karşıma Yahudi istasyon büfecişi çıktı. Koşa koşa geliyordu. "Nereye böyle çıfıt cenapları?" diye sordum. "N kasabasına yemekle meze götürüyorum" dedi. "Orada bugün Posudin'i bekliyorlar." Nasıl ama, hah hah ha... Posudin belki daha yola çıkmaya hazırla-

136

nıyor, yahut tanınmamak için yüzünü sarmalıyordun Yola da çıkmış olabilir. Ve bunu hiç kimsenin bilmediğini sanıyor. Oysa gideceği yerde balık da, şarap da, meyva da hazır. Ne buyuru-lur? O belki yolda giderken düşünüyordur: "İşiniz bitmiştir baylar, balyoz gibi tepenize ineceğim!" Halbuki bayların umurunda mı! Varsın gelsin, geleceği varsa göreceği de vardır. Onlar bütün ipuçlarını çoktan gizlediler.

Posudin; kısık bir sesle:

-Geriye! diye bağırdı. Gerid dön, hayvan herif!

Arabacı şaşırıp, dönüp adama baktı, bir dedektif gibi paltosunun iki yakası arasından yüzünün ancak bir kısmı görülebilen bu adam Posudin'den başkası değildi.

Arabayı durdurdu, atlan geriye doğru çevirip kırbaçladı...

137

YILBAŞI HİLEKARLARI

Bu gece Zahar Kuzmiç'in evi pek kalabalıktı. Yeni yılı kutlamak için eve birçok misafir gelmişti. Misafirlerin ekserisi, yaşlı başlı, ağır, hal ve vakti iyi kimselerdi. Bunların içinde bir tek serseri bulmak kabil değildi. Herkesin yüzünde ciddiyet, vakar, ağırbaşlılık okunuyordu.

Misafir salonunun şık ve büyük kanapelerinden biri üzerinde emlâk sahibi Gusev ile, Zahar Kuzmiçler'in veresiye mal aldıkları bakkal Kazmahalov oturmuş, çene çalıyorlardı. Konuşma mevzusda, kızların koca bulma meselesiydi.

Emlâk sahibi Gusev:

-Bugün, içki içmiyen, iş güç sahibi bir damat bulmak cidden güç bir mesele, diyordu. Hem de çok güç!..

-Mamafih evin içinde bir intizam hüküm sürmesi mühim î bir meseledir. Evin içinde şey... olmayınca intizam olmaz!..

-Evet haklısınız!.. Evin içinde intizam olmazsa hiçbir şey olmaz!.. Fakat bugünkü evlerde, bugünkü aile hayatımızda intizam ne gezer!..

Bunların hemen yanı başında, üç kocakarı, koltuklara gömülmüş bir vaziyette, konuşanların ağızlarının ta içine bakıyorlardı. Kocakarıların gözlerinde tuhaf bir hayret ifadesi okunuyordu.

Salonun bir köşesinde ev sahibinin akrabalarından Guri Markoviç, Meryem ana kandiline bakıyordu.

Misafir odasına bitişik yatak odasından müthiş bir gürültü 138 yükseliyordu. Burada genç kızlarla delikanlılar tombala oynuyorlardı. Oyun yüksek değildi. Kartelâsı bir kapikti. Oyun masasının yanı başında, ortaokul talebesinden Kolya duruyor ve ağlıyordu. Çünkü o da oyuna iştirak etmek istediği halde müsaade etmiyorlardı.

Küçük oluşu, parasının bulunmayışı sanki onun kabahati miydi?..

Bu sırada oyun oynayan misafirlerden biri Kolya'ya dönerek:

-Ne ağlıyorsun sanki?... dedi. Annen işitirse mutlaka gelip seni döver.

Bu sırada mutfaktan annenin sesi duyulur: -Ağlıyan kim?.. Yoksa sen mi ağlıyorsun Kolya?.. Kuzum Varvara Guryevna, şunun kulaklarından çeksene!.. Ev sahiplerinin bir battaniyeyle Örtülü karyolası üzerinde kırmızı roplar giyinmiş iki kız oturmaktaydı. Kızların karşısında, yüzü bir kediyi andıran yirmi üç yaşlarında bir delikanlı duruyor ve onlara kur yapmağa çalışıyordu:

-Kadınlar bir pırlantadır; fakat onlar insanı pekâlâ mahva kadar sürükleyebilirler.

-Ya erkekler?.. Erkekler umumiyetle sevmek kabiliyetinden mahrumdurlar...

Onlardan her türlü kaba hareketler beklenebilir...

-Çok tuhaf düşünüyorsunuz matmazeller!.. Erkeklerle taraftarlık etmeğe hiç de niyetim olmadığı halde, his bakımından erkeklerin kadınlardan üstün olduğunu söylemek mecburiyetindeyim...

Odanın içinde, ev sahibi Zahar Kuzmiç ile büyük oğlu Grişa, aralarında bir şeyler konuşarak, tıpkı kafesteki kurtlar gibi, bir köşeden diğer köşeye gidip geliyorlardı, ikisi de öğle yemeğinde, biraz fazla votka kaçırdıkları için fena halde susamışlardı. Zahar Kuzmiç daha fazla dayanamadı. Mahmurluğunu gidermek 139

düşüncesiyle mutfağa gitti.

Mutfakta kansı sigara böreği kızartmakla meşguldü. Zahar Kuzmiç bir müddet karısını seyrettikten sonra:

-Malaşa, dedi misafirlere yiyecek bir şey ikram etsen fena olmaz!..

-Beklesinler!... Daha şimdiden yiyip içmeğe başlarsanız saat on ikide ne yiyeceksiniz?.. Biraz daha beklerseniz geberecek değilsiniz!.. Haydi çık dışan!... Ayaklarımın altında dolaşıp durma!...

-Malaşa, birer kadehçik olsa kâfidir olmaz mı?.. Bundan sana hiçbir zarar gelmez!.. Haydi ne olursun?..

-Hay Allah'ın belâsı!.. Çık dışan diyorum sana!... Git misafirlerle meşgul ol. Mutfakta ne işin var?..

Zahar Kuzmiç içini çekerek mutfaktan çıktı. Doğru büyük duvar saatine giderek saatin kaç olduğuna baktı. Saat henüz, on biri sekiz geçiyordu, içki masasına oturmaya daha 52 dakika vardı. Bu pek müthiş bir şeydi, tçki vaktini beklemek kadar kötü bir şey olamazdı. Ayazda beş saat tren beklemek, beş dakika içki beklemekten bin defa daha iyi ve daha kolaydı.

Zahar Kuzmiç, nefretle, öfkeyle bir defa daha saate baktı. Bir müddet böylece durduktan sonra saate yaklaşarak saatin yelkovanını beş dakika ilerletti.

Ya büyük oğlu Grişa?.. Kendisine hemen şu dakikada içecek bir şey verilmezse en yakın meyhanelerden birine giderek içmek niyetindeydi... Gündüzkü rakının tesiri geçmek üzereydi. Baş şiddetle ağrımağa başlamıştı. Susuzluktan içkisizlikten gebermeğe hiç de niyeti yoktu?..

O da mutfağa, annesinin yanına yollandı:

-Anneciğim, içki masası henüz kurulmadı diye misafirler bayağı içerlemeye başladılar.. Doğrusu pek ayıp!.. Hiç olmazsa

140

birer kadehçik bir şey ikram etsek?..

-Biraz daha sabredin!... Geberecek değilsiniz!... Zaten şunun şurasında ne kaldı ki?.. Hem rica ederim sen burada ayak-lanmın altında dolaşıp durma!..

Grişa öfkeyle mutfağın kapısını kapadı ve belki yüzüncü defa olmak üzere saate bakmağa gitti. Saatin yelkovanında en ufak bir merhamet ifadesi bile yoktu. Hemen hemen eski vaziyetini muhafaza ediyordu.

Grişa kendi kendini teselli ederek:

–Herhalde geri kalıyor, dedi.

Ve şehadet parmağıyla yelkovanı yedi dakika ilerletti.

Az sonra, ev sahibinin küçük oğlu, orta okul talebesi Kolya saatin yanından geçiyordu. Saatin tam altına gelince birdenbire durakladı. Zamanı hesaplamaya başladı. O da büyük bir sabırsızlıkla, herkesin "Horra!... diye haykıracağı anı bekliyordu. Halbuki yelkovan inadına ağır hareket ediyordu. Kolya bir sandalyeye bindi. Ürkek ürkek etrafına bakınarak o da ebediyetten beş dakika çaldı. O da yelkovanı beş dakika ilerletti.

Bu sırada, ev sahibinin karyolası üzerinde oturmakta olan iki kızdan biri, onlarla dalga geçmeğe çalışan delikanlıya dönerek:

–Kuzum Kopeykin, dedi, sabırsızlıktan ölüyorum. Kel-öre-til*1* olduğunu öğreniver!.. Kolay mı, yeni yıla giriyoruz. Yeni yıl; yeni talih, yeni kısmet demektir.

Kopeykin süratle koridora çıktı ve saate koştu. Saatin yelkovanına bakarak:

–Hay Allah'ın belâsı, diye söylendi, daha pek çok varmış!... Halbuki karnım da zil çalıyor. "Horra!" diye haykırdıkları zaman Katya'yı mutlaka öpeceğim!..

1) Fransızca "saat kaçtır" mukabili, "Ödle hevre est-il?" yerine kullanılmıştır. 141

Kapeykin saatten ayrıldı.. Bir iki adım attıktan sonra durakladı. Bir müddet düşündü ve eski yıldan altı dakika çaldı.

Bu arada Zahar Kuzmiç iki bardak su yuvarladı. Fakat nafile... içindeki ateş suyla sönecek cinsten değildi. Arada bir mutfağa uğruyor, fakat her defasında kansı tarafından kapı dışan ediliyordu. Soğumak için pencereye konmuş olan şişeler, onu kendilerine doğru çekiyordu. Artık beklemeye kudreti kalmamıştı. Fakat yapılacak hiçbir şey de yoktu. Gene son tedbire başvurmaktan başka bir çare göremedi: Saat emrine amadeydi... Doğru saatin yanına koştu. Fakat oraya gidince, babalık sıfatını incitecek bir manzarayla karşılaştı: Büyük oğlu Grişa saatin yelkovanını ileri götürmekle meşguldü.

–Hey!.. Sen orada ne yapıyorsun? Ha?.. Yelkovanı ilerlettin?.. Ayıp değil mi?.. Ha?.. Bu düpedüz hilekârlıktır!..

Zahar Kuzmiç öksürdü. Suratım ekşitti ve sözüne devam etti:

–Haydi bakayım defol oradan!..

Oğlu ayrıldıktan sonra o da, bir dürtüyle yelkovanı bir miktar daha ilerletti. Yeni yıla on bir dakika kalmıştı. Baba-oğul, birbirini müteakip salona girerek içki masasını hazırlamaya koyuldular.

Az sonra Zahar Kuzmiç kansına seslendi: –Malaşa, elini çabuk tut, yeni yıla giriyoruz.

Kadın, kocasının doğru söyleyip söylemediğini anlamak için koridora fırladı. Uzun müddet saate baktı: Kocasını yalan söylemiyordu.

Kadın kendi kendine söylenmeye başladı:

–Aksiliği gördün mü?.. Domuz yahnisi hâlâ pişmedi. Ne yapmalı acep?..

Kadın, bir müddet düşündükten sonra titreyen eliyle yelko-142 vanı gerilettili. Eski yıl yirmi dakika kazanmıştı.

Kadın:

–Geberecek değiller a!., diye söylendi ve gerisin geriye mutfağa koştu.

143

BOMBELİ AYNA

Karımla salona girdiğimizde bizi rutubetli küf kokusu karşıladı. Belki yüz senedir ışığa hasret olan yerler aydınlanınca, irili ufaklı bir sürü fare kaçışmaya başladı. Kapıdan giren rüzgâr, köşede, bucakta yığılı kâğıtları oraya buraya uçurdu. Kimbilir ne zaman ve kime yazılmış mektuplar, çoğunun sahibini tanımadığımız resimler yerlerdeydi. Yosun tutmuş duvarlarda asıl portrelerden birinde dedem gururla ve sert bakışlarıyla beni süzerken;

–Malına mülküne sahip çıkmayan evlat, sana temiz bir dayak atmalı, der gibiydi. Ayak seslerimizin yankılaşım işiterek salonda dolaştık, benim öksürüklerim dedeme cevap oldu.

Dışarda esen rüzgâr, bacalarda acaip sesler çıkarıyor, sanki şöminede ağlayan birisinin iniltileri geliyordu. Terkedilen ev, terkedilen herşey ve gidenlere ağlayan rüzgâr sesi beni kedere boğdu. Bir de camlara vuran iri iri yağmur taneleri yok mu, sanki hüngür hüngür ağlayan birinin gözyaşları gibiydi.

–Ah, atalarım, büyüklerim, yazar olsaydım, şu hale bakıp bir roman yazabilirdim, öyle ya, duvarlarda arz-ı endam eden şu insanlar bir zamanlar bu dünyada yaşadı. Kimbilir başlarından ne gibi maceralar geçti. Annemin şu acaip suratlı ninesine bak. Her bir çizgi yüzüne bir dere dere gibi oturmuş. Kimbilir hangi fırtınalara tutuldu, hangi sellere kapıldı?

Kanma dönerek:

144

–Köşedeki aynayı görüyor musun? Tunç çerçeveli ayna. Yanında ninemin fotoğrafı var, dedim.

Karım, kararmış tunç çerçeveli aynayı görmeye çalışırken ben devam ettim:

–Ninem bu aynaya bir bakmış, satıcının istediği parayı verip hemen almış. Çünkü ayna sihirli imiş. Ninem, gece demez, gündüz demez, fırsat buldukça bu aynanın karşısına geçer, kendini seyredermiş. Bir bakıma bu ayna onun felaketi olmuş. Kıymetini bilmeyenlere de içerlermiş. Ölünceye kadar aynayı evinden ayırmamış. Bu sadık dostuyla mezara birlikte girmek istemiş, ayna tabuta sığmadığı için vasiyeti yerine getirilememiş.

Karım:

–Ninen, aynadan ayrılmayacak kadar hafif bir kadın mıydı? diye sordu.

–Öyle olsa başka aynalara da bakardı. Bu aynada şeytan varmış, sihirliymiş. Böylece aynaya yaklaştık. Doğrusu biraz da korkarak aynanın üzerindeki tozları sildim. Aaa, aynada gördüğüm sanki benden başka birisiydi. Suratım çarpılmıştı. Hafif yandan bakınca burnum sol yanağımın üzerine bindi, çenem iki misli oldu. Birazcık yer değiştirdim, aynadaki suratım balon gibi şişti. Kahkahayı bastım. Ayna bombeliydi...

Kahkaham karımı meraklandırdı. Sihirli ayna ve benim kahkaham... "Ninemin garip zevkleri varmış" derken, kanm aynanın karşısındaydı. Birdenbire yüzü sarardı, titredi ve müthiş bir çığlık attı. Elindeki şamdan yere düştü ve mum söndü. Etrafı zifiri karanlık sararken büyük bir kütlelerin yere düştüğünü duydum, karım bayılmıştı.

Şiddetli rüzgâr tam o sırada pencerelerden birini açmaz mı? Rüzgârın vınlaması, kâğıt sesleri, içeri düşen ay ışığı, tüylerim diken diken oldu. Karımı kucaklayıp kaldırdım, zar zor yürüye-

Altın Beyinli Adam: F.: 10

145

rek dışarı çıkardım, eve geldik.

Karım, hep aynayı sayıkladı. Kendine gelir gelmez de ilk sözleri şunlar oldu:

–Ayna, ayna nerede, aynayı verin!

ilmimi evham basmıştı. Artık aynanın bombeli değil, şeytan-lı, sihirli olduğuna ben de inanmıştım. Karımı kaybetmemek için aynayı unutturmaya çalışıyordum. Amma ne mümkün, karım yemiyor, içmiyor, durmadan aynayı istiyordu. Yataklara düştü. Doktor hastalığını tehlikeli buldu. Çar naçar tekrar ata yuvasına gittim, içimdeki korkuyu bastırarak aynayı alıp getirdim.

Karım aynayı karşısına koydu, baktı, baktı, sonra aynayı öptü, kahkahalarla gülmeye başladı. Artık iyileşmiş, canlanmıştı. Yiyor, içiyor, işlerini görüyordu. Fırsat buldukça da aynaya bakar, gözlerini ondan ayırmadan fısıldardı:

–Gerçekten bu ben miyim?

Yüzünde hafif bir pembelik dolaşır, mutlu olur, kendini hayran hayran seyredirdi:

–Evet ben buyum. Kocam yalan söylüyor, insanlar yalan söylüyorlar. Ah, ah.

Yüzümün bu güzelliğini daha evvel görseydim bu adamla kesinlikle evlenmezdim.

O, benim gibi güzel bir kadına layık değil! En cesur şövalyeler, en asil lordlar benim ayaklarıma kapanmalı, güzelliğime hayran olmalıydılar, derdi...

Aradan uzun seneler geçti. Birgün, karımın tam arkasında dururken, gözüm aynaya ilişti. Aman Allahım! Karşımda sanki bir dünya güzeli vardı. Bombeli ayna, karımın dar ve uzun yüzünü ayın ondördü gibi gösteriyordu. Gerçekten aynada

eşine rastlamadığım, gözkamaştırıcı güzellikte bir kadın vardı. Aynadaki kadını sevmemek mümkün değildi.

Aynada kendime baktım. Yuvarlak çehrem basılmış, alnım çeneme yaklaşmış, kulaklarım birbirinden iyice uzaklaşmıştı.

146

Bombeli ayna güzeli çirkin, çirkinini güzel gösteriyordu. Karım senelerce bu aynada teselli buldu, mesut oldu.

Ben aynanın karşısına geçip vahşi kahkahalar atarken, ka-nm:

-Ne kadar güzelim, diyordu.

147

HATİP

Güzel bir yaz sabahı üst düzey memurlardan Kiril İvano-viç'i son yolculuğuna uğurlamaya hazırlanıyorduk. Zavallının ölümüne, memleketimizde salgın halini alan iki hastalık sebep oldu: Biri ahlaksız ve şirret kadın, diğeri de sarhoşluk.

Cenaze alayı kiliseden çıkıp mezarlığın yolunu tuttu. Bu sırada, ölen kişinin mesai arkadaşlarından Poplavskiy isimli memur, genç ama oldukça tanınmış bir hatip olan dostu Grigori Petroviç Zapoykin'i getirmek üzere arabaya atlayıp uzaklaştı.

Zapoykin eşsiz bir hatiptir. Uyku sersemliğiyle, aç karnına, fitil gibi sarhoşken, sıtma nöbetleri geçirirken, kısacası her zaman ve her yerde nutuk atabilir. Doğumlarda, yıldönümlerinde ve mezar başlarında ondan iyi konuşanını bulamazsınız. Konuşması, yağmur, borusundan akan su gibi düzgün, kusursuz ve coşkuludur. Kullandığı acıklı sözler lügatlara sığmayacak kadar boldur. Her zaman pek ustaca ve uzun uzun konuşur. Öyle ki, esnaf düşünlerinde onu susturmak için bazan polisi yardıma çağırmak gerekir.

Poplavskiy, arkadaşını evde bularak,

-Aziz dostum! dedi. Hemen giyin de gidelim. Sana ihtiyacımız var. Bizimkilerden biri öldü, şimdi öbür tarafa yolcu ediyoruz. Mezarı başında bir şeyler söylemek lazım. Küçük memurlardan olsaydı seni rahatsız etmezdik ama bu ölen koskoca bir başkatip. Bir çeşit kalem sultanı yani. Böyle birini nutuksuz gömmek yakışık almaz. Bütün ümidimiz sende.

Zapoykin esnedi:

148

-Ha, başkatip mi? Şu ayyaş herif, değil mi?

-Evet ayyaş. Törenden sonra gözleme ile meze de olacak. Üstelik araba parası alırsın. Haydi, canımın içi, gidelim! Şöyle Çiçeron'vari bir nutuk öyle makbule geçer ki!

Zapoykin bu teklifi memnuniyetle kabul etti. Saçlarını karıştırıp yüzüne hüzünlü bir ifade vererek Poplavskiy ile birlikte yola çıktı.

Arabaya bindikten sonra,

-Sizin başkatibi çok iyi tanıyorum, dedi. Toprağı bol olsun, düzenbaz ve keratanın tekiydi.

-Ama Zapoykin, ölümlere sövmek günahdır.

-Orası öyle ama, ne olursa olsun, dolandırıcının biriydi o. Para almadan iş yaptığı görülmemişti. Milletın kanını emerdi.

İki ahbap yetişip cenaze alayına katıldılar. Ölüyü çok yavaş götürüyorlardı. Bunu fırsat bilen ahbaplar, yolda rastladıkları meyhanelere uğrayıp, ölünün ruhunu şad etmek için birkaç kadeh yuvarladılar.

Mezarlıkta gömme duası okundu. Ölünün karısı, kaynanası ve baldızı adetlere uyararak -sanki gidene geri getirecekmiş gibi- bol bol ağladılar. Karısı, "Beni onun yanına gömün!" diye feryad ü figan etti. Ama herhalde dul maaşını hatırlamış olacak ki kocasının peşinden mezara girmedi.

Zapoykin, herkesin sakinleşmesini bekledikten sonra ortaya çıktı. Orada bulunanları şöyle birer birer süzdükten sonra konuşmasına başladı:

-Gözlerimize kulaklarımıza inanalım mı? Bu tabut, şu akan gözyaşları bir rüya mı yoksa? Ama ne yazık ki bir rüya değil! Gözlerimiz de bizi aldatmıyor! Daha dün kadar çalışkan, temiz ve dinç biri olarak tanıdığımız, yorulmak bilmeyen bir an gibi yaptığı balı devletin kovanına taşıyan şu insan, ezelden gelip ebede gitti. Acıma bilmeyen ölüm, ümitlerle dolu olduğu bir

149

zamanda, kemikleşen ellerini ona uzattı. Ne acı bir kayıp! Onu bize kim unutturabilir? Bizde iyi memurlar az değildir ama Pro-koffiy Osipiç eşsizdi. Vazife aşkıyla yanan, görevine bağlı bir insandı. Vücuduna acımaz, geceleri uyumazdı. Namuslu, rüşvet yemiyen bir adamdı... Onu parayla satın almak isteyen, milletine ihanet ederek hayatın nefis meyvalarını yemeye teşvik eden kimselere karşı büyük nefret duyardı. Evet, Prokofiy Osipiç küçük aylığını fakirlere dağıtırdı. Onun yardımıyla geçinen dulların, yetimlerin feryadını biraz önce siz de duydunuz. Vazife ve iyilik uğruna dünya nimetlerine sırt çeviriyordu. Aile saadeti gibi bir mutluluğu bile küçümsüyordu. Hayatının sonuna kadar bekar yaşadı. Bir arkadaş olarak onun yerini kim doldurabilir? Traşlı, sevimli ve gülümseyen yüzünü görür gibiyim. Yumuşak, okşayıcı sesi hâlâ kulaklarımda. Mekanın cennet olsun Prokofiy Osipiç! Rahat uyu ey namuslu emektar! Zapoykin devam ediyordu, ancak dinleyiciler arasında fısıll-daşmalar başlamıştı. Nutuk herkes tarafından beğenilmiş, bazılarının gözlerini bile yaşartmıştı. Ancak bazı kısımları garip karşılandı. Birincisi, ölenin adı Kiril İvanoviç olduğu halde, hatibin neden Porokofiy Osipiç dediği anlaşılmıyordu, ikincisi ölünün karısından çok çektiği, her gün kavga ettikleri biliniyordu, öyleyse ona bekar denemezdi. Üçüncüsü, sık, kızıl sakalı vardı. Ölünceye kadar da traş olmamıştı. Traşlı denmesinin hikmeti de anlaşılmıyordu. Dinleyiciler bu işe akıl erdiremiyor, birbirlerine bakıp omuz silkiyorlardı.

Zapoykin, gözlerini mezara dikerek devam etti

-Prokofiy Osipiç! Senin yüzün çok çirkindi, biçimsizdi, somurtkan bir adamdın, sert tabiatlıydın ama bu dış görünüşün altında namuslu, vefalı bir kalbin çarptığını hepimiz biliyorduk!

Biraz sonra dinleyiciler Zapoykin'de de bazı acaip haller gördüler. Gözlerini bir noktaya diken hatip, pirelenmiş gibi kımıldamaya, omuzlarını silkmeye başladı. Sonra birdenbire sustu. Ağız açık, şaşkın bir vaziyette Poplavskiy'e döndü. Dehşetten faltaşı gibi açılmış gözlerle:

-Bana baksana, o sağ yahu! dedi.

-Kim sağ?

-Prokofiy Osipiç! Bak işte orada, ağacın yanında duruyor.

-O zaten ölmemişti ki! Ölen Kiril Ivanoviç'ti.

-İyi ama sen bana başkatip öldü dememiş miydin?

-Elbette. Zaten Kiril İvanoviç başkatipti. Dur bakalım! Budala herif, karıştırdın yine. Doğru, Prokofiy Osipiç daha önce bizde başkatipti ama ikinci Daire Şefliği'ne atanalı iki yıl oldu.

-Hay Allah müstehakını versin. Sizin işlerinize de akıl sır ermez ki!

-Neden sustun? Devam etsene yahu, ayıp olacak millete!

Zapoykin gene mezara döndü. Bütün hünerini ortaya koyarak hitabetine devam etti. Biraz ilerde, anıt bir mezann yanın-| daki ağaca yaslanmış olan ihtiyar memur Prokofiy Osipiç, kız-J gın gözlerini hatibe dikmiş homurdanıp duruyordu.

] Memur arkadaşları Zapoykin'le beraber cenazeden döner-

| ken,

-Amma da faka bastın ha, diye gülmekten kınlıyorlardı.

Prokofiy Osipiç, genç hatibe yaklaştı,

-Bu yaptığınız çok çirkin bir hareketti delikanlı, diye homurdandı. Ölü biri için 'belki iyi sayılabilir ancak yaşayan biri için düpedüz alay etmekten başka bir şey değildi. Hele şu sözlere bakın: Dürüst, namuslu, rüşvet yemez! Bu sözler yaşayan biri için anvcak alay etmek amacıyla söylenir. Hem kimse sizden yüzümü tarif etmenizi istemedi. Çirkinmiş, biçimsizmiş; olabilir ama bunu elaleme teşhir etme hakkını nereden buluyorsunuz? Doğrusu zoruma gitti.

150

151

Bordeaux, 1870-1963)

Fransız hikâye ve roman yazarı. Hukuk fakültesini bitirdikten sonra çeşitli gazete ve dergilere tenkit yazıları yazarak Edebiyat dünyasına ayak bastı. Onu gazete ve dergilere tanıştıran büyük kardeşi Paul Joseph' dir.

Tenkit yazarlığını sıkıcı bulan Henry, romana yöneldi. 1900'de, "Ana Yurt" ile başlayan bir dizi roman yazdı. Kahramanlarını aile bütünlüğüne, geleneklere ve fazilete düşkün kimselerden seçiyor; bu insani özellikleri yüceltiyordu.

En tanınmış eserleri: Ana Yurt 1900, Dönüşü Olmayan Yol 1901, Yaşamak Korkusu 1902, Loquevil-lard'lar 1906, Açılan Gözler 1908, Ormanların Bakiresi 1910, Karizleri Örttü 1911, Ev 1913, Reposo-ir Rahibesi 1924, Küçük Kiremit 1930, Mahpusun Kızı 1954, Devrilen Meşale 1961, Bir Ömrün Hikâyesi 1963.

İNSAN HER YERDE YİNE İNSANDIR

Üniversiteyi yeni bitirmiş bir gençle, iş hayatı üzerinde soh-
153

bet ederken, iş döndü dolaştı, nişanlılık, evlilik meselelerine geldi. Nişanlısıyla, akrabalarıyla veya kız arkadaşlarıyla gezmek hususu üzerinde durdu. Ben de, îslâmiyetin HALVETİ haram kıldığını anlatmaya çalıştım, itiraz etti. İslâmiyetteki bir çok yasakların yersiz olduğunu söyleyebildi. Bu derece Avrupa tesirinde kalmış bir kimseye, Avrupalı ağız ile hitap etmenin daha iyi olacağını düşünerek, "Sana, Fransız yazarlarından Henry Bordeaux'un bir hikâyesini anlatayım" dedim. Zira bu hikâyede HALVET'e riayet etmeyen Avrupalıların başına gelen aile faciası var, dedim. Razi oldu ve anlattım:

Sorgu hakimi, zabıt katibine:

-Yine bir kıskançlık cinayeti. Artık merhamet etmiyeceğim.

Ellerini oğuşturdu kati karar verememenin şaşkınlığı içinde devam etti:

-Zaten biz merhamet etsek bile jüri, mahkum ediyor, ingiltere'de kıskançlıkla, aşkla ilgili cinayetlere idam cezası veriliyor. Bu sebeple, bu gibi suçlar iyice azaldı. Ben de ağır cezaya taraftarım.

1

Zabıt katibine döndü: -Avukat tutmuş mu? -Hayır efendim.

-Çok güzel. Demek serbestçe sorguya çekeceğiz. Avukatlar işi karıştırıyor.

Zabıt katibi sözünü kesti:

-Efendim, sanık suçlu olmadığını iddia ediyor.

-Tabi tabi, her sanık böyle değil mi?

-Bu işin cinayet değil bir intihar olduğu iddia edilmektedir.

-İntihar mı? Nasıl olur? Bir insan, düşmanını görecektir ve onun karşısında intihar edecek, akla yatar mı? Neyse çağıralım

154

şu adamı bakalım neler diyecek?

Kırk yaşlarında görünen, iyi giyinmiş, kısa boylu, manasız bakışlı, ağzının bir tarafı hafif düşük bir adam içeri alındı.

Hakim:

-Tesbitlerimize göre cinayette kullanılan tabanca sana ait. Karın, ölen adamla yaşıyordu. Bir kızınız var. Söylediklerim doğru mu?

-Evet.

-O halde söyleyin, anlatın bakalım bu işler nasıl oldu?

Adam omuzunu çekti. Hem ümitsiz, hem korkusuzdu:

-Neye yarar? Nasıl olsa bana inanmayacaksınız. Mahkum olmam da önemli değil.

-Masum iseniz, sorularım canınızı sıkmaz. Katil iseniz sorularıma cevap veriniz ki cezanız hafiflesin...

Sanığın konuşmadığını gören sorgu hakimi devam etti:

-Kızınız var. Ona bir katil ismi bırakmak istemezseniz, masum olduğunuzu isbat ediniz.

Sanık başını kaldırdı: -Bunu hiç düşünmedim.

Sorgu işinde çok tecrübeli olan hakim, insanın hareketlerinden, yüz hatlarından manalar çıkarıp, ona göre sorular soruyordu. Bu adama cesaret vermeliydi:

-Korkmadan, sinirlenmeden anlatınız. Evet sizi dinliyorum.

-Söyliyeceğim. Fakat katil olmadığımı kabul edecek misiniz?

Hakim, bu soruya sitekli cevap verdi:

-Hiç bir hakim, sanıkla anlaşmaz ve bir taahüt altına girmez. Sizinle aynı fikirde de değilim!

155

-Öyle ise hiç bir şey söylemiyeceğim!

-Biliyorsunuz ki ifadenizi almak zorundayım. Masum olduğunuzu isbat ederseniz mesele burda kapanır. Edemezseniz mahkemeye çıkacak, hakimlerin ve jürinin önünde ifadeniz alınacak. Şahit olarak kannız ve kızınız dinlenecek. Tahminime göre üzüleceksiniz...

Dalgındı. Karısı ve kızının mahkemeye gelmesini istemiyordu. Kurumuş dudaklarından fısıltı halinde kelimeler döküldü.

-Söyliyeceğim. Kızım için söyliyeceğim. O mahcup olmamalı. Ölmek veya yaşamak benim için aynı şey, fakat küçücük kızım yaşamalı, iyi bir babanın kızı olarak ve namuslu şekilde yaşamalı, iyi bir insanla yuva kurmalı, işte bunun için anlatacağım.

Hakim dinliyordu.

Sanık, bazı hareketler yaptı. Biraz sustu, cesaretini topladı titrek sesle:

-Üçümüzde mesuttuk... -Üçünüz kim? -Karım, ben ve arkadaşım... -Devam ediniz.

-Arkadaşım Fernan elektrikte çalışıyordu. Çok gezmiş, bilgili ve güzel konuşurdu. Bana çok yardımı dokunmuştu. Onu sık sık bize davet ederdim. Kızım meşgul olurdu. Önceleri karım istemedi. Sonra o da alıştı. Kimseyi itham etmiyorum. Karım da, arkadaşım da çok iyi kimselerdi. Kızım ise küçük melek. Fakat bir şeyler oldu, aile hayatımız sarsıldı ve hayat hepimiz için zehirdi...

-Sarsıntı ve zehirden neler kasıt ediyorsun, açıkça anlat...

-Karımla hiç kavga etmedik. Sabah ayrılırken beni uğurlar, akşam dönerken onun neşeli haliyle, şarkılarıyla karşılaşır-

156

t

dim. Gerçekten birbirimize bağlı idik. Kızım, bu bağı daha da kuvvetlendiriyordu. Her zaman onları düşünüyor ve onlar için çalışıyordum. Uçurumla karşılaşmış gibi taş kesildi. Geri çekilmek istercesine, korkarak, ürpererek sustu.

Hakim:

-Eeee sonra?

-Arkadaşım güzel giyinir, iyi konuşur, benden üstün bir adamdı... Doğru, dürüst bir kimseydi, ikisi de bana ihanet edemezdi. Çünkü ikisi de beni sever ve bana yardım etmekten zevk alırdı. Beni üzmezlerdi. İntihar etmesi de bunları isbata yeter.

Çok dalgındı. Yutkundu ve:

-Sevgili karım yalan nedir bilmezdi. Namuslu idi. İyi bir ev hanımı, iyi bir anne idi. Fakat öyle günler geldi ki karım şarkı söylemez oldu. Neşesi kaçmıştı. Sebebini sorduğumda "bilmiyorum" derdi. Fernan bize gelince yüz hatları değişir ve asabile-şirdi. Eski karım yoktu sanki. Neşesiz, sinirli, geceleri uykusu kaçan bir kadınla beraberdim. Aramızdaki sevginin yok olmasına için için ağlıyordum. Yine bu sırada içime bir şüphe düştü. "Acaba başkaları mı?" Bu şüpheyi kovmaya çalışmak bile çile... Her şeye rağmen karımı ve arkadaşımı itham etmek istemedim. Amma insan, hareketlerinin hakimi olamıyor.

-Ne yaptın?

-Karımın eski neşesine kavuşması için elimden geleni yaptım. Onun için yaşıyordum. O ise elimden kaçan bir melek gibiydi.

Zabıt katibi de çok hislenmiş arada sırada mırıldanıyordu.

Sanık:

-Uykularım kaçıyordu. Karım, uyanıp "Neyin var?" diye sorduğunda hiç bir şey diye cevap veriyordum. Benim de gözü-

157

mü uyku tutmuyordu. Ben soruyordum: "Neyin var?" o da aynı şekilde "hiiiiic" diye cevap veriyordu. Kıskançlık bir mengene gibi beni sıkmaya başlamıştı. Artık hayatım bir işkence idi.

Aradan günler, haftalar geçti. Her geçen gün durum biraz daha kötüye gidiyordu. Bir gün eve geldim. Karım çok dalgındı. Kapıyı açtığımı ve yanına yaklaştığımı hissetmedi bile. Elimi omuzuna koydum:

-Ne düşünüyorsun?

-Ben mi, hiç! diye cevap verdi. Yüzüne baktım:

-Onu mu düşünüyorsun? deyince, ellerini yüzüne kapadı hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı.

"Seni himaye edeceğim" dediğimde "çok geç!" diye inledi. O zaman, inanmak istemediğim acı hakikate inandım. Pelte gibi, iradesiz bir insan olmuştum. Ne ben evi terk ediyordum, ne de o gidiyordu.

Yine bir gün karımı evden çıkarken buldum. Nereye gidiyorsun, dediğimde, "Nereye gitmemi istersin?" diye cevap verdi. Onun yanına gideceğini anlayınca "defol!", diye bağırdım, ilk defa kanma kızmış ve bağırıştı. O da ağılıyarak gitti. Kızım benimle beraberdi. Fabrikaya gittiğimde onu bir kadının yanına bırakıyordum. Huysuzluk edip, istemiyordu. Sonra öğrendim ki gündüzleri annesi gelip alıyormuş, akşamları bana dönüyordu.

Bu aile faciası karşısında hakim ve zabıt katibi oldukça his-lenmişlerdi. Hakim: -Kannızdan aynalalı ne kadar oldu?

-Takvime baktığımda bir sene. Bakmasaydım, on sene derdim. Ben herkes için ızdırıp çekiyorum. Eğlence denen şeyi unuttum, işime gidiyordum akşam dönünce kızımınla geziyordum.

158

Hakim:

-Fernan'dan nefret ediyordun. Tabanca aldın, cinayeti planlayıp ve onu öldürdün, değil mi?

-Hayır, hiç kimseden nefret etmiyordum. Bilinmeyen bir acının pençesinde kıvranıyordum. Hepimizin yuvası yıkılmıştı. Hepimiz acı çekiyorduk, buna inanıyordum, intihar etmek için tabanca aldım. Fakat ölmek zannedildiği kadar kolay değil. Askerken savaşta bulundum. Ölen, yaralanan arkadaşları gördüm yine savaştım. Fakat şimdi kendimle savaşmadım, kendimi öldüremedim. intihar edebilseydim kanm, Fernan'la evlenecek, kızım da o yuvada daha rahat yaşayabilecekti. Bunları düşündüm, tatbik edemedim.

-Kendinizi öldüremeyince, Fernan'ı vurduz, öyle mi?

-Bir dakika, anlatacağım. Ben çektiğim acılardan ve hayatın çilelerinden kurtulmak için intihar etmeyi düşünüyordum. Yoksa, Fernan'ı öldürmekle çilelerim bitmezdi ki onu öldüreyim. Hiç düşünmedim.

-Devam ediniz...

-Fernan'la aynı trene binmemeye çalışırdım. O gün mesai yaptım. Geç kalınca, işimden çıkar çıkmaz trene atladım. Boş bir kompartımana oturdum. Tren kalkacağı sırada kapıda Fernan'ı görmiyeyim mi? Beni görünce donmuş gibi durdu, sarardı. Sonra:

-Sana çok kötülük yaptım, ben bir sefilim... dedi.

Ayağa kalktım:

-Evet bana çok kötülük yaptın. Artık hayatın yükünü çekemiyorum. Şu tabancayı al, beni öldür. Son iyiliğin bu olsun! dedim.

Fernan tabancayı aldı, kalbine dayıyarak tetiği çekti. Aniden yıkıldı. Aman Allah'ım ben ne yapmıştım. Derdime bir tane daha ilave ettim diye durumu ilgililere bildirdim. Onun gibi cesur olmamanın çilesini çekiyordum. Ah ben, ölseydim. Bu dert-

159

ler, bu çileler olmasaydı. Ahh ben ölmeliydim.

Hakim hayalini, bilgisini bir araya topladı. Tabancada tek kurşun varmış. Hiç boğuşma olmamış. Çok yakından ateş edildiği için silah sesini duyan yok. Görgü şahidi yok. Hadiseden sonra kaçılmamış, tam tersine haber verilmiş.

Anlatılanlara da bakınca sanık, suçsuz. Evvelâ zabıt katibine bakan hakim sonra sanığa döndü:

-Fernan, adaleti kendine tatbik etmiş. Sizi serbest bırakabiliriz. Şahit olarak dinleyeceğimiz kimselere gerek kalmadı. Zaten bilgimiz yok diyecekler veya olayla alakasız bilgiler verecek. Yalnız bir kişiyi dinlemeliyiz.

Sanığın karısı içeri alındı. O da kocasının çok iyi bir insan olduğunu, cinayet işleyemeyeceğini belirtti. "Eğer öldürmek isteseydi, evinde iken bizleri öldürürdü" dedi.

Hakim:

-Peki onu niçin aldattınız?

-Kocam, Fernan, kızım ve ben bir aile gibiydik. Fernan sanki ailemizin bir ferdi idi. Ben, namuslu bir kadını. Hep namuslu yaşadım. Fernan'dan daima kendimi korudum. Bir gün konuşuyorduk. Birdenbire göz göze geldik. Birbirimizi ilk görüyor gibiydik. Başka kimse yoktu, istemediğimiz kötülüğe mağlup olmuştuk. Neden böyle oldu, nasıl oldu; bilmiyorum. Fernan ile başbaşa kalırken, daima kocamı düşündük, ona ettiğimiz kötülükten ıstırap duyduk, iyi insana kötülük etmek, insanlık duygularımızı parçalayıp, bizi kedere boğuyordu. Fernan bize sık

sık gelmemeliydi. Başkası yok iken, o bizde bulunmamalıydı. O zaman böylesine bir aile faciası olmazdı. Şimdi Fernan, kızım ve kocamın acısı ile kıvranıyorum.
* * *

İşte aziz dostum, Fransız yazarlarından Henry Bordeaux'un yazdığı hikaye böylece devam ediyor... tnsan her yerde insandır.

160

istemediği felâketleri davet edebilir. Sevmediği hallere mağlup olabilir. Onlar hıristiyan olduğundan içki içebilirler, ihanet eden karısını bağışlar, yuvasını yıkana belki göz ya,şı dökebilir. Müslümanlar da ise kıskançlıktan daha kuvvetli olan haramlar vardır. Zina, haram olduğu için, namus uğruna dökülen kanlar toplansa nehir gibi akabilirdi. Bu feci sahnelerin tekrarlanmaması için halvet hallerinden uzak kalmalıdır. Pek çok erkek, kadın yakalamak isterken, kadınlarda erkekten kaçarlar. En ufak bir ihmal bir ceylanın, sırtlanlar elinde manen parçalandığını göstermeye kafidir.

-Teşekkür ederim. O kadar ders kitaplarına dalmışım ki, insanı tanımaya fırsat bulamadım. Anladığıma göre, islamiyet de insanı bize tanıtıyor.

-Evet, islamiyet insanı idare etme nizamıdır.

-Meseleyi bu yönden ele almak hem zor, hem zevkli olsa gerek.

-Çok isabet ettiniz. Güzel bir sohbet oldu. -Teşekkür ederim.

Altın Beyinli Adam: F.: 1i

161

KAYNAKÇI MAGDA HANIM

Bugün Magda 53 yaşında... Bir gözleri kalmış o eski günlerden, bir de gülümsemeye alışmış kalın dudakları...

Lâyezbizig'e yakın bir sanayi kasabasında kaynakçılık yapıyor. Çenesinin sol tarafında kara bir çukur var; kaynak yaparken bir demir parçası fırlayıp delmiş çenesini... Bunu anlatırken, eldivenlerini çıkarıp ellerini gösterdi: Besbelli bir vakitler o okşamaya kıyılmayacak kadar güzel eller şimdi kara demir parçası haline gelmiş... Avuçlar, çatlamış siyah nasırla kaplı... insan buna el demeğe utanır. O da utandığı için olacak, eldiven giyiyor... Ama Magda yine de gülüyor: "Bu bir şey değil, bir şey değil..." diyerek.

Gündeliğini çıkarmak için 8 saat, ulusal çıkarlar için ayrıca 2 saat, toplam günde on saat çalışıyormuş... Bu sabah, iki azı dişini çekirtmiş de soluklanmak için izin alıp Lâyezbizig'e gelmiş.

-On altı yaşındaydım, diye söze başladı. Tahmin edersiniz ki, o yaşta bütün kızlardan biraz daha güzeldim. Keşke olma-saymışım. Benim yaşındaki kızların belki hiç birine, bana çatan belâlar çatmamıştır. Her neyse... Beni bir toplantıda dansa kaldıran 30 yaşındaki bir kimya mühendisine gönlümü kaptırdım. Mekor"du adı; asetatlar üstünde bir buluşu olduğu için de ünlüydü, evleniverdik...

162

Babam evlenmemize karşı direnmişti ama, o yaşlarda ben, bir kızın bir Yahudi ile evlenmesinin ne demek olduğunu nereden bileyim?.. Babam direndi, ben dayattım, annem destekledi, sonunda biz kazandık!.. 1937 yılının 21 Temmuz'unda oluyordu bütün bunlar.

Nazilerin yahudilere düşman olduklarını biliyordum ama, kocam, fabrikada çok tutulan gözde bir mühendisti, geleceğinden çok şeyler bekleniyordu, bize bu yüzden dokunmazlar diye düşünüyorduk. Ama evliliğimizin yedinci ayında durup dururken Mekor'u işinden çıkardılar. Kocam, Amerika'ya kaçma plânlan yapmaya başladı. Biraz paramız vardı, fakat pasaport vermiyorlardı, karışık işler... Bu arada Mekor birini bulmuş, bize, 2000 Mark karşılığı pasaport çıkarmayı kabul etmişti. Hazırlıklara başladık. Gerçekten bir akşam, pasaportları getirdi ve paraları aldı adam... Ama üstünden yarım saat geçmeden evimiz basıldı ve bizi sahte pasaport çıkarmaktan tutukladılar. Meğer Naziler, hem sahte pasaport çıkarıp paramızı almışlar, hem bizi suçlu duruma düşürmüşler.

Üç gün sonra, bıraktılar beni, çünkü Alındım. Fakat Mekor Yahudi olduğu için, tutuklu olarak yargılanacaktı... işte bugünlerde savaş patlak verdi. Artık Yahudi avı başlamıştı. Annem, babam, yakınlarım Mekor'dan boşanmamı öğütüyorlardı, o zaman kurtulabilirdim. Direttim yeni baştan... "Olmaz, dedim. Mekor'un bana en çok ihtiyacı olduğu bir sırada bunu yapamam!" Deli gibi

seviyordum kocamı, doğru, ama sevmesem de yapamazdım. Namussuzluktu bu! Üstelik bana ve bütün insanlara karşı o kadar da iyi idi ki...

Bu sıra, Mekor'u bir kampa göndereceklerini haber aldık. Öfkemden deliye döndüm, bir isyan bayrağı kesildim birdenbire... Kim, ne istiyordu bizden, Mekor kime ne yapmıştı?... Artık tanıdığım, tanımadığım ne kadar insan varsa, bize yardım et

163
meleri için yalvanyordum, ama kimse derdime çare olamıyordu. O zaman, en son umut budur diye, şehrin Gestapo Şefine çıkmaya karar verdim.

Bu iş, sanabileceğiniz gibi kolay olmadı, ama başardım. Şef, albay rütbesindeydi. Hafif çiçekbozuğu bir yüzü vardı, çipil çipil mavi bakan ufacık gözleri... Yılan gibi uzundu ve yılan gibi de tehlikeli... Ayaklarına kapanarak kocamı kampa gönderme'mesi için yalvardım; salmasınlar, hayır; cezaevinde alıkoysunlar. O zaman haftada bir gün olsun onu görebilirdim.

Albay, gözlerini böcek gibi üstümde gezdirdikten sonra:

–Bunca işin arasında bunlar görüşülmez, dedi. Sen bu akşam bana yemeğe gel, bir çaresine bakarız!..

Çipil gözlerini suratıma dikmiş, sırıttıyordu. Ne demek istediğini anlamakta gecikmedim:

–Ben, Yahudi ile evlendim ama, namuslu bir kadını! Kapıyı vurup çıktım. Son umudum da cehennemde gayya kuyusuna böylece yuvarlanmıştı. Gecelerce, sabahlara kadar titreyerek "kaçınılmaz sonu" bekledim. En sonra, şehir caddelerinde kann yanm metreyi bulduğu bir çarşamba sabahı, Mekor'un da kampa gönderileceği kara haberi ulaştı. Bir çok mutsuz aile gibi ben de istasyona koştum. Muhafızlar arasında birbirlerine bileklerinden bağlı kurbanlar kabileleri nihayet göründü. Ortalık, ana-baba günü gibi kanştı. Bütün çırpınışlarıma, deli gibi muhafızları yanp yarıp kafileye sokulmama rağmen Mekor'u göremiyor-dum. Kurbanların son ucu da belirmişti. "Oh, inşallah kalmıştır, Tanrı bana acımıştır" diye dua ederken, kocam, ince boyu bükülmüş, sırtında battaniyesine sarılmış bir denkle karşıma çıktı. Altın gözlükleri yoktu, demek onu da almışlar... Uzakları nasıl görecekti şimdi zavallı Mekor'cuk!... Muhafızlardan sert bir dipçik yememe aldırmadan boynuna atıldım: "Mekor, ben de seninle geleceğim..."

Zavallı kocam iyice perişan olmuştu. Ne söyleyeceğini bile-164 miyordu. Bir eli bağlı, bir eliyle de dengini tuttuğu için, bana sa-nlamıyordu bile.. Gülümsemeğe çalıştı. Ela gözlerinde şefkatin en unutulmazı, yüzüme bakıyordu. "Sabret, hepsi geçer" demekten ileri bir söz aklına gelmiyordu. Binecekleri yük trenine gelmiştik. Omuzlarımdan tutmuş iki kuvvetli el beni kocamdan koparıırken, o da hayvanların taşındığı vagona biniyordu.

–Mekoor...

Bütün gücümle bağıriyor, beni tutan canavarı, neresi gelirse ısıriyor, tırmıklıyor, kurtulmaya çalışıyordum. Mekor, bana son bir kez bakmak için dönmeye çalışırken, muhafızlardan dipçik yiyip vagona yuvarlandı. Ben bayılmışım!...

Gözlerimi açtığım zaman bir dispanserinin demir karyolasın-daydım. Baş ucumda bir hemşire ve beni buraya getiren muhafız vardı. Birden yatağımdan fırladım, "Mekoor... Mekor'a götürün beni!..." kapıya saldırdım, ama yine yakalayıp yatağa bastırdılar. Zaten o sırada tren çoktan gitmiş, Mekor'u uzaklara götürmüştü. Beni de az sonra şehrin Gestapo Şefi Albay Ray-ne'nin önüne çıkardılar. Benim evvelce girdiğim odaydı bu. Masanın yanı başındaki sallanır koltukta oturuyor, elindeki kırbacı parlak çizmelerine hafif hafif vuruyordu. Bir süre hiç konuşmadı. Sonra başını benden yana çevirip:

–İnat ettin de eline ne geçti?., dedi.

Gözleri, kirli camdan yapılmış gibi soluk ve donuktu. Ne yapmam gerektiğini düşünüyordum; vazoyu kafasına fırlatıp parçalamak, zarf açacağını masadan kapıp boynuna saplama gibi şeyler geçiyordu aklımdan... Birden, Mekor'un şimdi nerede olduğunu hatırladım. Acaba onu ölümden kurtarabilir miyim?.. Benim için yaşamak zaten anlamını yitirmişti; kocama bir faydam olabileceyse hayatımı bunun için kullanmalıydım!... Bu sırada Rayne tekrar konuştu:

–Aptallık etmeseydin o zaman Mekor'un dosyasını kaldır-

165

mak işten bile değildi; ama şimdi çok zor!...

"Zor" demek, "mümkün" demektir. Demek kocamı hâlâ kurtarabilirdim. Yüzümde yağmur gibi yaşlarla ayaklarına kapandım pis çizmelerini öptüm, yalvardım:

Kocamı kurtarın!... Her istediğinizi yapacağım!...

Beni ayağa kaldırdı. Gözyaşlanımın arasından görebildiğim-ce yüzüne bakıyordum: Korkunç şey... Bu yüzde yalnız namussuzluk vardı ve şefkatli görünmek istediği zamanlar bu namussuzluk daha da yoğunlaşıyor, mürekkep gibi derisinde koyulaşıyordu:

-Doğum gününde kocanı sana hediye edeceğim... Tam 16 Mayıs'ta...

Doğum günümü de biliyordu demek... içimden inanmak gelmiyordu ama, yapacak başka bir şeyim yoktu, son umuttu bu!.. Gözyaşlanımla yıkadığım pis ellerini öpüyordum şimdi...

Tabii, bundan sonra hayatım onun lojmanında geçti. Akşam yemeklerini birlikte yiyorduk. Çamaşırlarını yıkıyor, uniformalarım tüküre tüküre ütülüyordum. Önümde iki ay on gün vardı ve her geçen gün bana, bir yıl gibi uzun ve dayanılmaz geliyordu. Çünkü, hiç bir papaz, benim yaşadığım cehennem tasvir edemez... Sonunda, kanlı bir bahar indi Almanya'nın üstüne... Hiç bir şeyden haberi olmayan ağaçlar çiçek açtı ve 16 Mayıs sabahı geldi. Ben, bütün gücümü toplayarak Rayne'nin boynuna sanidini:

-Bugün sözünü tutacak, bana kocamı vereceksin, değil mi?..

-Elbette... Bir Nazi subayı verdiği sözü tutar... Akşama kocanı getireceğim ve benden kurtulacaksın!... Buradan rahatça çıkıp gitmeniz için de nöbetçilere emir vermeyi unutmayacağım!..

Bütün namussuzluğuna rağmen, yine yüzüne minnetle bak-166

tim. Gözlerimden yaşlar yuvarlanıyordu... Çıkıp gitti...

Düşünüyordum her şeyimi kocamın üstüne oynamıştım. Rayne'nin metresi olduktan

sonra babam, bu çifte utanca dayanmamış ve ölmüştü. Zavallı annem, kimsenin

yüzüne bakama-dığı için, Berlin'deki kardeşinin yanına sığındı. Dünyada

yapayalnızdım. Ama Mekor kurtulduktan sonra bütün acılara katlanabilirdim.

Biliyorum, artık onun karısı olmaya hakkım yoktu. Yeryüzünde bir Gestapo şefinin metresine razı olabilecek bir erkek tasavvur edemiyordum. Mekor'a her şeyi anlattıktan sonra başımı alıp gitmeliydim, gitmem gerekti... Ama nereye?.. işte yalnız bunu bilmiyordum...

Akşam oldu. Rayne'nin sofrasını hazırladım, giyinip beklemeğe başladım. Aklımdan binbir şey geçiyordu. Çekmecedeki Rayne'nin tabancasını alayım ve bir kurşun...

tamam... Kocam geldiği zaman benim cesedimi bulsun... Bu pis hikâyenin en temiz

sonu budur... Ama yapmıyordum... "Ya ben öldüm diye Me-kor'u bırakmazsa?" Mekor

adamsa zaten beni öldürür... Bu pis kadına kanm diye sanlacak değil ya!...

Hayır, hayır... Böylesi daha iyi.. Yaşamak, bana verilecek cezaların en büyüğü.."

İşte bu ve buna benzer düşünceler arasında akşam oldu ve Rayne geldi:

Mekor nerede?..

Yüzünün namussuz görünsütünü daha da arttıran bir sırıtmayla bana baktı:

-Ne kadar sabırsızsın?.. Bir kaç dakika daha bekleyemez misin?.. Sana vaad

ettiğim hediyeni vereceğim...

Yüzüne kuşku ile bakıyordum, fakat bunu sezmesinden de ödüm patlıyordu; en son

dakikada her şeyi berbat edebilirdim. Cebinden bir kutu çıkardı:

-Al, bu senin doğum günün için!...

Titreyerek kutuyu açtım, garip taşlı bir yüzüktü bu... ince

167

bir gümüş halkanın üstüne, sahici göze benzeyen bir taş oturtulmuştu. Yüzüğü

elimden aldı ve parmağıma taktı:

-Bana teşekkür etmeyecek misin?..

Ne söyleyeceğimi bilemeden, "teşekkür ederim" dedim ve uzattığı yanağını öptüm.

Sofraya oturmaya hazırlanıyordu, bense Mekor'dan başka bir şey düşünemiyordum.

Bütün cesaretimi toplayıp sordum:

-Mekor ne zaman gelecek, bilmek istiyorum...

Evin bütün camları bir anda kırılmış gibi şangırtılı bir sesle gölüyordu. Ne

böyle bir gülüş görmüştüm, ne böyle ölüm gibi gülen bir insan!... Şaşkındım,

meraktaydım, hayretle yüzüne bakıyordum:

-Ben sözünü tutan bir askerim! Getirdim ya!... Parmağında taşıyorsun!... Sevgili

Mekor'unun sağ gözü o!...

Vahşetin ve canavarlığın bu kertesi olamazdı, pis mizacına uygun bir şaka yapıyor sandım. Fakat yüzüğün taşma baktığım zaman, zavallı Mekor'un ölü gözü, halime acıyor gibiydi... Bir anda çılgın gibi tabancanın durduğu çekmeceye koştum, ama boşuna; tetikteydi ve bir tokatta beni yere serdi. Kendime geldiğim zaman, ıssız bir sokağın kaldırım taşları üzerindeydim!...

Magda sustu. Ağlamıyordu, hayır... Sadece, tehlikeli bir biçimde önüne bakıyordu. Kendisine kadehini uzattım: -Hadi, iç iyi gelir...

Zehir gibi güldü ve kadehi bir dikişte boşalttı... -Sonra Magda!... Dedim. Berelenmiş gözleriyle bir süre yüzüme takıldı kaldı... Bana öyle geldi ki: "Siz bunlardan ne anlarsınız!... Hiç ölümden zor yaşamayı yaşamadınız ki..." demek istiyordu. Ama yine de sözünü bağıladı:

-Sonunda, dedi, kurtarıcılarımız geldi -sesini alçalttı-168
Ruslar!..

-Etrafımızdaki boşalmış masalara bir göz attı. Biz böylece, kocamın gözünden yüzük yapıp doğum günü hediyesi veren Gestapo şeflerinin, meğer ne SENYÖR, meğer ne CENTİLMEN olduğunu öğrendik!... Daha anlatmamı ister misiniz?..

Magda'nın hikâyesi burada bitiyor, ama insanlığın yaşadığı dram sürüp gidiyor hâlâ... Belki Magda, şu satırları okuduğunuz sırada, başında kaynak maskesi, elinde oksijen musluğu, kıvılcım fırtınası içinde işini sürdürüyordun Kırılmış hayatların ortasında patlayan şampanyalar, dünya insanlarını, dünya işçilerini eğer uyandırmayacaksa bilmem ki ne uyandırabilecek?..

Herkesin aşağı yukarı bildiği Batı Almanya ile, pek az kişinin görüp fark edebildiği Doğu Almanya'yı, "insanın huzuru" açısından ortaya koymaya çalıştık. Gördük ki, Kapitalist dünyayı temsil eden Batı Almanya da, Marksist dünyayı temsil eden Doğu Almanya da tam ve mutlak bir huzurun içinde değildir. Ama yine de Batı Almanya, hiç bir yerde insanın önünü kesmemiş, daha rahat yaşamasını sınırlandırmamı ştır. Batı Almanya'da gangster bankalar halkı soya-bilmekte, evet; sınırsız kazanma hırsı, beyaz zehir ticaretine, insan etinin pazara çıkarılmasına meşruluk paravanları koyabilmiştir, evet; ama yine de sade vatandaş için huzur ve güven dolu bir dünya da kurabilmiştir. Topluma ve insana zararı nisbete vurulursa bu zarar, yüzde 10 civarında dondurulabilir.

Buna karşılık Marksist dünyayı temsil eden Doğu Almanya'da insanın huzuru yoktur. Her fikrin, her davranışın rejim düşmanlığı biçiminde yorumlanması, insanlara rakam gözü ile bakılması, bütün bahçelerde tek fikir çiçeğinin açılmasının is_-tenmesi, insanın huzuruna dönük bir sanayi kurulacak yerde, savaş sanayiine bütün gücün boca edilmesi, hele çalışma saatleri azaltılacak yerde çalışma saatlerinin çoğaltılmasını karşılık işçiye yine de daha az ücret ödenmesi, toplumu nefes alınmaz

169

hâle getirmiştir. Buna bir de tere batmış insanların yanında haybeden geçinen insanların adaletsizliğini denklerseniz, o toplumda yaşanan hayat cehenneminin bütün alevleri yüzünüzü yalamaya başlar...

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi, bu iki Almanya, 1945 yılında bir bütündü. 30 yıl biri Kapitalizmin, biri Marksiz-min kazanında kaynadıktan sonra, insan huzuru bakımından ne hâle geldiklerini gördük. Şimdi bir de "Devlet" olarak nereden nereye geldiklerini, ekonomik, sosyal potansiyellerinin hangi çizgiyi tuttuğunu görmemiz gerekir. Eğer Doğu Almanya, bunca ezdiği "insan"a karşılık toplumun sıçrama gücünü arttırmış, devleti daha sağlam bir noktaya getirmişse, şimdi içinde bulunduğu dönemin geçici olduğunu düşünerek, bugünkü kuşağın ezilmesi bahasına yarının mutlu kuşaklarına güvenli bir kucak yarattığı tesellisi belki bizi avutur.

Bakalım, ekonomik ve sosyal potansiyel olarak bu iki Almanya bugün ne durumdadır? tnsan, gözlemlerinde ve yargılarında yanılabilir; ama rakkamlar yamalmazlar. Şimdi rakkamla-rı konuşuralım/ '

* Üçüncü Çözüm, ismet Bozdağ, istanbul 1983, sh. 54

170

GARCİATA GÖTÜRÜLECEK MEKTUP

Bu hikâye, tanınmamış bir yazar tarafından kaleme alınmış, 80 milyon adet basılarak dünyanın her tarafında 20 lisana tercüme edilerek yazarına 250.000 dolar kazandırmıştır. Olayın gerçek kahramanına ne kazandırdığına gelince, bunu hikâyenin sonunda göreceğiz...

Sene 1898. Amerika ile ispanya harp halindedir. Kahramanımız Teğmen Andrew Summers Rowan, Amerikan ordusunda teğmendir. "Küba Adası" ismiyle^ yazdığı küçük bir kitaptan başka kayda değer bir başarısı yoktur.

Küba ile Jamayka arasındaki sular ispanya'nın kontrolün-dedir. Kübalı bir general, etrafına topladığı vatanseverlerle ispanyollara karşı savaşmakta, gerilla baskınlarıyla onlara ağır kayıplar verdirmektedir. Eğer bu âsi generale irtibat sağlanır ona yardım edilirse, ispanya'yı barışa zorlamak mümkün olacaktır. Ancak General Calixto Garcia'nın nerede saklandığını ispanyollar dahi bilmemektedir. Sık ormanlarla ve bataklıklarla kaplı Küba dağlarında oradan oraya yer değiştirmektedir.

Bir nisan akşamı, Teğmen Rowan, karargâhtaki kurmay başkanlığı odasına çağırıldı. Albay Arthur Wagner, Washing-ton'dan Kübalı General'e ulaştırılmak üzere bir mektup geldiğini, bunu götürme vazifesinin de kendisine verileceğini sövledi.

171

Teğmen Rowan, hiç itiraz etmeden görevi kabul etti. ispanyolca'sı pek iyi değildi. Küba adasını sadece coğrafya kitaplarından tanıyordu. Gerilla eğitim görmemişti. Güçlü ve kuvvetli bir asker de değildi. Bütün şartlar aleyhinde olduğu halde, hiç soru sormamış; görevi yerine getirmek için elinden geleni yapacağını söylemekle yetinmişti.

Rowan, dört kişilik ekiple Jamayka'dan küçük bir balıkçı teknesi ile yola çıktı. Hepsi de balıkçı elbisesi giymiş, kendilerine balıkçı sertifikası verilmişti. Zor bir yolculuktan sonra, Küba adası açıklarına gelen Rowan ve ekibi, ispanyol devriye gemisine yakalandılar. Yollarını şaşırduklarını söyleyerek güçlkle kurtuldular.

24 nisan gecesi, ışıklarının söndürmüş bir balıkçı teknesi, Küba'nın güney sahilindeki bir koya girerek demir attı. Teğmen Rowan, dümendeki adama birşeyler söyledikten sonra sahile atladı. Dört adamı da onu takip etti. Kumsalda yürürken, ormanın içinden çıkan silahlı bir grup onları durdurdu. Grubun başındaki adam, silahını Rowan'a doğrultarak:

–Kimsiniz, burada ne işiniz var? diye bağırdı:

Rowan, bozuk ispanyolca'sı ile:

–Siz Kübalı vatanseverler olmalısınız, dedi.

–Evet, diye cevap verdi diğeri ya siz kimsiniz? ispanyol veya Kübalı olmadığınız kesin!..

Rowan ileriye çıkıp askerce bir selâm verdi:

--Ben Amerikan ordusundan Teğmen Andrew Summers Rowan! Washington'dan generalinize verilmek üzere bir mektup getirdim. Ayrıca kendisine bazı sorular sorup cevaplarını Savaş Bakanı'na iletteceğim.

Kübalı âsilerin reisi, bir müddet, balıkçı kılığındaki yabancıları seyrettikten sonra:

–Peki, dedi, hazırsanız gidelim! 172

Önde Kübalı kılavuzlar, arkada Rowan ve ekibi, tek sıra halinde ormana daldılar. Kübalılar, ellerindeki uzun bıçaklarla onlara yol açıyorlardı.

Saatlerce kılavuzları takip eden Rowan, terli yüzüne hücum eden böcekleri kovalamaktan perişan olmuştu. Yüzü şişmiş, susuzluktan dili kurumuştı. Kitapta yazdıkları ile karşılaştığı gerçekler çok farklıydı.

Mola verdikleri bir sırada, ağaçların arasından başka bir asker grubu çıktı ve onlara doğru geldi. Askerler, ispanyol ordusundan kaçtıklarını ve Kübalı vatanseverlere katılmak istediklerini söylediler. Rowan onlara inanmamıştı.

Arkadaşlarına sıra ile nöbet tutmalarını söyleyerek uykuya yattı. Çok geçmeden, bir silah sesi ile uyandı. Ayağa fırladığı sırada, asker kaçaklarından birinin elinde bıçakla ona saldırdığını gördü. Aynı anda bir bıçak daha parladı. Kübalı vatanseverlerin reisi saldırganın üzerine atıldı. Birkaç bıçak darbesi ile onu yere serdi. Arkadaşlarının öldüğünü gören asker kaçakları etrafa dağılıp gözden kayboldular.

28 nisan günü, saçı sakalına karışmış olan Rowan, nihayet General Garcia'nın karargahına ulaşabildi. Onu generalin yardımcısı karşıladı. Mektubu inceledikten sonra işin ciddi olduğunu anladı. Gidip generale durumu izah etti. Mektubu okuyan General Garcia, bir ekibini Rowan'la birlikte VWashington'a göndermeye karar verdi. Ekip, Garcia adına anlaşmanın esaslarını tesbit edip geri dönecekti.

Generalin ekibi, gerilla eğitimi görmüş tecrübeli subaylardan oluşuyordu. Küçük bir balıkçı teknesi ile, yanlarında Rowan ve adamları olduğu halde yola çıktılar. Oradan da Was-hington'a geçtiler. Teğmen Rowan, beraberindeki Kübalı ekiple Savaş Başkam Russel Alger'in karşısına çıktığı zaman ayakta zor duruyordu.

173

Öyle yorgun ve peşirandı ki, görevini tamamladığını güçlkle söyleyebildi. Birkaç ay sonra, Amerikan Savaş Bakanlığı ile General Garcia arasında anlaşma sağlanmış, ispanya banş istemek zorunda kalmıştı. Olayın kahramanı Albay Rowan, görevini başardığı tarihten ancak 25 sene sonra Sanfrancisco'daki mütevazi evinde bulunarak sembolik bir şeref madalyası ile taltif edildi. 1943 ocağında, soğuk bir kış gecesi, Kaliforniya askerî hastahanesinde, 85 yaşında, Öldüğü zaman çok az kimse onu hatırlayabildi. Her müessesenin yükünü omuzunda taşıyan, en zor şartlar altında bile görevini ihmal etmeyen, Rowan gibi iddiasız ve şöhretsiz kimselerdir...

174

Abdurrahim Balcıoğlu Terleyen Duvarlar

Hatıra 200 s.

Terleyen Duvarlar, bildiğimiz duvarlardan değil. Hürriyetlere şu veya bu şekilde perde olan ve insan nefesleri ile terleyen duvarlar.

Hapishane bambaşka bir dünya... Dış dünyaya hiç benzemiyor. Değişik kesimlerden insanlar burada aynı kaderi paylaşıyor; hatta aynı potada eriyorlar.

Buradaki insanların ruh dünyaları da bambaşka, pir taraftan özlem olan hürriyet, bir başka şekilde, hayal ufkunun genişliği şeklinde kendini gösteriyor.

Bu insanlar hataları ile sevapları ile bizim insanlarımız, içinde buldukları dünya da bizim insanımızın dünyası.

"Terleyen Duvarlar"ı beğeneceğinizi ümid ediyoruz.

Hekimoğlu

İsmail

Menan

Cinleri

Hikâye 176 s.

"Menan Cinleri'nin Padişahı, akşamın alaca karanlığında, kayalık bir vadide, yanık otlar üstünde toplanmış olan kabilesine dedi ki:

-insanlar çok ilerledi ve bizi geçtiler. Gökte uçuyorlar, denizin dibinde gidiyorlar, yerde ise birbirlerini yiyorlar. Böylece bize iş kalmadı, işsizlik bütün acılığı ile artıyor. Bilmem ki ne yapmalı?

-Yani insanları çarpmaya gitmeyecek miyiz?"

-Gereksiz... Onlar, medeni araçlarla birbirlerini çarpıyor ve çarpışıyorlar. Bu yüzden çoğu çarpık yaşıyor. Biz de işsiz kaldık. Fakat üzülmeğin, eskiden insanlar cin hikâyeleri anlatıp eğlenirlerdi. Şimdi de biz insan hikâyeleri, anlatıp eğleneceğiz.